

ՄԱՍԻՍԻԱ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

35րդ. ՏԱՐԻ ԹԻԻ 49 (1749) ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆՈՒՄ 2, 2016
VOLUME 35, NO. 49 (1749) SATURDAY, JANUARY 2, 2016

Պաշտոնաթերթ՝
Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցության
Արևմտեան Ամերիկայի

MASSIS Weekly
1060 N. Allen Ave. Suite 101
Pasadena, California 91104

ԾՆՈՐՀԱԻՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ HAPPY NEW YEAR

2

LOS ANGELES

1

NEW YORK

6

BEIRUT

2015 Հայկական Տարին

Առաջին Անգամ Ըլլալով Հայկական Ծաղկասայլ Սը Մասնակցեցաւ Փաստինճայի Վարդերու Փառատօնին

Յունուար 1-ի առաւօտեան Փաստինճայի «Գոլորատօ» պողոտային վրայ տեղի ունեցաւ 126-րդ տարեկան վարդերու փառատօնը, որուն ներկայ եղան աւելի քան 700 հազար հանդիսատեսներ, մինչ միլիոնաւորներ հեռատեսիլի միջոցաւ հետեւեցան աւանդական փառատօնին՝ Միացեալ Նահանգներու, ինչպէս նաեւ աշխարհի տարբեր երկիրներուն մէջ:

Ամերիկահայ Ծաղկասայլի Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, առաջին անգամ ըլլալով հայկական ծաղկասայլ մը մասնակցեցաւ տողանցքին, արժանանալով նոյնիսկ մրցանակի: «Քաղաքակրթութեան Օրրան» նշանաբանին տակ տողանցող ծաղկասայլը կը ներկայացնէր հայկական մշակոյթի տարբեր խորհրդանիշերը՝ զեղեցիկ եւ տպաւորիչ համադրումով մը:

Կիւմրիի Սէջ Սէկ Ընտանիքի Վեց Անդամներ Սպանուեցան Ռուս Ծառայողի Սը Կողմէ

Յունուար 12-ին տեղի ունեցաւ Հայաստանի երկրորդ մեծագոյն քաղաք՝ Կիւմրիի մէջ ահաւոր ոճիր մը զոհ զացին Աւետիսեաններու ընտանիքի վեց անդամներ: Չոհերէն 5-ը չափահասներ էին, իսկ մէկը՝ մանկահասակ երեխայ:

24 ժամ չանցած ձերբակալուեցաւ ռուսական սահմանապահ ուժերուն մէջ ծառայող՝ Վալերի Պերմեակով, երբ ան կը փորձէր անցնիլ Թուրքիոյ հետ սահմանը:

Հայաստան Սերժեց Էրտողանի Հրաւերը

Յունուարի 20-ին Հայաստանի արտաքին գործոց նախարար Էդուարդ Նալբանդեան յայտարարեց, որ Կալիֆոլիի արշաւի յիշատակը Ապրիլ 24-ին նշելու թրքական որոշումը տեղին չէ: Նախարարը յիշեցուց, որ Թուրքիոյ նախագահ Ռէճեփ Թայիպ Էրտողան տակաւին չէ պատասխանած Յեղասպանութեան հարիւր ամեակի ոգեկոչումին մասնակցելու հրաւերին:

Էրտողան. «Մենք Պարտաւոր Չենք ճանչնալ Հայոց Յեղասպանութիւնը»

Յունուարին Թուրքիոյ նախագահ Ռէճեփ Թայիպ Էրտողան կրկին յայտարարեց է, որ եթէ հայերը անկեղծ են 1915-ի հարցով, թող խնդիրը ձգեն պատմաբաններուն: Ան պնդեց որ հայկական սփիւռքը հանգիստ չի մնար: Ան մեղադրելով Սփիւռքին, ըսաւ, թէ Թուրքիա միշտ ըսած է, թէ պատրաստ է քննարկել թէ՛ման պատմաբաններու հետ:

Էրտողան Թուրք ղեսպաններու համաժողովին ժամանակ յայտարարեց, որ իրենք թույլ պիտի չտան խեղաթիւրել պատմական փաստերը, որոնց շարքին 1915 թուականի իրադարձութիւնները:

Հրապարակուեցաւ Հայոց Յեղասպանութեան 100-Ամեակի Հոգակազիրը

Յունուար 29-ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ Հայոց Յեղասպանութեան 100-եակի Պետական Յանձնաժողովի հերթական նիստը, որու աւարտին, մասնակիցները այցելեցին Ծիծեռնակաբերդի Յուշահամալիր, ուր տեղի ունեցաւ Հայոց ցեղասպանութեան 100-րդ տարելիցի համահայկական հռչակագրի հրապարակման արարողութիւնը: Փաստաթուղթը ընթերցեց նախագահ Սերժ Սարգսեան: Յայտարարութիւնը նախ նշում կը կատարէր Հայոց ցեղասպանութեան իրողութեան, կը ներկայացնէր նման ոճիրները դատապարտելու իրաւական հիմքերը, կը պահանջէր կանխարգիլել Յեղասպանութիւններու կրկնութիւնը եւ կը վկայակոչէր միջազգային շարք մը կանոններ, ապա կը թուէր 12 կէտեր, որոնք նշում կը կատարէին զոհերու յիշատակի ոգեկոչումին, կը վերահաստատէին Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի յանձնառութիւնը՝ շարունակելու ճանաչումի ու կանխարգելումի պայքարը:

ՍԳԿԿ Դարձաւ Հայաստանակերդրոն Կուսակցութիւն

Փետրուար 6-ին 2015-ին կուսակցութեան Երեւանի կեդրոնատեղիին մէջ ՍԳԿԿ Կեդրոնական Վարչութեան ատենապետ՝ Ընկ .Յակոբ Տիգրանեան հրաւիրեց մամուլի ասուլիսի մը: Ան հանդէս եկաւ հակիրճ խօսքով եւ ներկայացուց կուսակցութեան Հայաստանակերդրոն ըլլալու առած նախկին որոշումները եւ վերջերս կեդրոնական գրասենեակին Երեւան հաստատուելու հանգամանքները: Նորընտիր կեդրոնական վարչութիւնը ուժի մէջ դնելով նախօրօք առնուած որոշումները Սփիւռքէն Հայաստան

Շարք էջ 4

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ**

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՉՈՒՐԱՊ ՉՈՒԱՔԵԱՆ

ՄԱՍԻՍ - 2016

2015 Հայկական Տարին

Շարունակում էք 3-էն

տեղափոխեց Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցութեան կեդրոնը:

Գագիկ Ծառուկեան Վերածուեցաւ Քաղաքական Դիակի

Փետրուար 12-ին, ելոյթ ունենալով իշխող Հանրապետական կուսակցութեան ժողովի ընթացքին, նախագահ Սերժ Սարգսեան անակնկալ յարձակում գործեց «Բարգաւաճ Հայաստան» կուսակցութեան ղեկավար, երկրի թիւ մէկ օլիգարք՝ Գագիկ Ծառուկեանի վրայ, որ վերջին ժամանակներուն սկսած էր անհնազանդութեան նշաններ ցոյց տալ իշխանութիւններուն, համագործակցելով Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի եւ Բաֆֆի Յովհաննիսեանի նման արմատական ընդդիմադիր գործիչներու հետ: Սարգսեան Ծառուկեանը որակեց «երկրի համար չարիք», «մտաւոր ցածր ունակութիւններով անհատ», «չմոծուած միլիարդաւոր դրամ հարկերու պատասխանատու», «բարեգործութեան անունով պահուած գումարներու հեղինակ» եւ այլն: Մի քանի օր ետք սակայն, երկուքին միջեւ կնքուեցաւ հաշտութիւն, որու հիման վրայ Ծառուկեան դուրս եկաւ քաղաքական ասպարէզէն, պահելով իր հարստութիւնը:

Հայաստանի Խորհրդարանէն Ետ Կանչուեցան Հայ-Թրքական Արձանագրութիւնները

Հայաստանի նախագահ Սերժ Սարգսեան նամակով մը դիմեց Խորհրդարանի նախագահ Գալուստ Սահակեանին՝ տեղեկացնելով որ որոշած է Հայաստան-Թուրքիա արձանագրութիւնները ետ կանչել Ազգային ժողովէն: Նամակին մէջ Սարգսեան կ'ըսէր, որ անցնող վեց տարիներու ընթացքին, Հայաստան-Թուրքիա արձանագրութիւններու ստորագրումէն ի վեր, Հայաստան միշտ հետեւողական դիրքորոշում ցուցաբերած է արձանագրութիւնները կեանքի կոչելու հարցով, սակայն Թուրքիոյ իշխանութիւններուն կողմէ քաղաքական կամքի բացակայութիւնը, արձանագրութիւններու տառի ու ոգիի աղաւաղումները եւ նախապայմաններու շարունակաբար արձարծուծը եւ Հայոց ցեղասպանութեան 100-ամեայ տարելիցի նախօրեակին նոր թափ ստացած ժխտողականութեան եւ պատմութեան խմբագրման քաղաքականութիւնը մղած են գինք առնելու նման որոշում:

Նշուեցաւ Նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան 60-Ամեակը

Մարտ 7ին, Կլենտէյլի հանդիսաւոր կերպով նշուեցաւ Նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան հիմնադրութեան 60 ամեակը եւ հարաւային Գալիֆորնիոյ ՆՍՄՄ-ի մասնաճիւղի կազմաւորման 35րդ տարեդարձը: Այս բարեբաստիկ տարեդարձին առիթով շնորհաւորական գրութիւն մը յղած էր Հայաստանի Հանրապետութեան Մշակոյթի նախարարուհի Յասմիկ Պօղոսեան:

60 ամեակին առիթով լոյս տեսած գրքով-յայտագրի մէջ համառօտ տեղեկութիւններ տպուած էին ՆՍՄՄ-ի անցնող 35 տարիներու

Գալիֆորնիոյ շրջանի գործունէութեան եւ հետագայ ազգօգուտ ծրագիրներու մասին: Առաւել խօսուն էր անցնող տասնամեակներու գործունէութեան ամփոփ տեսաժապաւէնի ցուցադրութիւնը:

Եւրոպայի Խորհուրդը Յայտարարեց, որ Հայաստանի Սեջ Արդարադատութեան Նկատմամբ Վստահութիւն Չկայ

Մարտ 11-ին հրապարակուած զեկոյցի մը մէջ Եւրոպայի Խորհուրդի մարդու իրաւունքներու յանձնակատար Նիլս Մուժնիէկա ամփոփելով Հոկտեմբերին Հայաստան կատարած իր այցելութեան արդիւնքները ըսաւ թէ Հայաստանի մէջ կը գործադրուի ընտրովի արդարադատութիւն: «Մենք բազմաթիւ անգանգեր ենք ստացել այն մասին, որ ընդդիմադիրները զգում են, որ արդարադատութիւնը հաւասարապէս չի կիրառուում, եւ նրանք, ովքեր քննադատում են իշխանութիւններին, երկար պատժաչափերի են դատապարտուում, իսկ նրանք, ովքեր սերտ յարաբերութիւնների մէջ են իշխանութիւնների հետ, կա'մ հեշտութեամբ ազատ են արձակուում, կա'մ թեթեւ պատժաչափեր են ստանում»:

Երեւանի Սեջ Պաշտօնապետ Նշուեցաւ Ս.Գ.Հնչակեան կուսակցութեան 128-Ամեակը

Մարտ 14-ին, կազմակերպութեամբ ՍԴՀ Հայաստանի վարչութեան, Երեւանի մէջ նշուեցաւ Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցութեան հիմնադրութեան 128-րդ տարեդարձը: Այս առթիւ արտասանած իր խօսքին մէջ ՍԴՀ Կեդրոնական վարչութեան ատենապետ՝ Ընկ. Յակոբ Տիրգրանեան ըսաւ. «128 տարիներ առաջ խումբ մը նուիրեալներ ժընեւի մէջ հիմը կը դնէին Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցութեան: Մեր ժողովուրդի ամէնէն ծանր, անկիւնադարձային, դժուարութիւններով ու տագնապներով լեցուն այդ հանգրուանին այդ նուիրեալները, կու գային կազմելու կուսակցութիւն մը, որուն վճռորոշ դեր պիտի վիճակուէր մեր ժողովուրդի գալիք բոլոր հանգրուաններուն համար: Պատմական փաստարկներով լեցուն եւ հերոսական խոյանքներով կամարուած մեր կուսակցութեան բոլոր էջերը կը վկայեն մէկ բան, որ ընկերվարական ամուր հիմքերուն վրայ կառուցուած գաղափարի կուռ այդ շէնքը մնաց անդրդուելի»:

Ամերիկեան Գոնկրէսէն Ներս Ներկայացուեցաւ Հայկական Ցեղասպանութեան Նոր Բանաձեւ Մը

Մարտ 18-ին, Ուոշինկթընի մէջ, Ամերիկեան Գոնկրէսի շէնքին առջեւ տեղի ունեցած մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարուեցաւ «Հայկական ճշմարտութիւն եւ Արդարութիւն» թիւ 154 բանաձեւի ներկայացման մասին: Հանրապետական եւ Դեմոկրատ Գոնկրէսականներու հովանաւորութիւնը վայելող բանաձեւի մը ներկայացումը:

Ներկայացուցիչներու Տան 40 անդամներու հովանաւորութիւնը վայելող Բանաձեւը կու գար կոչ ընելու Միացեալ Նահանգներու նախագահին, ջանքեր թափելու՝ Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ արդար, կառուցողական եւ երկարատեւ յարաբերութիւններ հաստատելու, որ

Շարք էք 5

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ**

**ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՊՕՂՈՍ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒՀԻ
ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ**

2015 Հայկական Տարին

Շարունակում է 4-ԷՋ

Հիմնուած ըլլալ թուրքիոյ Հանրապետութեան կողմէ Հայկական Յեղասպանութեան իրողութեան ճանաչման վրայ:

Մահացաւ Ընկ. Պէպօ Սիմոնեան

Մարտ 27-ին, չեռ երկարատեւ հիւանդութեան Պէյրութի մէջ մահացաւ Ս.Գ. Հնչակեան կուսակցութեան կեդրոնական վարչութիւնը երկար տարիներու անդամ, բազմաթիւ գիրքերու հեղինակ, հրապարակագիր, մշակութային գործիչ եւ կրթական մշակ՝ Ընկ. Պէպօ Սիմոնեան: Անոր մահը գուժեց ՍԴՀԿ կեդրոնական վարչութիւնը:

Վարդան Կարապետեան Ընտրուեցաւ Կլէմտէի Քաղաքապետական Խորհուրդի Անդամ

Ապրիլ 7-ին Կլէմտէի մէջ տեղի ունեցած քաղաքային ընտրութիւններու արդիւնքներով վարդան Կարապետեան ընտրուեցաւ Քաղաքապետական Խորհուրդի Անդամ ստանալով 6507 ձայն: Այլ հայեր ընտրուեցան քաղաքի տարբեր պաշտօններուն:

Թուրքիոյ Չայրոյթը Դոնմի Ֆրանչիսկոս Պապի Պատմական Ելոյթն Ետք

Ապրիլ 12-ին Վատիկանի Սուրբ Պետրոս տաճարէն ներս մատուցուած պատարագի ընթացքին, որ նուիրուած էր Հայոց Յեղասպանութեան 100-ամեակին, Հռոմի Կաթողիկէ եկեղեցւոյ քահանայապետ Ֆրանչիսկոս Պապը 1915 թուականի իրադարձութիւնները անուանեց «20-րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւն»: Ան կոչ ուղղեց միջազգային հանրութեան գալն ճանչնալ որպէս այդպիսին: Պապը Խօսեցաւ վերջերու բուժման կարեւորութեան մասին եւ յայտնեց, որ բուժման արժանի վերջը կը թարախակալուի եթէ վերջնական բուժումի չարժանանայ:

Այս յայտարարութիւնը խիստ գաչրացուց թրքական իշխանութիւններուն: Թուրքիոյ նախագահ Ռէճէփ Էրտողան հանդիմանական ոճով մը զգուշացուց Պապին՝ անգամ մըն ալ նման արտայայտութիւն չունենալ:

Եւրոպական Խորհրդարանը Կոչ Ըրաւ Թուրքիոյ Ծանչնալ Հայոց ցեղասպանութիւնը

Ապրիլ 15, Եւրոպական Միութեան Խորհրդարանի լիագումար նիստի ընթացքին ձայներու մեծամասնութեամբ վաւերացուեցաւ Հայոց Յեղասպանութեան մասին բանաձեւ մը:

«Եւրոպական Միութեան Խորհրդարանը կոչ կ'ընէ թուրքիոյ՝ ճանչնալ հայերու ցեղասպանութիւնը», ըսուած էր բանաձեւի նախագծին մէջ:

«Հայոց Յեղասպանութեան հարիւրերորդ տարելիցի շեմին Եւրոպական Խորհրդարանը յարգանքի տուրք կը մատուցէ Օսմանեան Կայսրութեան մէջ զոհուած 1.5 միլիոն անմեղ հայերու յիշատակին, Եւրոպական արդարադատութեան եւ համերաշխութեան ոգիին համահունչ, կը

միանայ Հայոց ցեղասպանութեան հարիւրերորդ տարելիցի առթիւ տեղի ունեցող ոգեկոչման արարողութեան եւ կոչ ըրաւ Եւրամիութեան յանձնաժողովին ու Խորհուրդին միանալու ոգեկոչման», - ըսուած էր բանաձեւին մէջ:

Տեղի Ունեցաւ Նահատակներու Սրբադասման Արարողութիւնը

Ապրիլ 23-ը իբրեւ պատմական օր արձանագրուեցաւ Հայոց նորագոյն պատմութեան էջերուն մէջ: Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինի բացօթեայ խորանին վրայ տեղի ունեցաւ 1,5 միլիոն նահատակներու սրբադասման արարողութիւնը, մասնակցութեամբ Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. վեհափառի, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Ա.-ի եւ եպիսկոպոսաց դասի:

Արարողութեան ներկայ էին նաեւ քրիստոնեայ տարբեր եկեղեցիներու բարձրաստիճան հոգեւորականներ, Հայաստանի նախագահն ու բարձրաստիճան պաշտօնեաները, տարբեր երկիրներու դիւանագիտական ներկայացուցիչներ եւ սփիւռքահայ պատուիրակներ:

Նշուեցաւ Հայկական Յեղասպանութեան 100-Ամեակը

Ապրիլ 24-ին նշուեցաւ Հայկական Յեղասպանութեան 100-ամեակը: Զիրար յաջորդող ճանաչումի գիրքորոշումները ուղքէն հանեցին թրքական կառավարութիւնն ու անոր նախագահ Ռէճէփ Էրտողանը, որ սպառնալիքներ տեղացուց Միացեալ Նահանգներու, Ֆրանսայի, Ռուսաստանի, Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Պուլկարիոյ, Հռոմի Պապի, Եւրոպական կառույցներու եւ բոլոր անոնց հասցէին, որոնք տարբեր յայտարարութիւններով եւ կեցուածքներով

Շար.ը էջ 6

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ**

**ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԽԱԶՐԻԿ ԵՒ ԺԵՆԻԱ
ՔԷՇԻՇԵԱՆ**

ՄԱՍԻՍ - 2016

2015 Հայկական Տարին

Շարունակուած էջ 5-էն

Եկան հաստատելու Հայկական Ցեղասպանութեան իրողութիւնը:

Միջազգային մամուլն ու լրատուամիջոցները շարունակեցին լայն տեղ յատկացնել հարիւր տարիներ առաջ հայութեան ենթարկուած ճակատագրին:

Այս առթիւ, յատկանշական էին Առաջին Համաշխարհային Պատերազմի ընթացքին թուրքիոյ դաշնակից երկու երկիրներու՝ Գերմանիոյ նախագահի եւ Աւստրիոյ Խորհրդարանի կատարած յայտարարութիւնն ու ընդունած բանաձեւը: Նաեւ, չէր անտեսել Միացեալ Նահանգներու նախագահ Պարաք Օպամայի յայտարարութիւնը, ուր թէեւ «ցեղասպանութիւն» բառը չէր օգտագործուած, սակայն, Հռոմի Պապի յայտնի ելոյթը երկրորդելով, Ամերիկայի նախագահը եկաւ հաստատելու պատմական իրողութիւնը:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, ներկայութեամբ Ռուսիոյ, Ֆրանսայի, Սերպիոյ եւ Կիպրոսի նախագահներուն, Միժեռնակաբերդի մէջ տեղի ունեցաւ հարիւրամեակի յիշատակի կեդրոնական հանդիսութիւնը: Նախագահները եւ պաշտօնական հիւրերը նախ ծաղիկներ զետեղեցին գոհերու Յուշարձանին եւ ապա, նախագահ Սերժ Մարգսեան արտասանեց ուղերձ մը: Ան հաստատեց, որ այսուհետեւ անհնար է հայերը լռեցնել կամ շանթաւածի ենթարկել: Խօսքեր արտասանեցին նաեւ հիւր նախագահները:

Նոյն օրը Լոս Անճելըսի մէջ տեղի ունեցաւ սփիւռքի պատմութեան մեծագոյն ցոյցը, երբ աւելի քան 130 հազար հայեր տողանցեցին Հոլիվուտի փողոցներով:

Ամերիկայի Փոխ-Նախագահը Ներկայ Եղաւ Ուաշինկթընի Մէջ 100-Ամեակի Արարողութեան

Մայիսի 7-էն սկսեալ յաջորդող երեք օրերու ընթացքին ԱՄՆ-ի մայրաքաղաք Ուաշինկթընի մէջ տեղի ունեցան Հայոց Ցեղասպանութեան 100-րդ տարելիցի եզրափակիչ միջոցառումները, մասնակցութեամբ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Սերժ Մարգարեանի, արտաքին գործոց նախարար Էդուարդ Նալպանտեանի, ինչպէս նաեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ-ի եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Ա-ի:

Ուաշինկթընի Մայր Տաճարին մէջ տեղի ունեցած միջլարանուանական ոգեկոչման արարողութեան, ուշագրաւ էր ներկայութիւնը ԱՄՆ-ի փոխ նախագահ ճօ Պայտնի եւ ՄԱԿ-ի մօտ Ամերիկայի դեսպան Սէմէնթա Փաուըրդի:

Աւելի քան 1400 Հայեր Ներկայ Գտնուեցան Հնչակեան Քսան Կախաղաններու 100-Ամեակի Ոգեկոչումին

Յունիս 14-ին, Կլէնտէլի «Ալեքս» թատերասրահին ներս, աւելի քան 1400 հայորդիներու ներկայութեան տեղի ունեցած, բարձր մակարդակի ու տպաւորիչ հանդիսութեան մը ընթացքին նշուեցաւ 1915 թուականի Յունիս 15-ին, Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտ հրապարակին վրայ կախաղան բարձրացած Հնչակեան քսան հերոսներու նահատակութեան 100-ամեակը:

ՄԴՀԿ Արեւմտեան Ամերիկայի Վարիչ Մարմինի կազմակերպութեամբ տեղի ունեցած այս միջոցառումին ներկայ էին ԱՄՆ Գոնկրէսի անդամ Ատամ Շիֆ, Կլէնտէլի քաղաքապետ Արա Նաճարեան եւ քաղաքապետական

Խորհուրդի անդամները, Հայաստանի Հանրապետութեան Լոս Անճելըսի հիւպատոս Վալերի Մկրտումեան, Հայ Առաքելական, Աւետարանական եւ Կաթողիկէ եկեղեցիներու առաջնորդները, Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան Ատենապետը, Իրանահայ Եւ Պոլսահայ միութիւններու ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ գաղութային այլ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները:

Երեկոյին ներկայ գտնուեցան եւ ելոյթներ ունեցան Հայաստանէն ժամանած ՄԴՀԿ Կեդրոնական Վարչութեան ատենապետ՝ Յակոբ Տիգրանեանը հասարակական գործիչ Սարգիս Հացպանեանը:

98 Տարեկանին Վախճանեցաւ Ամերիկահայ Բարերար Քըրք Քըրքոբեան

Յունիս 15-ին, 98 տարեկանին Լոս Անճելըսի մէջ վախճանեցաւ ամերիկահայ միլիառատէր եւ բարերար Քըրք Քըրքոբեանը:

Անոր հիմնած «MGM Resorts» ընկերութիւնը, որ Ամերիկայի տարածքին ունի 62 հազար աշխատող, հաղորդագրութեամբ մը եկաւ իր յարգանքի տուրք մատուցելու «մեծ մարդու, մեծ գործարարի, նորարարի եւ մեծ առաջնորդի» յիշատակին:

Քըրքոբեան յայտնի էր նաեւ հայութեան եւ Հայաստանին կատարած նուիրատուութիւններով: Ան յայտնի է առաւելապէս իր կողմէ հիմնադրուած «Լինսի» հիմնադրամին կողմէ իրականացուցած բարեգործական ծրագիրներով:

Գրիգոր-Պետրոս Ի. Կապրոյեան Նորընտիր Պատրիարք Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ

Յուլիս 25-ին Հայ Կաթողիկէ Եպիսկոպոսական Սիւնհոդոսը աւարտեց Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ 20-րդ Կաթողիկոս Պատրիարքի ընտրութիւնը: Սիւնհոդոսի 15 եպիսկոպոսները 12 օր տեւած ընտրական նիստերէ ետք, նոր Պատրիարք ընտրեցին Արհ. Տ. Գրիգոր եպս. Կապրոյեանը, որ ընդունեց ստանձնել Կաթողիկէ Հայոց Հայրապետի բարձրագոյն պաշտօնը՝ Գրիգոր Պետրոս Ի. անունով: Ան եկաւ փոխարինելու վախճանեալ Տ. Ներսէս Պետրոս ԺԹ. Կաթողիկոս Պատրիարքին:

Հնչակեան Երիտասարդական Բանակուը Հայաստանի Մէջ

Սփիւռքի տարբեր շրջաններէն եւ Հայաստան ժամանած շուրջ 300 երիտասարդներ, Օգոստոսի 3-էն 10-ի մինչեւ Ծաղկաձորի մէջ մասնակցեցան Հնչակեան Երիտասարդական բանակումին, որ նուիրուած էր Հնչակեան Քսան Կախաղաններու 100-ամեակին:

Ծաղկաձորի բանակավայրին մէջ անոնց համար ծրագրուած էր ազգային, մարզական, ընկերային եւ մշակութային ճոխ յայտագիր:

Շարք էջ 7

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ**

**ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՍԱՐԳԻՍ ԵՒ ՆՈՐԱ
ԳԱԼԹԱՔՈՒՄ**

2015 Հայկական Տարին

Շարունակում է 6-էն

Օգոստոսի 6-ին անոնք Երեւանի Յակոբ Պարոնեանի անուն թատերասրահին մէջ, ներկայ գտնուեցան Հնչակեան Քսան Նահատակներու 100-ամեակի եզրափակիչ հանդիսութեան:

Սուրբ Էջմիածինի Սէջ Տեղի Ունեցաւ Միւռնոսօրհնէքի Արարողութիւն Սեպտեմբերի 27-ին, հանդիսապետութեամբ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ծայրագոյն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինէն ներս տեղի ունեցաւ 21-րդ դարու երրորդ Միւռնոսօրհնէքը:

Միւռնոսօրհնութեան արարողութեան ներկայ էին նախագահ Սերժ Սարգսեան եւ պետական այլ պաշտօնեաներ: Ներկայ էին նաեւ Հայոց Եկեղեցւոյ Նուիրապետական Աթոռներու ներկայացուցիչներ, թեմակալ առաջնորդներ ու թեմական պատուիրակութիւններ, Հայաստանէն ու աշխարհասփիւռ համայնքներէն ժամանած բազմաճազար ուխտաւոր հայորդիներ:

Հայ-Ատրպէյճանական Սահմանի Վրայ Կը Տիրէր Լարուած Իրավիճակ

Սեպտեմբեր 29-ին Հայաստանի պաշտպանութեան նախարար Սէյրան Օհանեան ժամանեց Լեւոնային Ղարաբաղ՝ նախագահ Բակօ Սահակեանի հետ քննարկելու համար սահմաններու վրայ տիրող լարուած կացութիւնը:

Լեւոնային Ղարաբաղի Պաշտպանութեան բանակը յայտնեց, որ վերջին մի քանի օրերու ընթացքին ատրպէյճանական արկակոծման հետեւանքով զոհուած են չորս զինուորական ծառայող, մինչ 16 ուրիշներ վիրաւորուած են:

Հայաստանի նախագահ Սերժ Սարգսեան յայտարարեց, որ հայկական կողմը պիտի դիմէ պատժիչ գործողութիւններու, որպէսզի «հակառակորդը չմտածէ, թէ մարտեց իր լկտի պահուածքը»:

Որոշուեցաւ Ստեղծել Համահայկական Մնայուն Խորհուրդ

Սեպտեմբերի 26-ին, Հայոց ցեղասպանութեան 100-ամեակի միջոցառումները համակարգող պետական յանձնաժողովը միաձայն որոշում կայացուց Համահայկական Խորհուրդի ձեւաւորելու աշխատանքները սկսելու մասին:

Այս մասին յայտարարուեցաւ Հայոց ցեղասպանութեան 100-ամեակի միջոցառումները համակարգող պետական յանձնաժողովի նիստի աւարտին:

«Այս տարուայ համատեղ աշխատանքը ցոյց է տուել, որ նման համագործակցութիւնը արդիւնաւէտ է ու հնարաւոր: Հետեւաբար Հայոց ցեղասպանութեան 100-ամեակի Պետական Յանձնաժողովը որոշած է ստեղծել Համահայկական Մնայուն Խորհուրդը», - ըսաւ Յանձնաժողովի քարտուղար նշանակուած Վիգէն Սարգսեան:

Ցեղասպանութիւնները Հետազոտողները Կոչ Ըրին Գերմանիոյ Պաշտօնապէս Ճանչնալու Հայոց Ցեղասպանութիւնը

Ցեղասպանութիւնները Հետազոտողներու Միջազգային Ընկերակցութիւնը (International Association of Genocide Scholars (IAGS) Գերմանիոյ Խորհրդարանին կոչ ըրին ճանչնալու Հայոց ցեղասպանութիւնը:

Կազմակերպութիւնը գերմանացի օրէնսդիրներուն կոչ ըրաւ Հայոց ցեղասպանութեան 100-րդ տարելիցին գրաւոր եւ պաշտօնապէս ձեւակերպել Պունտեստակի բոլոր խմբակցութիւններու իրաւական դիրքորոշումները, որոնք կը ճանչնան Օսմանեան կայսրութենէն ներս հայերու, ասորիներու եւ յոյներու հանդէպ իրագործուած ցեղասպանութիւնը:

Եւրոպական Դատարանի Որոշումը Հաստատեց Հայկական Ցեղասպանութեան Իրողութիւնը

Հոկտեմբերի 16-ին, Մարդու Իրաւունքներու Եւրոպական Դատարանի Մեծ Պալատը վճիռ կայացուց «Փերինչէք ընդդէմ Զուիցերիա» դատական հարցին՝ յայտարարելով, որ տեղի ունեցած է Մարդու Իրաւունքներու Եւրոպական Ուխտի 10-րդ յօդուածի խախտում եւ այդ հիմքով մերժեց Զուիցերիոյ դիմումը՝ վճռաբեկ դատարանին:

Միաժամանակ, դատարանը բաւարարեց, որպէս երրորդ կողմ ներգրաւուած Հայաստանի կառավարութեան պահանջները եւ Ստորին Պալատի վճիռէն հանեց Հայոց ցեղասպանութիւնը կասկածի տակ դնող գնահատականները:

Հայաստանի կառավարութեան շահերը պաշտպանող փաստաբաններ՝ Բրիտանացի ձէֆրի Ռոպրորդսըն եւ Լիբանանցի ծագում ունեցող Ամալ Արամըտին-Քլունի գոհունակութիւն յայտնեցին եւ յաղթանակ նկատեցին ասորին դատարանի որոշումէն Հայոց ցեղասպանութիւնը կասկածի տակ դնող գնահատականներու դուրս հանուելը:

Պոլսոյ «Քեմփ Արմէն» Սանկատան Սեփականութեան վկայականը Յանձնուեցաւ Հայերուն

Թրքական իշխանութիւններուն կողմէ խլուած «Քեմփ Արմէն»

Շարք էջ 8

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ**

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՍԱՐԳԻՍ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՍՐՈՊ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

ՄԱՍԻՍ - 2016

2015 Հայկական Տարին

Շարունակուած էջ 7-էն

անունը կրող մանկատան սեփականութեան վկայականը յանձնուեցաւ Իսթանպուլի հայկական բողոքական եկեղեցիին:

«Քեմփ Արմէն» մանկատունը 1987-ին գրաւուած էր թրքական իշխանութիւններու կողմէ, այնուհետեւ վաճառուելով թուրք գործարարի մը: Վերջինս ալ որոշած էր քանդել մանկատունը եւ բարձրարարկ ճոխ շէնքեր կառուցել:

Հասարակական ճնշման որպէս արդիւնք, մանկատան քանդումը ժամանակաւորապէս դադարած էր: Ամիսներ շարունակ մանկատան մօտ հայ երիտասարդներ հերթապահութիւն հաստատած էին քանդումը արգելելու համար:

Թուրքիոյ Խորհրդարանի Երեք Հայ Անդամները Վերընտրուեցան

Նոյեմբեր 1-ին Թուրքիայի խորհրդարանի արտահերթ ընտրութիւններու արդիւնքով երեք տարբեր կուսակցութիւններ ներկայացուած հայ թեկնածուները կրկին պատգամաւոր դարձան:

Ընդդիմադիր «Ժողովրդա-հանրապետական» կուսակցութեան ընտրացուցակին վրայ ընտրուեցաւ Սելինա Դողան, իշխող «Արդարութիւն եւ Զարգացում» կուսակցութեան ընտրացուցակին Մարգար Եսայեան եւ քրտամէտ «Ժողովուրդներու Դեմոկրատական» կուսակցութեան ցանկով Կարօ (Կարապետ) Փայլան կրկին դարձան պատգամաւոր:

Ութ Հայեր Զոհ Գացին Մոսկուա-Երեւան Մարդատար Մեքենայի Արկածին

Նոյեմբեր 3-ին, Մոսկուա-Երեւան երթուղիին վրայ տեղի ունեցած մարդատարի պասի արկածի հետեւանքով զոհուեցան ութը հայ ճամբորդներ:

33 հոգիներ փոխադրուեցան հիւանդանոցներ՝ տարբեր վնասուածքներ ստանալու պատճառաւ: Արկածի գլխաւոր պատճառը նկատուեցաւ ինքնաշարժի անսարքութիւնը:

Զոհերու դիակները փոխադրուեցան Հայաստան, ուր կատարուեցաւ անոնց թաղումը:

Եւրոպայի Կանաչներու Կուսակցութիւնը Բանաձեւ Ընդունեց Հայոց Յեղասպանութեան Մասին

Նոյեմբեր 15-ին, ձայներու գերակշռող մեծամասնութեամբ, Եւրոպայի Կանաչներու Կուսակցութիւնը, Լիոնի մէջ կայացած իր 23-րդ համաժողովի ընթացքին հաստատեց Հայոց ցեղասպանութեան մասին բանաձեւ մը, համաձայն որով Օսմանեան կայսրութիւնը ցեղասպանութիւն իրագործած է հայ ժողովուրդի հանդէպ:

Բանաձեւը կոչ կ'ընէր Թուրք-իային՝ ճանչնալ Հայոց ցեղասպանութիւնը եւ աշխատիլ Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի հետ՝ հաշտեցում հաստատելու ուղղութեամբ:

Լոյա Ուզունեան Զոհ Դարձաւ Փարիզի Ահաբեկչութեան

Նոյեմբեր 13-ին Փարիզի տարբեր վայրերուն մէջ միաժամանակ կատարուած ահաբեկչական գործողութիւններուն ընթացքին զոհուեցաւ Ֆրանսահայ Լոյա Ուզունեան: 17-ամեայ երիտասարդուհին մահացաւ Պաթազլա սրահին մէջ ամերիկեան նուազախումբի մը համերգին ներկայ եղած պահուն:

Այդ օրը տեղի ունեցած ահաբեկչութիւններուն հետեւանքով մահացան մօտ 130 հոգիներ:

Հայաստան Հիմնադրամի Թելեթոնի Ընթացքին Հանգանակուեցաւ 10.4 միլիոն Տոլար

Նոյեմբեր 26-ին, Լոս Անձելոսի մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստան Համահայկական Հիմնադրամի տարեկան թելեթոնը՝ «Մեր Տունը» խորագրին տակ:

Այս առթիւ հանգանակուած գումարը հասաւ 10 միլիոն 378 հազար 465 տոլարի: Յայտարարուեցաւ որ գումարը պիտի ուղղուի Արցախի մէջ 5 եւ աւելի երեխաներ ունեցող ընտանիքները տուներով ապահովելու ծրագրին:

Հայաստանի Նոր Սահմանադրութիւնը Հանրաքուէով Ընդունուեցաւ

Դեկտեմբեր 6-ին, հայաստանի մէջ տեղի ունեցաւ նախագահ Սերժ Սարգսեանի առաջարկած Սահմանադրական փոփոխութիւններու հանրաքուէն:

Պաշտօնական տուեալներու համաձայն «այո» քուէարկած է ընտրողներու 63.35 տոկոսը, իսկ «ոչ»՝ 32.35 տոկոսը:

Ընտրական գործընթացը դարձեալ յատկանշուեցաւ լայնածաւալ խախտումներու, կասկածի տակ դնելով յայտարարուած արդիւնքները:

Սերժ Սարգսեան Յայտարարեց, Որ Ատրպէյճանի Քաղաքականութիւնը Ուղղուած Է Հակամարտութեան Սրման

Դեկտեմբեր 21-ին ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսեան, Մոսկուայի մէջ կայացած ՀԱՊԿ Հաւաքական Անվտանգութեան Խորհուրդի նստաշրջանի ընթացքին իր ունեցած ելոյթին մէջ, ակնարկելով ՀԱՊԿ-ի անդամ միւս երկիրներուն ըսաւ, - «Ամէն անգամ երբ Ատրպէյճանի զինուած ուժերը Հայաստանի Հանրապետութեան դէմ կը կիրառեն ականանետեր եւ հրետանային սարքաւորումներ, անոնք կը կրակեն Աստանայի, Տուշանպէի, Բիշկէկի, Մոսկուայի եւ Մինսկի ուղղութեամբ»: Ան շեշտեց, որ Ատրպէյճանի քաղաքականութիւնը ուղղուած է հակամարտութեան սրման:

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ**

**ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՀԷՐԻ ԵՒ ՇՈՒՇԱՆ
ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ**

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ

ՎԱԶԳԷՆ ԵՒ ՀԱՅԿՕ ԳԱԼԹԱՔՈՒՆ

Կը շնորհաւորեն համայն Հայութեան եւ
Ս.Դ.Հ.Կ.ի անդամ անդամուհիներու
Նոր Տարին եւ Սբ. Ծնունդը
Մաղթելով Քաջառողջութիւն
եւ Հայ ժողովուրդի
բոլոր Ծրագիրներու Իրականացում

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՐԻՆ

Գ. Մոլոյեան

ՅՈՒՆԻՄԱՐ

Եւրասեական Տնտեսական Միութիւնը ոչժի մէջ մտաւ Ռուսիոյ, Պելառուսիոյ, Հայաստանի, Գաղախատանի եւ Խրիսըզիստանի մասնակցութեամբ:

Լիթուանեան պաշտօնապէս որդեգրեց եուրօ դրամը, փոխարինելով լիթասը:

Պօքօ Հարամի կողմէ շարք մը ջարդեր տեղի կ'ունենան Նիկերիոյ մէջ, զոհ կ'երթայ աւելի քան 2000 հոգի:

Զուիցերիոյ Ազգային Պանքը կ'արժեզրկէ ֆրանքը Եուրոյի համեմատութեամբ, մեծ իրարանցում ստեղծելով միջազգային սակարանին մէջ:

Եմէնի մէջ Հուլի ցեղախումբը կը գրաւէ նախագահական պալատը: Նախագահ Ապտ Ռապպու Մանսուր Հատի կը հրաժարի, ամիսներ շարունակուող խռովութիւններէ ետք:

Մէլուտական Արաբիոյ Ապտուլլա թագաւորի մահը: Լիբանանի վարչապետ Օմար Քարամի մահը: Եգիպտացի դերասանուհի Ֆաթէն Համմայի մահը: Յոյն երգիչ Տէմիս Ռուսոսի մահը: Յոյն ձախակողմեան ղեկավար Ալեքսիս Ջիբրա կը նշանակուի վարչապետ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

12 հոգիներ մեռան Փարիզի մէջ, ներառեալ խմբագրապետը «Չարլի Հեպտո» երգիծաթերթի գրասենեակի յարձակման առթիւ:

Ռուսիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ Ուքրանիոյ ղեկավարները կը համաձայնին Արեւելեան Ուքրանիոյ մէջ կռիւններու դադարեցման շուրջ, որ կ'ընդգրկէ հրադադար եւ ծանր գէնքերու վերացում: Այսուհանդերձ, քանի մը օր ետք տեղի կ'ունենայ հրադադարի խախտում 139 անգամ:

Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդը կ'որդեգրէ ահաբեկչութեանց դէմ պայքարի թիւ 199 բանաձեւը:

Եգիպտական բանակի ռմբաձիգ օդանաւերը կը սկսին ռմբակոծել, կիպիոյ Իսլամ ծայրայեղական խմբակցութեան վրայ, որպէս փոխադարձութիւն Եգիպտոսի տասնեակ մը քրիստոնեաներու գլխատումին:

Մահ ֆրանսացի դերասան Լուիս Ժուրտանի: Մահ ռուս տիեզերանաւորը Ալեքսէյ Կուպարովի: Մահ ամերիկացի դերասան Լէնոնարտ Նոմովի եւ ամերիկացի պասքեսպորտիստ Անթոնի Մէյսոնի: Ռուսիոյ ընդդիմադիր ղեկավար Պորիս Նեմցով կը սպաննուի:

ՄԱՐՏ

Իսլամական Տահէշ պետութեան ահաբեկիչները հիմնովին կը քանդեն Իրաքի Նեմրուդ, Հաթրա եւ Տուր Շարրուքին քաղաքները: NASA-ն առաջին անգամ ըլլալով տիեզերանաւ մը կ'արձակէ դէպի

Տուարֆ արբանեակը: Իսլամական Տահէշ պետութիւնը կը դաշնակցի Պօքօ Հարամ ճիհատիսթներու խումբին հետ:

A-320 տիպի էրպաս օդանաւ մը որ կը գործէր Germanwings ընկերութեան հաշուին կը ջախջախուի ֆրանսայի արեւմտեան լեռներուն վրայ, որուն զոհ կ'երթան 15 ուղեւորներ:

Մէլուտական Արաբիոյ կողմէ ղեկավարուող արաբական երկիրներու դաշնակից ուժերը կը ներխուժեն Եմէն, պաշտպանելու Եմէնի կառավարութիւնը, հարաւային շրջանի Հուլիներու դէմ իր մղած պայքարին մէջ:

Մահ ռուս գրող Վալենտին Ռասբուլինի: Մահ Մալգոյմ Ֆրայգերի Աւստրալիոյ վարչապետ: Մահ Սինկափուրի առաջին վարչապետ Լի Քուան Եուի: Մահ գերմանացի աստղանաւորը Ինկրիտ Վան Հուլի-Կրէօնվելտի: Թունուզի թանգարանին մէջ զինեալ մը 12 հոգի կը սպաննէ:

ԱՊՐԻԼ

Քենիայի «Ալ Շապապ» ահաբեկչական կազմակերպութեան զանգուածային ջարդին զոհ կ'երթայ 149 հոգի, մեծ մասամբ ուսանողներ տեղուցի կարիսա համալսարանին:

Ապրիլի 25ին 7,8 բալ ուժգնութեամբ երկրաշարժ մը տեղի ունեցաւ Նեփալի մէջ, պատճառ դառնալով 8,857 հոգիներու մահուան: Երկրաշարժեր տեղի ունեցան նաեւ Հնդկաստանի Պէնկլատէշի, եւ Չինաստանի մէջ: Զոհերու ընդհանուր գումար 9,015 մահ:

Սոմալիոյ զինեալներու յարձակման թիրախ հանդիսացաւ ոչ իսլամները: Շատեր պատանդ պահուեցան: 140 հոգի սպանուեցան:

ԱՄՆ-ի եւ Գուպայի արտաքին գործոց նախարարները Փանամայի մէջ կարեւոր հանդիպում մը ունեցան: Աւելի ուշ Ամերիկեան Յամաքամասի ժողովին Փանամայի մէջ հանդիպեցան Գուպայի նախագահ Ռաուլ Գասթրօն եւ ԱՄՆի նախագահ Պարաք Օպաման: Զոյգ նախագահները որոշեցին դեսպանատուներ վերաբանալ իրենց երկիրներուն մէջ:

Եգիպտոսի նախկին նախագահ Մորսի 20 տարուան բանտարկութեան կը դատապարտուի: Ան պատասխանատու կը նկատուի ցուցարարներու սպանութեամբ եւ ահաբեկչութեամբ:

Հոռոմի մէջ Ֆրնասիսկոս Պապը Ապրիլ 24ին առթիւ յայտարարութեամբ մը դատապարտեց Թուրքիան, որպէս 1915ին մէկ ու կէս միլիոն հայերու հանդէպ ցեղասպանութիւն կատարած պետութիւն:

Եւրոպական Միութեան Խորհրդարանը պաշտօնապէս ճանչցաւ հայոց Յեղասպանութիւնը:

Նիկերոյ մէջ բանակը ազատ կ'արձակէ 300 պատանդներ, մեծ մասամբ կիներ եւ երեխաներ:

Շաբ.բ էջ 11

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԳ**

**ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՎԱԶԳԷՆ ԵՒ ՔԱՐՈԼԻՆ
ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ**

ՄԱՍԻՍ - 2016

ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՐԻՆ

Շարունակում էք 10-էջ

ՄԱՅԻՍ

Բրիտանիոյ Գէմպրիճի դքսուհին ծնունդ կու տայ երկրորդ աղջիկ զաւակի մը եւ զայն կ'անուանէ Շարլօթ Էլիզաբետ Տայանա:

Եգիպտոսի նախկին նախագահ Մորսին դարձեալ մահուան կը դատապարտուի, մահմետական եղբայրները բանտէն ազատ արձակելուն համար:

Իրլանտան առաջին երկիրը կը հանդիսանայ հանրաքուէով օրինականացնելով միասեռական ամուսնութիւնը:

ԱՄՆի կողմէ Գուլպան կը հռչակուի ոչ-ահաբեկչական երկիր:

Երկրորդ երկրաշարժ մը կը հարուածէ Նեփալը: 40 հոգիներ կը մահանան: Վիրաւորներու թիւը՝ հազար է:

ՅՈՒՆԻՍ

Գանատայի մէջ տեղի կ'ունենայ աշխարհի կանանց ֆուտպոլի ախոյանութեան մրցաշարքը:

Թուրքիոյ ընտրութիւններուն էրտողանի Արդարութիւն եւ Զարգացում կուսակցութիւնը մեծամասնութիւնը կը կորսնցնէ Խորհրդարանին մէջ:

Թունուզի ծովափնեայ շրջանին մէջ զինեալ մը կրակ բանալով 38 զբօսաշրջիկներ կը սպաննէ:

Յունաստան տնտեսական ուժեղ տագնապ մը կը դիմաւորէ, քանի որ չէ կրցած մէկ ու կէս պիլիոն Եուրոյի պարտքը վճարել միջազգային դրամական հիմնադրամին: Այս առթիւ երկրի դրամատուները վեց օր փակ մնացին:

ԱՄՆի Զարլսթոն քաղաքի սեւամորթներու եկեղեցին մէջ պաշտամունքի պահուն 20 տարեկան սպիտակամորթ երիտասարդ մը կրակ բանալով ինը հոգիներ կը սպաննէ:

ՅՈՒԼԻՍ

Գուլպա եւ Միացեալ Նահանգներ համաձայնեցան դեսպանատուներ բանալու Ուաշինկթընի եւ Հավանայի մէջ:

Յունաստանի մէջ կայացած հանրաքուէով մը 61% քուէներով ժողովուրդը զօրավիզ կը կանգնի վարչապետ Ալեքսիս Չիբբրասի ֆինանսական ծրագրին:

Իրան պատմական որոշում մը կ'առնէ համամտութիւն յայտնելով աթոմական ոյժի գործածութեան միջազգային կոմիտէի բանաձեւին:

Ճաբոնի Խորհրդարանը իր համամտութիւնը կը յայտնէ որ իր բանակն ալ գործօն մասնակցութիւն բերէ ՄԱԿի զինեալ ոյժերուն հետ, միջազգային միջոցառումներուն մասնակցելու համար:

«Նոր Հորիզոններ» անունը կրող ամերիկեան տիեզերանաւ մը կը հասնի արեգակնային համակարգի վրայ գտնուող իններորդ մոլորակին՝ Պլուտոնին (Pluto), որուն տրամագիծն է 1,472 մղոն:

ԱՄՆի Լուիզիանա նահանգի շարժանկարի սրահին մէջ զինեալ մը 2 հոգի կը սպաննէ եւ եօթ ուրիշներ վիրաւորելէ ետք անձնասպան կ'ըլլայ:

ՕԳՈՍՏՈՍ

Գաղթականներու մեծ հոսք մը կը սկսի միջերկրականեան երկիրներէն դէպի արեւմտեան Եւրոպա: ՄԱԿի գաղթականներու գրասենեակի տեղեկատուութեան համաձայն օրական 3000 հոգի գաղթած են Թուրքիոյ եւ պալքաններու վրայով դէպի Եւրոպա: Անոնք մեծ մասամբ կու գան Աֆղանիստանէն եւ Սուրիայէն: Մինչեւ տարեվերջ Գերմանիա հաստատուած պիտի ըլլան 800,000 գաղթականներ: Անոնք պիտի ստանան քաղաքական ապաստանաւելի իրաւունք: Գաղթականներու հարցը մեծ իրարանցում ստեղծեց Եւրոպայի մէջ: Սերպիայի եւ Հունգարիայի սահմանին վրայ արգելիչ պատեր բարձրացան: Վիեննայի մէջ 71 գաղթականներու դիկաներ գտնուեցան: Գերմանիայի մէջ այս տարի, աւելի քան 200 յարձակումներ գործուեցան գաղթականներու վրայ:

Իրանի մէջ քաղաքական տագնապները շարունակուեցան: Պայքարը սասկացաւ փտածութեան եւ կաշառակերութեան դէմ: Կառավարական պատշօնները կրճատուեցան, յատկապէս սիւննի, շիիթ եւ քիւրտ ներկայացուցիչներուն համար:

Ամերիկայի դրօշը բարձրացաւ Գուլպայի մէջ եւ փոխադարձաբար Գուլպայի դրօշն ալ Ուաշինկթընի մէջ: Այսպիսով վերջ կը տրուի 50 տարուան խզումը յարաբերութեան:

Թայլանտի Պանկըք քաղաքի պոլտոտայական տաճարին մէջ ռումբ մը պայթելով 20 հոգիներու մահուան պատճառ հանդիսացաւ: Կան աւելի քան 123 վիրաւորներ:

Յունաստանի վարչապետ Ալեքսիս Չիբբրաս կը հրաժարի եւ զինք կը փոխարինէ Վասիլի Թանրու-Քրիստօֆիլու:

Սուրիոյ պատմական Փալմիրա քաղաքի աւերակները կը քանդուին Տահէշի (ISIS) զինեալներուն կողմէ: Անոնք կը գլխատեն նաեւ Փալմիրի հնագիտութեան նախկին տնօրէն Խալէս Ասատը:

ԱՄՆի Միգուրի նահանգի Ֆօրկիւսոն քաղաքին մէջ ստիպողական վիճակ յայտարարուեցաւ, տարի մը առաջ ցոյցի ընթացքին Մայքլ Պրաունի սպանութեան առաջին տարեդարձի բողոքի ցոյցերուն պատճառով:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Գաղթականներու հոսքը դէպի Եւրոպա կը շարունակէ իր տագնապը: Եւրոմիութիւնը կ'որոշէ 120,000 գաղթականներ եւս տեղաւորել Միութեան անդամ երկիրներուն մէջ:

Կուաթեմալայի նախագահ Օթթօ Փերեզ Մօլինան կը ձերբակալուի: Ան ամբաստանուած է փտածութեամբ եւ կաշառակերութեամբ: Իր հրաժարականը տալէ ետք զինք կը յաջորդէ Ալեխանտրօ Մալտոնատօ, որպէս առժամեայ նախագահ:

Աւստրալիոյ նոր վարչապետ կը նշանակուի նախկին լրագրող, իրաւաբան եւ դրամատէր 60-ամեայ Մալգօլմ Թըրնըլլը, փոխարինելով Թոնի Ապօթը:

Յունաստանի նախկին վարչապետ Ալեքսիս Չիբբրասը կրկին կը վերադառնայ վարչապետի պաշտօնին, ընտրութիւններուն մեծ յաղթանակ մը ապահովելով իր Սիրիզա կուսակցութեան:

Շարք էջ 12

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԳ**

**ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԳԷՈՐԳ ԵՒ ԼՈՒՍԻՆ
ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ**

ՄԱՍԻՍ - 2016

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՐԻՆ

Շարունակում է 11-էն

Աֆղանիստանի մէջ ընդդիմադիր թալիպանները կը գրաւեն Հիւսիսային շրջանի մեծագոյն քաղաքը՝ Գունտուզը: Ասիկա կը նկատուի վերջին տասը տարիներու իրենց մեծագոյն յաղթանակը:

NASA-ի յայտարարութեան համաձայն ջուր գտնուած է Հրատ մոլորակին վրայ:

Սէուտական Արաբիոյ մէջ ուխտաւորներու մեծ խուճապի մը պատճառով 2,200 հոգի մեռած է: Կան 900 վիրաւորներ եւ 650 կորուստներ:

Սուրիական կառավարութեան հաւանութեամբ Ռուսիան սկսաւ իր օդուժով ուժեղացնել հակա-կառավարական Տահէշին դիրքերը:

Մահ ամերիկացի ականաւոր պասքեթպոլիստ Մովսէս Մալօնի:

Ֆրանսիական Պապը առաջին կաթոլիկ քահանայապետն էր որ ելոյթ ունեցաւ ԱՄՆի գոնկրէսին մէջ:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Աֆղանիստանի Գունտուզ քաղաքին մէջ կամաւոր բժիշկներով գործող հիւանդանոցի մը վրայ ամերիկեան օդուժը սխալ ուժեղացնելով կատարելով 22 հոգիներու մահուան պատճառ հանդիսացաւ: ՄԱԿն ու այլ միջազգային կազմակերպութիւններ խստիւ դատապարտեցին այս արարքը:

Անգարայի մէջ զանգուածային խաղաղ ցոյցերու ընթացքին երկու ուղիներ պայթեցան, մօտ հարիւր հոգիներ մահուան եւ հարիւրաւորներու վիրաւորուելուն պատճառ հանդիսացաւ: Այս դէպքէն առաջ թրքական բանակին կողմէ քիւրտերու դէմ յարձակումներ գործուած էին:

Իսրայէլի եւ պաղեստինցիներու միջեւ բուռն բախումներ տեղի ունեցան, պատճառ դառնալով 32 պաղեստինցիներու եւ 7 իսրայէլացիներու մահուան: Ֆրանսան առաջարկեց ՄԱԿ-ի կողմէ միջազգային դէտերու առաքումը, սակայն իսրայէլի կողմէ մերժուեցաւ:

Գանատայի երեսփոխանական ընտրութիւններուն թրուտոյի ազատական կուսակցութիւնը կը ստանայ ձայներու 39,5 տոկոսը: Այսինքն 338 աթոռ հաշուող խորհրդարանէն ներս կ'ունենայ 184 աթոռ: Իսկ վարչապետ Ստեփան Հարբըրի պահպանողական կուսակցութիւնը կը ստանայ քուէներուն 31,9 առ հարիւրը որ է 99 աթոռ: 43 տարեկան թրուտօն կը նկատուի երկրորդ երիտասարդ վարչապետը եւ առաջինն է որ կը յաջորդէ իր ծնողքին, այս պաշտօնին մէջ:

Տասնամեակներէ ետք Չինաստան որոշեց վերջ տալ ընտանիքէն ներս մէկ զաւակ ունենալու քաղաքականութեան: Ուստի ներկայիս ամուսնացած զոյգ մը կրնայ երկու զաւակ ունենալ, առաջին առնելու համար երկրէն ներս աճած տարեց բնակչութեան:

Ռուսական օդանաւ մը կը ջախջախուի Եգիպտոսի Սինայի անապատին մէջ, պատճառ դառնալով 224 հոգի մահուան:

Գերման վարչապետ Անկելա Մերկել կը վերահաստատուի իր պաշտօնին մէջ:

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

1949 թուականէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Չինաստանի եւ Թայուանի նախագահները խորհրդակցեցան չէզոք երկրի մը մէջ՝ Սինկաբուր: Անոնք միասնաբար քննարկեցին երկու երկիրները հետաքրքրող քաղաքական եւ տնտեսական հարցերը, նախքան 2016ին Թայուանի մէջ կայանալիք օրէնսդրական եւ նախագահական ընտրութիւնները:

Թուրքիոյ վարչապետ Ահմատ Տավուդօղլուի Արդարութիւն եւ Զարգացում կուսակցութիւնը մեծամասնութիւն կը դառնայ խորհրդարանին մէջ, անակնկալ արդիւնքով...:

Ռումանիոյ վարչապետը կը հրաժարի: Պուքրէշի գիշերային զբօսավայրի հրդեհին պատճառով 32 հոգիներու մահը բողոքի ցոյցերու առիթ տուած էր, որուն հետեւանքով տեղի ունեցաւ հրաժարականը:

Forbes Magazine-ի համաձայն այս տարուան ամենաշատ վարձատրուած երաժիշտը Քաթի Բերրին է շահելով 135 միլիոն տոլար:

Սուտանի օդակայանին մէջ օդանաւ մը ջախջախուելով 37 ուղեւորի մահուան պատճառ դարձած է: Մէկ տարեկան երեխայ մը որը գտնուած է իր հօր ձեռքերուն մէջ:

Լիբանանի մէջ անձնասպանական ուժերը կը պայթին Տահէշի կողմէ: 43 մեռեալ:

Փարիզի երեք տարբեր վայրերու մէջ ահաբեկչական արարքներու զոհ կ'երթան 129 հոգիներ: Տահէշ կը ստանձնէ պատասխանատուութիւնը: 3 օր պետական սուգ կը յայտարարուի:

Սուրիոյ Ռաֆֆայի շրջանի տահէշական կեդրոններ կը ուժեղանան ֆրանսական օդուժին կողմէ:

Արժանթինի նախագահական ընտրութեանց յաղթանակ կ'արձանագրէ Մօրիսիօ Մազրին, պարտութեան մատնելով իր ձախակողմեան մրցակիցը:

Թրքական օդուժը վար կ'առնէ ուսական ուժերու օդանաւ մը, առարկելով որ ան անցած է թրքական օդային սահմանէն ներս:

Ֆրանսիական Պապը Ափրիկէ երթալով այցելեց Քէնիա, Ուկրաինա կեդրոնական Ափրիկէի Հանրապետութիւն:

Վենեզուելայի ընտրութեանց նախօրէին ահաբեկչութեան զոհ կ'երթայ ընդդիմադիր ղեկավար Լուիս Տիագը:

Փարիզի մէջ կը սկսի ՄԱԿի նախաձեռնած կենսոլորտի միջազգային համագումարը:

Ֆրանսիական Պապը կը սկսի իր շրջակայութեան Ափրիկէի մէջ:

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Գալիֆորնիոյ Սան Պերնանտինօ քաղաքի ընկերային ծառայութեանց կեդրոնին վրայ կատարուած ահաբեկչական յարձակում մը պատճառ կը դառնայ 14 հոգիներու մահուան եւ 17 ուրիշներ ալ կը վիրաւորուին:

Հնդկաստանի Չէննայի եւ Թամիլ Նատու նահանգներուն մէջ հեղեղային անձրեւներու հետեւանքով կան աւելի քան 260 մեռեալներ:

Աֆղանիստանի Գանտահար քաղաքի օդակայանին վրայ թալիպաններու անակնկալ յարձակումին զոհ կ'երթայ առնուազն 37 հոգի: Յետոյ բանակը կացութեան տէր կը դառնայ:

Գերմանիոյ կառավարիչ Անկելա Մերկել Time Magazine կողմէ կը հռչակուի «Տարւոյն Մարդը», պարտքերու եւ գաղթականներու հարցով իր կեցուածքին համար:

Սէուտական Արաբիոյ մէջ առաջին անգամ ըլլալով կին մը կ'ընտրուի քաղաքապետական խորհուրդի անդամ:

Փարիզի մէջ շուրջ 200 երկիրներու մասնակցութեամբ կենսոլորտի փոփոխութեան հարցով ժողովը վերջ գտաւ դրական որոշումներով:

Արժանթինի Օգարիօ Տէր Լա Ֆրօնթերօ շրջանի Պալպօս գետին մէջ օթօպիւս մը իյնալով 43 սահմանապահ զինուորներ կը մեռնին:

Հայաստանի նոր սահմանադրութիւնը կը վաւերացուի: Ընտրողներու 63 տոկոսը «Այո» կը քուէարկէ:

ԱՄՆ Կեդրոնական Դրամատունը առաջին անգամ ըլլալով 2008 թուականէն ի վեր, տոկոսներու սակը բարձրացուց:

Աֆղանիստանի հարաւը գտնուող էկվիմանց գաւառը գրեթէ ամբողջութեամբ անցած է թալիպաններու հակակշիռին տակ:

Գոլոմիոյ գեղեցկուհին սխալմամբ Miss Universe յայտարարուած էր: Մինչդեռ իրականը փոխըմբռններու գեղուհին էր: Սխալը սրբազրուեցաւ ամօթալի ձեւով մը:

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ**

**ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՅԱՐՈՒԹ ԵՒ ԼՈՒՍԻՆ
ՊՈՅԱՄԵԱՆ**

ԳՆԱՅՈՒՆԸ ԵՒ ՄՆԱՅՈՒՆԸ

Յարութ Տեր Դալիթեան

«Անոնք իրենց մտքէն անցածը չէին ընէր, այլ ուշադրութիւն կը դարձնէին միայն ՄՆԱՅՈՒՆԻՆ ԵՒ ԱՆԱՆՅՆԱԿԱՆԻՆ. անոնք պատուի ետեւէն չէին երթար, այլ պատիւն էր, որ կը հետեւէր իրենց»:

Պատմահայր Մովսէս Խորենացի

Նշանաւոր դեմքերու կամ դէպքերու տարեդարձներու նշումը եթէ միայն պիտի ծառայէ զանոնք մոռացութեան չմատնելու յաւուր պատշաճի յիշատակման եւ կամ պարզապէս պարտաւորութիւն մը կատարած ըլլալու պահի հոգեկան գոհացման, ապա տուեալ դեմքը կամ դէպքը շատ բան կը կորսնցնէ իր արժեքէն ու հետզհետէ կը պարպուի իր նշանակութիւնէն:

Եղեռնի հարիւրամեակի նշման այս տարուան աւարտին, մեր այս խորհրդածութեամբ երբ կը փորձենք գնահատականը ընել մեր համայնքէն ներս, ինչպէս նաեւ Հայաստանի ու աշխարհացրիւ հայ համայնքներէ ներս իրականացուած հանդիսութեանց, յատկօրէն կը պատկերուի բոլորիս անկեղծ ջանքերը՝ տալու աւելին քան ինչ որ կու տայինք տարուէ տարի: Այս իմաստով արժանին մատուցելէ ետք, կը խորհինք որ թերացած կ'ըլլանք մեր պարտականութեան մէջ, եթէ գոհանանք եղածով ու աւելի խորունկ վերլուծութեան փորձ չկատարենք: Մեր մտահոգութիւնը շատ պարզ բառերով արտայայտած ըլլալու համար, կատարենք հետեւեալ երկու հաստատումներն ու հարցումները: Հոլիվուտի մէջ կայացող ամէն տարուան Ապրիլեան քայլարշաւին քանի մը տասնեակ հազարներու մասնակցութիւնը ի՞նչ հիմնական նպատակով ներդրում կ'ունենար մեր դատին եւ անգամուան մը համար 160 հազար մասնակիցներու ապահովումը ի՞նչ յաւելեալ նպաստ բերած եղաւ այդ գործընթացին: Կամ՝ ի գին մեծ ջանքերու եւ ներդրումներու, քանակ մը պետութեանց Հայկական Յեղասպանութեան ճանաչման ապահովումը ի՞նչ հիմնական նպատակով ներդրում ունեցաւ մեր դատին եւ 40 կամ 60 պետութիւններու ճանաչման ապահովումը ի՞նչ յաւելեալ նպաստ կրնայ բերել:

Սխալ չհասկցուինք: Մենք ՉԵՆՔԻ թերագնահատէր առնուած քայլերը, այլ պարզապէս հարց կու տանք, թէ Ո՞ՒՐ կ'առաջնորդեն անոնք մեզ եւ արդեօք կ'արդարացնեն մեր ներդրումները:

Երբ կը կարդանք Եղեռնի 50-ամեակի նախօրեակին գրուած յօդուածներ ու կը բաղդատենք 100-ամեակի նախօրեակին գրուածներուն հետ, արդարանալի չենք

գտնէր 50 տարիներու անցման ժամանակաշրջանի արդիւնաւետութիւնը: Օրինակի համար մէջբերենք Դոկտ. Զաւէն Մսրըլեանի 1965 Ապրիլին գրած «Մեծ Եղեռնի Յիմնամեակը Որպէս Մեկնակէտ Հայկական Դատի Հետապնդման» յօդուածէն հետեւեալ հատուածը. «Մեր սրբազան դատի հետապնդումը հեռու պէտք է ըլլայ զգացականութենէ, այլ պէտք է հիմնուի առողջ տրամաբանութեան վրայ: Գուժի եւ կարեկցութեան զգացումը յառաջացնել աւելի պէտք է ջանալ հայոց դատը պաշտպանել իրաւունքի հիման վրայ: Միջազգային օրէնքի, ՄԱԿի ցեղասպանութեան յայտարարութեան, մարդկային իրաւանց հիմունքներու վրայ յենելով է որ պէտք է պաշտպանենք մեր դատը: Հարկ է մշակել հայկական դատի հետապնդման համար լուրջ ծրագիրներ, ու ոչ մէկ ջանք իննայել, մեր պայմաններու ներած չափով, այդ ծրագիրները յաջողցնելու: ...որեւէ դանդաղեցում, որեւէ աշխատանքի թուլացում, որեւէ կաղացում համազօր է ոճիրի»:

Այս մէջբերումէն յստակ կը դառնայ, որ ՀԻՄՆԱԿԱՆ շատ բան չէ փոխուած 50 տարիներէ ի վեր: Ի՞նչու: Առողջ տեսլականի եւ լուրջ ծրագիրներու պակասին պատճառաւ: Տարեդարձ մը նշելու պար-

տաւորութեան անմիջական զգացմունքը գոհացնելու, քան թէ հեռաւոր նպատակի իրագործման ծառայելու աշխատելու պակասին պատճառաւ: Յուցադրական կամ մակերեսային երեւոյթներու վրայ աւելի ժամանակ յատկացնելու, քան թէ՝ հիմնականին ու խորքայինին վրայ չկեղորոնանալուն պատճառաւ: Գնայունով աւելի մտահոգուած ըլլալուն պատճառաւ, քան թէ՝ մնայունով: Այլ տարողութեամբ՝ անձնականն ու հատուածականը աւելի գերադասելի նկատելուն պատճառաւ, քան թէ համայնքայինն ու ազգայինը: Այլ խօսքով՝ կեանքը միայն քեզի՞ համար կ'ապրիս, թէ շուրջիններուդ եւ գալիքներուն հաշիւն ալ կ'ընես: Ահա թէ ի՞նչու ազգովին կը կաղանք ու կը զահավիժինք, Հայաստանի թէ Սփիւռքի տարածքին:

Ճակատագրապաշտ ժողովուրդի մտայնութիւն ունինք եւ ամէն աղէտէ ետք պատրաստ ենք կրկնելու՝ «էլի հայի բախտը չբերեց», փոխանակ անհրաժեշտ բայց դժուարին քայլեր առնելու, իսուսափելու կամ առաջը առնելու գալիք աղէտներու, որոնց հաւանականութիւնը կը զգանք ու կը տեսնենք: Մենք մեզ աշխարհի ամենախելացի ազգը համարելու

սին հաւակնութիւնը կը տածենք ու կ'անտեսենք մեր ներքին ցաւերն եւ թերութիւնները անաչառօրէն քննարկելու եւ անոնց դարմաններ որոնելու անհրաժեշտութիւնը: Ճարպիկութիւն կը սեպենք համայնքին համար կառուցուող շէնքէն երկաթ եւ պեթոն գողնալով մեր անձնական խրճիթը կառուցել, քան թէ մտահոգուիլ շէնքի ամրութեամբ: Ու երբ երկրաշարժ մը քար ու քանդ կ'ընէ շէնքն ու խրճիթը, պատրաստ ենք անիծելու մեր բախտն ու ...Աստուած: Թուրքին ցած աչքով կը նայինք բայց չենք տեսնիր, որ վանի շրջանի երկրաշարժէն ետք, 2-3 տարուան ընթացքին անոնք կը յաջողին շէնքեր կառուցել աղէտահար ընտանիքներու ապահովման համար, մինչ մենք Գիւմրիի երկրաշարժէն 27 տարիներ ետք տակաւին չենք յաջողած նոյն արդիւնքին հասնիլ:

Արդեօք այս մտայնութեան պատճառաւ չէ՞, որ մենք տարուէ տարի կը նահանջենք, մինչ թուրքը յաղթանակներ կ'արձանագրէ: Թերեւս գտնուին մարդիկ, որ Եղեռնի հարիւրամեակի այս տարելիցին, փոխանակ թուրքը ցեխին մէջ թափախելու, անոնց մասին վերեւի դրուատական օրինակի նշումը մեղքի համազօր նկատեն: Բայց անկեղծ ըլլանք խոստովանելու, որ դժբախտաբար այդ է իրականութիւնը եւ զայն անտեսելը մեզ կը պահէ ցնորքի մէջ:

Բերենք ուրիշ օրինակ մըն ալ, որ կը փաստէ մեր անմիջական ու ժամանակաւոր շահ ապահովելու մարմաջը, նոյնիսկ ի գին ապագային գալիք վնասին: Այն բազմաթիւ հանքարդիւնաբերութեան ծրագիրները՝ որոնց անխնայ շահագործումը պատճառ կը դառնայ կենսոլորտի խաթարման, հողի ու ջրի տակաւ թունաւորման եւ բուսական, անասնային ու մարդկային առողջական լուրջ խնդիրներու: «Քիթէն անդին չտեսնելու» մեր այս մտածելակերպին պատճառաւ չէ՞, որ թշուառութիւնը կը տարածուի ու հայրենիքը կը պարպուի իր ժողովուրդէն: Կը գիտակցի՞նք այս մտայնութեան պատճառելիքը ապագայ աղէտներու հաւանականութեան:

Որպէսզի Եղեռնի 150-ամեա-

Շարք էջ 14

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ**

**ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԳԱԼՈՒՍ ԵՒ ԼԵՆԱ
ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ**

ԳՆԱՅՈՒՆԸ ԵՒ ՄՆԱՅՈՒՆԸ

Մարտի 13-ին

կի առթիվ ապագայ հրապարակագիրը չի ստիպուի մեզ նման խորհրդածություններ կատարել ու ափսոսալ կորսուած տարիներուն ու առիթներուն վրայ, անհրաժեշտ կը գտնենք ճակատագրապաշտ մտաչնութիւնէ անցում կատարել դէպի իրապաշտ մտաչնութիւն, որ մեզի պիտի ստիպէ աւելի կեդրոնանալու մնացուն արժէքներու վրայ, քան՝ գնալուն կամ անցողակի երեւոյթներու: Պէտք է յանդդոթութիւնը ցուցաբերենք հրապարակաւ քննադատելու մեր ազգային յառաջխաղացքը արգելակող երեւոյթները եւ ազնուութիւնը՝ ընդունելու մեր սխալներն ու սրբագրելու գանոնք: Անկարելի կամ նոյնիսկ դժուար թող չթուի մեր այս առաջադրանքը, որովհետեւ վստահ ենք, որ մեզ պէս մտածողներու թուաքանակը բաւականին շատ է: Կը մնայ պարզապէս միջոցները ստեղծել այդպէս մտածողները կազմակերպելու եւ անոնց գաղափարները տարածելու ժողովուրդի ամենալայն խաւերուն: Փոքր քայլերով կարելի է հասնիլ այդ արդիւնքին: Այդ գործընթացը կարելի է նաեւ արագացնել թէ՛ Հայաստանի թէ՛ Սփիւռքի տարածքին ազդեցիկ դեկավարներ գիտակցին այս անհրաժեշտութեան եւ ըստ այնմ գործեն: Երբ ի մտի կ'ունենանք, որ միայն երեք առաջնորդներու նախաձեռնութեամբ յաջողեցանք Ոսկեղար կերտել, ապա հասկնալի պէտք է դառնայ մեր առաջարկի կարելիութիւնը: Կը մնայ բացառապէս ու հրատապ նիւթ դարձնել մնացուն արժէքներու համապատասխանող մեր ազգային առաջնահերթութիւնները: Օրինակի համար՝ օտարներէն Յեղասպանութեան ճանաչում, թէ՛ հայրենակերտում եւ մեծամասնութեամբ սփիւռք դարձած մեր ժողովուրդի գաւազներուն այլասերման ու ձուլման վտանգներուն դէմ պատուաստում: Առաջին տարբերակը մեր ջանքերէն գատ կախեալ է նաեւ օտարներու հաշիւներէն ու քմահաճոյքէն, մինչ երկրորդը կախեալ է միայն մեզմէ: Ինչպէս մեր Ոսկեղարի կերտումը ցոյց տուաւ, այդ արդիւնքին կրնանք հասնիլ ինքնաճանաչման եւ լուսաւորութեան միջոցաւ, որոնցմով կըցանք մենք մեր ինքնութիւնն ու ինքնուրոյն

ճակատագիրը վերակերտել, ազգային հաւաքական աշխատանքով: Մեր հազարամեակներու պատմութեան մէջէն մենք կրնանք վեր առնել բազմաթիւ օրինակներ, որոնք կրնան նպաստել մեր յաջողութեան: Մեր պատմութեան սեւ էջերը կրնան կաշկանդել մեր երթը, իսկ փայլուն էջերը կրնան խթանել ու թռիչք տալ մեր յառաջխաղացքին: Ո՞ր էջերէն պիտի առնենք մեր ներշնչումը: Պատմահայր Խորենացին իրաւամբ գրած է. «Թէպէտեւ մենք փոքրածու ենք եւ թիւով շատ սահմանափակ, զօրութեամբ տկար, եւ շատ անգամ օտար թագաւորութեան տակ նուաճուած, բայց եւ այնպէս մեր աշխարհի մէջն ալ քաջութեան շատ գործեր կան գործուած, գրելու եւ յիշատակելու արժանի»: Մեր քաջ գործերու յիշատակումով թէ՛ գոհի հոգեբանութեամբ պիտի դաստիարակենք մեր սերունդները, փոքր ժողովուրդներու ինքնութիւնը խաթարող եւ վտանգող համաշխարհայինացման այս դարուն մէջ: Յստակ պէտք է ըլլայ բոլորիս համար, որ եթէ յառաջխաղացք պիտի արձանագրենք, ապա պէտք է ընդունակ ըլլանք մեծ պատկերը տեսնելու, ջատագովելու եւ ըստ այնմ գործելու: Մեծ պատկերին մէջ փոքր մանրամասնութեան վրայ կեդրոնանալով եւ զայն չափէն դուրս մեծցնելով աղաւաղած կ'ըլլանք նոյնինքն մեծ պատկերը: Անձնական կամ հատուածական յաղթանակները պէտք է արձանագրուին ընդհանուրի հաշտոյն, տկարացնելով զայն, այլ պէտք է ծառայեն ընդհանուրի հզօրացման: Մեր ազգային դժբախտութեանց գլխաւոր պատճառներէն մին այս ետական մօտեցումն է, փոխան ընդհանրականի: Երբ քննական ակնարկ մը կը նետենք մեր պատմութեան վրայ, կը տեսնենք թէ՛ անձնական հրաշալի յաջողութիւններու հասած ենք օտար ափերու վրայ, բայց ձախողած ենք այդ յաջողութիւնները ծախողաբար ստանալու: Ունեցած ենք մեծահարուստներ, որոնց հարստութիւնը կը մրցէր տուեալ երկրի իշխանաւորի հարստութեան հետ: Ունեցած ենք Լազարեաններ, Շահ-րիմանեաններ, Չաթերներ, Մանթաշեաններ, Կիւլպենկեաններ, Գրքորեաններ, եւ այլն, եւ այլն, բայց

անոնց աստղաբաշխային հարստութիւնները ո՞րը զացած են եւ ի՞նչու չեն նպաստած մեր ընդհանրականի ու ազգայինի աճին ու ամրակայման: Ի՞նչու համար Կիւլպենկեաններ ու Գրքորեաններ իրենց հարստութիւնները պիտի կտակէին օտարին: Արդեօ՞ք որովհետեւ իրենց շուք տեսան միայն անձնական խրճիթներ կառուցողներու փաղանքներ, փոխան ազգային շէնքի տեսլականը ունեցողներու: Բուժումը այս կէտէն պէտք է սկսիլ, ներսէն, եւ փրկութեան համար չապաւինիլ դուրսին, երբ ներսը ամուր չէ: Արտաքին անառիկութիւնը կախեալ է ներքին ամրութիւնէն: Հարիւրամեակ մը առաջ, 1910-ին, «Դառնացած ժողովուրդ» խորագրեալ յօդուածով, «Ամենայն Հայոց Բանաստեղծ» Յովհաննէս Թումանեան, նկարագրելով մեր այդ ատենուական դառն իրավիճակը, հետեւեալ ախտորոշումը կը կատարէր. «Պարզ հասկանալու համար, երեւոյթի վրայ պէտք է նայել ընտելեան ու պատմութեան օրէնքների բարձրութիւնից, էն լայն, խաղաղ ու խոր հայեացքով, որ նրանք միայն կարող են տալ: Ուրիշ ընդհանուր հանգամանքների հետ զարհուրելի ծնող է եղել մեզ համար մեր պատմութիւնը: Նա երկար դարերով մեզ դրել է բարբարոս ժողովուրդների ոտնների տակ: Իսկ ամէն կենդանի գոյութիւն, որ ոտնատակ է ընկնում, եթէ չի մեռնում, այլանդակում է, դառնանում ու փշանում: Եւ այդ է ընտելեան օրէնքը: Էն հասարակ վարունկի թուփն ինչ է. յայտնի է, որ եթէ նա էլ ոտի տակ է ընկնում, էլ նրա պտուղը չի ուտում, էնքան է դառնանում: Նրա համար էլ ձեզ թոյլ չեն տալ, որ նրա թուփը ոտի տակով անէք: Ինչպէս դառնանում ու դաժանանում է նաեւ մարդը, նրա հոգին, սիրտը, միտքը, ու ներքին դառնութիւնը դուրս է տալի, յայտնում է ե՛ւ աչքերում, ե՛ւ դէմքին, ե՛ւ խօսքերում, ե՛ւ գործերում, ամէն տեղ, ամէն ասպարէզում, ու ամբողջ կեանքը դարձնում է դառն ու դաժան: Եւ էս տեսակ կեանքը կ'ունենայ, այո՛, շատ բան, ե՛ւ «յառաջդիմութիւն», ե՛ւ «կուլտուրա», ե՛ւ «մամուլ», ե՛ւ «գրականութիւն», ե՛ւ «ղարթ», ե՛ւ «բարեգործութիւն», բայց էդ

բոլորը ներսից ճիճվի կերած պտուղի նման են, եւ տառապում են հիմնական պակասութիւններով, մի ընդհանուր ցաւով, որի ճարը դրսից անել չի կարելի: Էդ տեսակ կեանքը կու տայ եւ տաղանդաւոր մարդիկ, սակայն նրանք էլ կլինեն դառն ու դաժան: Բայց նա չի կարող ծնել ազնիւ մարդիկ, բարի սրտեր ու բարձր ոգիներ, հենց էն, ինչը որ դարձնում է մի կեանք գեղեցիկ ու հրապուրիչ եւ մի ժողովուրդ թանկ ու համակրելի: Արդ՝ եթէ մենք ունենք ազգային իմաստութիւն, հոգու արիութիւն եւ առողջ բնազդներ, անկարելի է աչքներս փակենք մեր էս ծանր հիւանդութեան առաջ եւ չզգանք, որ մեր հոգին շատ է դառնացած, մեր ներքին մարդը շատ է փշացած, եւ դրա դեմ կռուելու, առողջանալու առաջին պայմանը էն է, որ մենք ե՛ւ մեր սրտերում, ե՛ւ աշխարհի առաջ անկեղծ խոստովանենք ու ճանաչենք մեր դժբախտութիւնը: Ապա թէ էդ փրկարար գիտակցութեանը կը հետեւեն ինքնակատարելագործութեան բարձր ցանկութիւնն ու ազնիւ գործը: ՈՒՐԻՇ ՃԱՆԱՊԱՐԻ ԶԳԱՅ, ՆԵՐՍԻՅ ԷՒ ԼԻՆԵԼՈՒ ԶԱՍԱՏ ՓՐԿՈՒԹԻՒՆԸ, ՈՐՈՎԸՅԵՏԵԻ ՆԵՐՍԻՅ ԵՆՔ ՓԶԱՅԱԾ» (ընդգծումը մերն է-ՅՏԴ):

«Հոգու Արիութիւն» եւ «Առողջ Բնազդներ»: Ահա առիկ «Մնացուած» արժեքներու եւս երկու օրինակ, որոնք պիտի նպաստեն մեր ինքնակատարելագործման ու յանգիստ «Ազգային իմաստութեան», մեր մասամբ այլանդակում ինքնութիւնը մաքրագործելու: Նիւթէն ու մակերեսէն անդին, հոգին ու խորքը գնահատելու: Բարի սրտեր, բարձր ոգիներ ու ազնիւ մարդիկ ծնելու: Շինարար աշխատանքէն անդին, ստեղծարար աշխատանքի կարեւորութեան գիտակցելու: Անձնական խրճիթէն անդին, ազգային շէնքի անհրաժեշտութեան հաւատալու: Արիութիւնը պէտք է ունենանք ամբոխին դէմ ծառանալու, ճանչնալու եւ խոստովանելու մեր թերութիւններն ու դժբախտութիւնները եւ Պարոյր Սեւակի համարձակութեամբ գոչելու՝ «Յանուն վաղուան ճշմարտութեան, թող որ այսօր լինեմ սխալ»:

massisweekly.com
updated every Friday

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏՕՔԹ. ԵՒ ՏԻԿ. ՀԷՐԻ ԵՒ ՆԱՅԻՐԱ
ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԻԹՆԵՐՈՎ ՄԵՐ ԼԱՒԱԳՈՅՆ
ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՆ ՈՒ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ՀԱՐԱԶԱՏՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՄԻՆԱՆ ՄԻՆԱՆԵԱՆ
SINANIAN DEVELOPMENT

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ**

**ՄԵՐ ՋԵՐՄԱԳԻՆ
ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ,
ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ
ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐԸ
ՄԵՐ ՀԱՐԱՋԱՏՆԵՐՈՒՆ,
ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ
ԵՒ ԾԱՆՕԹՆԵՐՈՒՆ**

**ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԹԱԴԷՈՍ ԵՒ ՆՈՐԱ
ՔԷՕՐՕՂԼԵԱՆ**

ՆՐԱՆՔ ՔՍԱՆՆ ԷՆ 20 ՀՆՉԱԿԵԱՆ ՅԱԲԵՐԺԻ ԳԱՄԲՈՐԴՆԵՐԸ

Յրանտ Ամիրեան

1887 թուականին ժնեւում, եւրոպական առաջնակարգ համալսարանում սովորող մի խումբ երիտասարդներ, տոգորուած Հայրենիքի ազատութեան ու անկախութեան գաղափարով, ստեղծեցին Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցութիւնը (ՍԴՀԿ):

Մի քանի ամիս անց, կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Հնչակում» տպագրուեց քաղաքական այդ կազմակերպութեան առաջին ծրագիրը: Կուսակցութիւնը սկզբից եւեթ յարել է մարքսիզմին եւ իրեն համարել մարքսիստական կուսակցութիւն: 1889 թ. կուսակցութիւնն արդէն իր մասնաճիւղերն ունէր ամբողջ Հայաստանում: 1890 թ. գործում էր ՍԴՀԿ շուրջ 250 մասնաճիւղ, նրանցից 114-ը՝ Արեւմտեան Հայաստանում, 86-ը՝ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներում, 36-ը՝ Կովկասում, 10-ը՝ Պարսկաստանում, 4-ը՝ Եւրոպայում:

ՍԴՀԿ պաշտօնաթերթ «Հնչակը» շուտով դարձաւ ընթերցող գանգուածների փնտուած թերթը: Հնչակեան կուսակցութիւնը ստեղծման առաջին իսկ օրերից անձնուրաց կերպով նետուեց անհաւասար մարտի, Հայրենիքի ազատութեան ու անկախութեան գոհասեղանին դնելով իր բազմաթիւ նուիրեալների կեանքը: Այդ նահատակների շարքում առանձնանում են այն քսան անմահները, ովքեր 1915 թ. Յունիսի 15-ի արշալոյսին Կոստանդնուպոլսի Սուլթան Բայզիդ հրապարակում կախաղան բարձրացան ու... անմահացան:

Հնչակեան քսանները գործել են միասին, ծառայել նոյն գաղափարին, նահատակուել յանուն իրենց հաւատքի: Դեռ աւելին, նրանք ննջում նոյն գերեզմանում, կողք-կողքի, այնպէս, ինչպէս եղել են կեանքում:

Միւսիքի մարզի Մեղրի գողտրիկ քաղաքի կեդրոնով սուրացող Մեղրագէտի ձախափնեայ փոքրիկ հրապարակում հպարտ կանգնել է հայ ազգային ազատագրական պայքարի քաջամարտիկ, Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցութեան առաջնորդներից մէկը՝ մեղրեցի Մաթեոս Սարգիսեանը: Կոթողի աջ եւ ձախ կողմերին կանգնած են երկու չուշափններ, որոնց վրայ փորագրուած են Հնչակեան անմահ քսանների եւ Արցախեան ազատ-

մարտում զոհուած մեղրեցի մեր ժամանակների քսան դիւցազունների անունները: Յուշարձանի թիւ կունքում փառքի կամարն է, որի կեդրոնում կախուած է Կիլիկիայից բերուած պատմական մի գանգ: Ամբողջ տարին այն դողանջում է միայն մէկ անգամ, Յունիսի 15-ին, արեւածագից առաջ, ճիշտ այն պահին, երբ Կոստանդնուպոլսի Սուլթան Բայզիդ հրապարակում կախաղան հանուեցին Հնչակեան քսան անմահները:

Ահա այս հողում է ծնուել եւ մեծացել Մաթեոս Սարգիսեանը, որն իր դիւցազուն նախնեաց արեան կանչին հաւատարիմ, ամբողջապէս նուիրուեց հայրենիքի ազատագրման սուրբ պայքարին: Իսկ այդ պայքարի դրօշակակիրը XIX դարի վերջին եւ XX դարի սկզբին Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցութիւնն էր, որը հայ ժողովրդի պատմութեան այդ ժամանակահատուածի ամենահեղինակաւոր եւ մասսայական քաղաքական կազմակերպութիւնն էր: Ծանօթանալով Հնչակեան կուսակցութեան ծրագրին, Փարամազն անդամագրուեց նրան եւ դարձաւ այդ քաղաքական կազմակերպութեան ամենաեռանդուն գործիչներից մէկը:

Հնչակեան կուսակցութեան յայտնի գործիչ, սփիւռքահայ դպրոցի մեծ երախտաւոր Բենիամին ժամկոչեանը, որին բախտ էր վիճակուել լսելու Փարամազին, վկայում է. «Այսպիսի հոնտորական բանախօսութիւն, վիթխարի բազ-

մութեան մը ներկայութեամբ ու բոլորի աչքերէն արցունք քամող, ես լսած չեմ դեռ ոչ ոք»: Փարամազի յեղափոխական գործունէութիւնը գաղտնի չմնաց թուրքական գործակալներից: 1897 թ. Վանում իր մի խումբ գաղափարակիցների հետ Փարամազը ձերբակալուեց ու բանտ նետուեց: Բանտային դաժան պայմանները, անմարդկային բռնարարները չընկճեցին ազատութեան ռահվիրաներին: 1898 թ. սկսուեց պատմութեանը յայտնի Հնչակեան գործիչների Վանի դատավարութիւնը: Դատական նիստի ժամանակ Փարամազն ու նրա գինակիցները, որպէս իսկական հերոս-յեղափոխականներ, չթաքցրին իրենց նպատակները, պատկանելութիւնը Հնչակեան կուսակցութեանը: Իր ելոյթներում Փարամազը անարգանքի սիւնին է գամել Օսմանեան թուրքիայի ողջ վերնախաւին, նրանց անուանելով աւազակներ, մարդասպաններ, ժողովրդի արիւնը ծծողներ, կողոպտիչներ, իսկ սուլթան Համիտի ճակատին խարանել Լորդ Գլադստոնի տուած «Մեծ ոճրագործ» տիտղոսը: Այստեղ է նա հրապարակօրէն առաջին անգամ յայտարարել, որ պետական մակարդակով կազմակերպուած բռնութիւններն են ծնել ընդդիմութեանը, իսկ ժողովրդի ծոցից դուրս ելած մի խումբ անվեհեր մարտիկներ ստեղծեցին Հնչակեան կուսակցութիւնը, որի նպատակն է Հայաստանի ազատագրումը օսմանեան լծից: Թուրքական դատա-

րանի վճիռը Հնչակեան յեղափոխականների նկատմամբ դաժան էր. մահապատիժ՝ կախաղանի միջոցով: Ահա նրանք. Մշեցի Վարդան, Արճակցի Գէորգ, Երեւանցի Արշակ, Վարդան Նազարբեկեան (պարսկահպատակ) եւ միւսները: Լինելով ռուսահպատակ, Փարամազին եւ նրա մի քանի ընկերներին Վանում Ֆրանսայի եւ Ռուսաստանի հիւպատոսների միջնորդութեամբ յանձնում են Ռուսաստանի արդարադատութեանը: Նրանց տեղափոխում են Կովկաս եւ բանտարկում թիֆլիսի Մետեխի բանտում: Որոշ ժամանակ անց Փարամազը յայտնում է ազատութեան մէջ: Խառն էին ժամանակները: Յատկապէս բիրտ էր Կովկասի փոխարքայ իշխան Գոլիցինի վարած քաղաքականութիւնը հայ ժողովրդի նկատմամբ: Գոլիցինի օրօք փակուեց թիֆլիսի Հայոց հրատարակչական ընկերութիւնը, սահմանափակուեց բարեգործական կազմակերպութիւնների գործունէութիւնը, հալածուեցին մշակույթի բազմաթիւ հայ գործիչներ: Գոլիցինի յամառ ջանքերով, 1903 թ. կառավարութիւնը բռնագրաւեց հայ եկեղեցու ունեցուածքը, փակուեցին հայկական դպրոցները: Նա ցարին բազմիցս առաջարկել է էջմիածնի կաթողիկոսներին զրկել «Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս» տիտղոսից: Հնչակեան կուսակցութեան կեդրոնի որոշմամբ Փարամազին յանձնարարուած է կազմակերպել բռնակալ իշխանի ահաբեկումը: Այն ամենայն մանրամասնութեամբ մշակուեց Հնչակեան կուսակցութեան Արեքսանդրապոլի (Գիւմրիի) «Արագած» մասնաճիւղում: 1903 թ. Հոկտեմբերի 14-ին Հնչակեանները մահափորձ կատարեցին եւ ծանր վիրաւորեցին Գոլիցինին: Ճիշտ է, հայաստեաց բռնակալը չսպանուեց այդ օրը, սակայն հայ արիւնների դաշոյնի հարուածներից դարձաւ անաշխատունակ, հեռացուեց պաշտօնից ու կեանքի մնացած տարիներն ապրեց դաժան մղձաւանջի մէջ եւ սատակեց անփառունակ: Իսկ ցարը առաջին եւ միակ անգամ փոխեց իր հրամանագիրը եւ վերականգնեց հայկական դպրոցներն ու նրանց տուած արտօնութիւնները:

Շաբ.բ էջ 18

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ**

**ԱՐԺ. Տ. ՏԱԹԵՒ ՔՀՆՅ.
ԵՒ ԵՐԷՑԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ԹԱԹՈՒԼԵԱՆ**

ՆՐԱՆՔ ՔՍԱՆՆ ԷԻՆ

Շարունակում էք 18-էն

տասուալից կը սպասէի պատահե-
լիքին: Ներս մտցուցին 10 հոգի,
որոնց մէջ էին նաեւ տոքթոր
Պեննէն, Բանուորը: Անոնք ոտքի
վրայ սպասեցին, երբ ներս մտան
Պատերազմական Ատենանի նախա-
գահը, անդամները, մերքեզ քո-
մանտանին եւ իր օգնականը, ոստի-
կանական տնօրէն Պետրի կոչուած
հրէշը, ընկերակցութեամբ մերքեզ
մեմուրիներու, քոմիսերներու,
գաղտնի ոստիկաններու: Անոնցմէ
վերջ ներս մտաւ երիտասարդ սպայ
մը, ձեռքը բռնած ծրար մը թուղթ,
եւ դառնալով դատապարտեալներ-
ուան, ըսաւ թուրքերէն.

«Պատերազմական Ատենանը ձեզ
մահուան դատապարտած ըլլալով,
սուլթանը վաւերացուցած է: Քիչ
յետոյ մահապատժու պիտի գոր-
ծադրուի: Այս քահանան ձեր կրօ-
նական վերջին պարտականութիւնը
կատարել պիտի տայ: Երիտա-
սարդներէից մէկը, որուն անունը
չեմ կրնար մտաբերել, որովհետեւ
չափազանց յուզուած էի, երեսիս
վրայ ինկաւ եւ բարձրաձայն սկսաւ
հեկեկալ: Երբ պաշտօնեաները ու-
զեցին զայն ետ վերցնել, իր ընկեր-
ները թող չտուին, իրենք վերցու-
ցին եւ սկսան քաջալերել: Հրաման
ըրին ինծի կատարել արարողու-
թիւնը: Սկսայ արտասանել Մեղայ
ամենասուրբը, որուն կը պատաս-
խանէին «Մեղայ, Աստուած» ըսե-
լով միաբերան: Ջուր ուզեցի: Շիշ
մը ջուր եւ գաւաթ մը բերին, գոր-
օրհնեցի, խաչակնքեցի, եւ բոլորը
խմեցին անկէ: Երբ արարողու-
թիւնը լմնցաւ, սպայ մը գրի առաւ
եւ տարաւ քովի սենեակը: Ես կը
կարծէի, որ մահուան դատապարտ-
ուածները այդքանն էին միայն,
բայց տեսայ, որ հոն ալ 10 հոգի

կային: Ամենէն առաջ աչքս զար-
կաւ հին ու լաւ ծանօթներէս Արամ
Աչըքպաշեան: Չէի կրնար հաւա-
տալ աչքերուս եւ վարանած կեցած
էի, երբ հրամայեցին հոս ալ պէտք
եղածը կատարել: Աչըքպաշ հար-
ցուց միւս ընկերներուն ուր ըլլա-
լու մասին, յետոյ խստիւ պատուի-
րեց, որ իրենց մարմինները առան-
ձին-առանձին չթաղեն, այլ բոլորը
միասին մէկ փոսի մէջ: Ես հագիւ
կը լսէի ըսածները, այն աստիճան
ուժաթափ եղած էի հոգեպէս եւ
ֆիզիքապէս: Երբ բոլոր արարո-
ղութիւնները վերջացան, ամէն մէ-
կին տուին թուղթ ու մատիտ,
իրենց կտակները գրելու համար:
Յետոյ բերին մահուան ձերմակ
չապիկները եւ մէյմէկ հատ բաժա-
նեցին իւրաքանչիւրին: Այդ միջո-
ցին մահապարտներէն մէկը դառ-
նալով դէպի սպան, պոռաց թուր-
քերէն.

«Ինչպէս որ զիս մահուան
դատապարտեցիր, անանկ ալ դուն
հազցուր շապիկս եւ թեւերս դուն
կապէ... Սպան սարսափած ետ-ետ
գնաց, մինչ երիտասարդը յարեց. -
ինչու կը սարսափիս: Այս խօսքին
վրայ սպան դողահար մօտեցաւ,
հազցուց շապիկը եւ կապեց ձեռքե-
րը: Շապիկ-Գարահիսարցի Գառ-
նիկ, որ մինչ այն ատեն լուռ կեցած
էր, յանկարծ պոռաց թուրքերէն.

«Ով ոճրագործներ, եթէ ու-
զած երեսուն ոսկի քաշառքնիդ
տուած ըլլայի, զիս ազատ կ'արձա-
կէիք, չէ: Յետոյ հանեց գրպանէն
յուշատետրը, սանտր մը, կարգ մը
թուղթեր եւ ոսկի ժամացոյց-շղթայ
մը, գոր ինծի յանձնեց: Երեմիա
Մանուկեան ալ ոսկեգօծ գեղեցիկ
զրիչ մը տալով ինծի, յանձնարա-
րեց կնոջը տալ, իբրեւ չիշատակ:
Երբ շապիկները հազցուցին եւ
ձեռքերը կապեցին, հրաման եղաւ,

որ դուրս տարուին: Այդ միջոցին
սպայ մը ձեռքէս առաւ աճանդնե-
րը, ըսելով, որ մահապարտներու
պարագաները պիտի տայ զանոնք:
Քսան ընկերները տարին կեցուցին
կախաղաններուն առջեւ: Մէկ եր-
կուքը կը դողային եւ կը դանդա-
ղէին, բայց մեծ մասը անվեհեր
կերպով կը դիմագրաւէին մահ-
ուան եւ կ'արհամարհէին զայն: Այն
հոգեկան կորովը, որ ցոյց կու
տային անոնք, կը վարակէր զիս ալ
եւ կը տոկայի այդ տեսարանին: Ոչ
մէկ տրտունջ կամ դժգոհութիւն
կը լսուէր անոնց բերնէն, որովհե-
տեւ համոզուած զինուորներ էին
ազատութեան բանակին: Անոնց չի-
շատակը պէտք է ըլլայ անմեռ մեր
նոր սերունդին համար, քալելու
այդ մարտիրոսներու գծած արեան
ուղիէն:

Այդ միջոցին մերքեզ քոման-
տանին հանեց ծալուած խոշոր
թուղթ մը, համբուրեց, իր կարգին
համբուրելէ վերջ տուալ ընդ. դա-
տախագին, որ կարդաց սուլթանէն
վաւերացուցած դատապատժու:
Այն վայրկեանին, երբ կը կարդացուէր,
թէ ինչ յանցանքի համար դատա-
պարտուած էին, բոլորը միասին
պոռացին յուզուած, բայց ուժեղ
ձայնով մը.

«Կեցցէ Հայաստան, կեցցէ Հա-
յաստան: Մահապատժու ընթացու-
մեն յետոյ Փարամազ դարձաւ իր
ընկերներուն եւ քաջալերական խօս-
քեր ըրաւ անոնց, հակառակ անոր,
որ արգելք ըլլալ կ'ուզէին, մինչ
տոքթոր Պեննէն կը պոռար դահիճ-
ներու երեսին. «Մեզ քսանս կը
կախէք, բայց քսան հազարներ
պիտի հետեւին մեզի: Լուեցուցին:
Այս խօսքերը իբրեւ մէյմէկ հրաշէկ
երկաթ կը մխուէին անոնց գանկե-
րուն մէջ: Առաջինը Փարամազին
տարան կառափնատին առջեւ, իսկ
զիս բաժնեցին անոնցմէ եւ տարին
այն սենեակը, ուր արարողութիւն
կատարէր էի: Պատուհանէն կրցայ

հետեւիլ այդ տխուր տեսարանին,
չուշաթափուելու համար գերմարդ-
կային ճիգեր ընելով: Յաջորդա-
բար կը տանէին եւ կը կախէին:
Մէկ քանի ցնցումներ եւ կ'անշնչա-
նային անոնք: Յանկարծ երգի մը
ձայն լսուեցաւ: Երուանդն էր, Բա-
նուորը, որ երգով կը դիմաւորէր
մահը, արհամարհելով զայն:

Ամենայն տեղ մահը մի է,
Մարդ մի անգամ պիտ մեռնի,
Բայց երանի, որ իւր ազգին
Ազատութեան կը զոհուի...

Երգի վերջին վանկերը խառն-
ուեցան մահուան հունդիւններուն
հետ: Տէր Գալուստ քահանայ
Պօղոսեանի խաչը, որ վերջին ան-
գամ համբուրեցին Հնչակեան Քսան-
ները, բարեբախտաբար պահպան-
ուել է: Այն գտնուած է Մայր Աթոռ
Սուրբ Էջմիածնի թանգարանում:
Հնչակեան քսան նահատակների մա-
սին շատերն են գրել նաեւ գեղար-
ուեստական գործեր, հիմնականում
չափածոյ ժանրով: Նրանց չիշա-
տակին էր նուիրուած լինելու նաեւ
Վ. Տէրեանի «Փշէ պսակ» անաւարտ
գիրքը, որից տպագրում ենք մէկ
բանաստեղծութիւն: Տէրեանի մա-
հից յետոյ նրա ժողովածուներում
տպագրելով այդ անտիպները, հրա-
տարակիչները հաւանաբար խու-
սափել են (կամ չեն իմացել) նշել
դրանք գրելու շարժառիթը: Իսկ
ԱՄՆ-ում բնակուող գիւմրեցի բա-
նաստեղծ Գարուշ Հարեանցը գրել
է հնչակեան նահատակներին նուիր-
ուած հրաշալի պոէմ՝ «Անֆիլա-
դա» վերնագրով:

Յ.Գ. Յավելենք, որ ազգուրաց
մատնիչը յետագայում ստացաւ իր
արժանի պատիժը՝ խեղդամահ ար-
ուելով պարանոմ: Վրիժառուները
6 հնչակեաններ էին՝ Գարեգին
Մարգարեանը, Մարգիս Կիոզիւր-
եանը, Մատթէոս Երէցեանը, Ստե-
փան Մատթէոսը, Դաւիթ Երամ-
եանը եւ Ստեփան Սանթուրեանը:

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ**

**ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՓԻԵՌ ԵՒ ԱՍՊԵՏՈՒՎԻ
ՍԻՄՈՆԵԱՆ**

ԱՄԱՆՈՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՆԴԵԱՆ
ՏՕՆԵՐՈՒՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԿԸ ՇՆՈՐՀԱԻՈՐԵՆՔ ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ
ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՆ ՈՒ ՀԱՄԱՅՆ
ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ՝
ՄԱՂԹԵԼՈՎ ՀԱՄԵՐԱՇԽ ՈՒ
ՆԵՐԴԱՇՆԱԿ ԲԱՐԵԲԵՐ ՏԱՐԻ ՄԸ

ՏԵՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՄԵԴՐԱՔ ԵՒ ԱԼԻՆ
ԱՃԷՄԵԱՆ

Armenians in the Midst of Civil Wars: Lebanon and Syria Compared (*)

Ara Sanjian

University of Michigan-Dearborn

Since March 2011, Syria has been the arena of a vicious civil war, in which numerous world and regional powers have also become deeply involved. The long-term existence of the deep-rooted Armenian communities in various parts of Syria has also come under question because of this protracted conflict. An unmistakable feeling of deep unease and anxiety is evident among most Armenians worldwide as fighting persists and no peaceful settlement appears to be in sight.

The Syrian conflict follows another long-drawn-out civil war in next-door Lebanon, which went on for fifteen years, from 1975 to 1990. The Armenian community in Lebanon also suffered gravely during this conflict. However, the general view prevailing among Armenians today, both in Lebanon and abroad, is that the amount of Armenian losses and torment during the Lebanese Civil War was mitigated because of the policy of 'positive neutrality,' which the various religious and political components of the Armenian community in Lebanon unflinchingly practiced during the decade-and-a-half of bloodshed and destruction.

In the past four years many Armenians have frequently asked why their ethnic kin in Syria have failed to openly proclaim a similar community-wide policy of neutrality in the current conflict and pursue it effectively. This article will attempt to provide a tentative answer to this oft-raised question, based on the comparison of the challenges which Armenians in Lebanon faced during the early stages of their country's civil war, with the difficulties now confronting the Armenians in Syria. The preliminary conclusion offered at this juncture is that Armenians in Syria in 2011 set off from a more unfavorable point of departure compared to their ethnic kin in Lebanon back in 1975. It must be kept in mind, however, that the Lebanese Civil War ended twenty-five years ago. The Armenian position during that conflict can now be studied based on published primary sources, including testimonies by Armenian and non-Armenian protagonists, and a growing body of academic literature. The Syrian crisis, on the other hand, is still unfolding, and its outcome is still hard to predict. Observers therefore lack at this stage a historical perspective. Moreover, most Armenians from Syria, including those consulted directly or indirectly during the research leading to this article, are still reluctant to go on the record, fearing, understandably, that the facts or interpretations which they will disclose may simply fall into the wrong hands of different zealous warlords or their respective followers. Therefore, the arguments and findings of this article may be subject to modification in the future. A more comprehensive comparison will, in all likelihood, be necessary once the Syrian

conflict is over, at least to refine the conclusions of this article, if not more.

Throughout recorded history, Armenians, living in their cradle, the Armenian Highland, and, from the eleventh century A.D., also in Cilicia, have had numerous political, religious, cultural and trade connections with the peoples and successive states governments on the territory of their southern neighbor, Natural or Geographical Syria (Bilad al-Sham). Medieval Armenian sources called this area Asorik, which, at various times, also hosted important Armenian expatriate communities.(1)

This area received additional significance for Armenians immediately after the First World War, when tens of thousands of genocide survivors from the Ottoman Empire sought refuge in the nascent French mandates of Lebanon and Syria. Lebanon's international borders were set in 1920. By 1928 the Armenian Orthodox Prelacy estimated that 32,859 Armenians were living in the country.(2) According to the 1932 census, Armenians constituted about 4.5 percent of Lebanon's total population of 782,415. In 1944, only months after Lebanon had gained independence from France, this proportion had risen to over 6 percent,(3) partly as a result of a new wave of Armenian immigration to Lebanon after the French mandatory authorities had transferred the sanjak of Alexandretta (Hatay) from Syria to Turkey in 1938-1939.(4) On the other hand, Syria attained her currently recognized international borders only on the eve of World War II. The country's civil register showed that around 100,000 Armenians lived within those boundaries in 1938.(5) Seven years later, in 1945, when Syria had also just become independent from France, Armenians formed over 4 percent of the country's total population of about 3 million.(6)

Under the French mandate in the 1920s and 1930s, the constitutions of both Syria and Lebanon accorded the various ethno-religious communities (including the three Armenian denominations – Orthodox, Catholic and Evangelical) sole jurisdiction on all matters of personal status. They also acquired the right to teach in their native language and to establish and maintain their communal schools. Moreover, the political systems of these two countries were both based on equitable ethno-religious representation in the legislature and other branches of government. In his noteworthy comparative study of Armenians in modern Syria and Lebanon, Nicola Migliorino argues that the political system established by the Mandate authorities, created remarkable opportunities for the (re)construction of a new, post-Genocide Armenian world in the Levant: on the one hand, it maintained the principle of official recognition of specific cultural autonomies that had charac-

terized the Ottoman tradition; on the other, it created constitutional spaces and political conditions for the integration of the Armenians into the Lebanese and Syrian parliamentary systems. The Armenian refugees ... were able to seize those opportunities and to gradually develop a vast system of Armenian institutions that became the backbone of the Armenian effort for cultural preservation and development.(7)

However, following the French withdrawal at the end of the Second World War, the independent states of Lebanon and Syria followed different paths of political and economic development. Predictably, this divergence also affected their respective Armenian communities. The established consociational power sharing political system was consolidated in Lebanon,(8) and the role of the central government remained limited. Conversely, the successive centralizing governments in Syria gradually dismantled the ethno-religious representation system and imposed, in the name of Arab nationalism, political and cultural restrictions on ethnic minorities, including measures affecting Armenian schools and communal organizations. Writing before the current Syrian Civil War, Migliorino contended that the evolution of the two states, and in particular their approach towards ethno-cultural diversity, had a significant influence on the way the Armenian communities have evolved and, ultimately, on the comparative success of the preservation of their diverse identity.(9)

This article will take this argument further and contend that these differences in the political systems of the two countries were also vital in shaping the courses of action pursued by Armenian community leaders when Lebanon and Syria successively became engulfed in their respective civil wars.

ARMENIANS AND THE LEBANESE CIVIL WAR (1975-1990): POSITIVE NEUTRALITY

The fifteen-year-long Lebanese Civil War caused massive casualties and destruction, in addition to a huge wave of permanent emigration from the country. The nature of the conflict, the list of warring factions, and their political-military alliances with other local groups and outside powers underwent numerous changes during those fifteen years.(10) This article will focus, however, on the first phase of this conflict, the so called Two Years' War of 1975-1976. The Armenian political leadership's decision not to get militarily involved in the conflict was made and first practiced at this juncture, even if the same policy was pursued with equal steadfastness during the later stages of the war as well.

The Two Years' War pitted an

almost exclusively Christian and largely pro-status quo coalition of various political parties and factions against a heterogeneous, radical opposition camp, with four foci – Lebanese Muslim, pan-Arab nationalist, Lebanese leftist and Palestinian.

The Christians of Lebanon and especially the Maronites, the largest ethno-religious group among them, fought to maintain their dominant position in the country's political, social and economic order. They argued that the constitutional privileges they enjoyed, even after having become a numerical minority in the country's population, were their only guarantee against any future attempt by the Muslim majority to have them marginalized. The Christian pro-status quo factions also opposed the armed presence of Palestinian refugees in Lebanon because the latter's growing involvement in the country's politics was evidently altering the delicate balance of power among the various ethno-religious communities in favor of the Muslims.

The opposing camp fought to alter Lebanon's constitution and curb traditional Maronite, rightwing dominance. It also supported the Palestinians' right to pursue their liberation struggle against Israel from Lebanese territory. These pro-Palestinian sympathies among the various components of the opposition emanated not only from pan-Arab nationalist and anti-imperialist convictions, but also from practical considerations. Many in the opposition camp viewed the Palestinian guerrillas present in Lebanon as a substitute 'Muslim' or 'revolutionary' army vis-à-vis the primarily Maronite-led and pro-status quo official Lebanese army.

Palestinian military involvement in Lebanese political disputes went back only to the late 1960s. However, Lebanon had already witnessed an earlier six-month-long armed insurrection by an ad hoc Muslim, pan-Arab nationalist and leftist coalition against a Maronite-dominated and prowestern government.(11) This showdown in 1958 had coincided with the height of the Armenian 'Cold War' in the Diaspora. Deeply divided on what attitude to take vis-à-vis Soviet rule in the Armenian homeland, the three political parties active in the Diaspora had coalesced into two rival camps, intent on one another's ideological destruction. Throughout the 1950s, the Dashnak Party saw itself resolutely within the Western Camp in the latter's global struggle against Communism. Meanwhile, its traditional rivals, the Hunchakian and Ramkavar parties were sympathetic to the Soviets. Within the Lebanese context of 1958, the Dashnaks backed the government, while the Hunchakians, Ramkavars and Armenian members of the Lebanese

Continued on page 2

Armenians in the Midst of Civil Wars

Continued from page 1

Communist Party were supportive of the opposition. The breakdown of law and order across the country unleashed the accumulated animosity among the rival Armenian camps, and a series of tit-for-tat assassinations took the lives of around 35 Armenians of opposing political persuasions. This bloodshed stopped only when the broader Lebanese conflict came to an end and the postwar national unity government compelled the Armenian parties to declare a halt.(12)

Between 1958 and 1975, however, Armenian Diasporan politics had altered considerably, and the three parties had ceased seeking external, non-Armenian allies to weaken or ideologically liquidate their Armenian rivals. Demands for the international recognition and condemnation of the World War I Armenian Genocide and irredentist territorial demands from Turkey – issues which the three parties agreed upon – were now accorded precedence to previously overriding divisions concerning the legitimacy of Soviet rule in the homeland. Indeed, the three parties were holding meetings in Beirut to plan the joint, Diaspora-wide commemoration of the 60th anniversary of the genocide when the Lebanese Civil War broke out. These meetings were immediately used to also formulate a unified Armenian stance vis-à-vis the immediate crisis in the host country.

The Armenian community in Lebanon itself was still growing steadily in 1975. In the early 1970s, this community was estimated to be in excess of 165,000, perhaps as much as 200,000 people. These approximations included a few thousand refugees from Palestine after 1948 and a much larger number of more recent migrants from Syria – two sub-groups which did not yet have Lebanese citizenship.(13) Moreover, with the eclipse of the Armenian community in Egypt following the revolution of 1952, Beirut had become the uncontested unofficial ‘capital city’ of the Armenian Diaspora in terms of its political leadership and cultural production. The three Diasporan parties had moved their headquarters to Beirut and were very much aware that any decision they would take as regards the situation in Lebanon would have repercussions among all Armenian communities outside the Soviet Bloc.

A few of the Armenian community leaders, who formulated and implemented the policy of ‘positive neutrality’ during the civil war, published their testimonies after the end of the conflict. They all maintain that the adoption of this policy proved to be a wise, circumspect and correct decision. This conclusion is today shared by almost all Armenian community activists in Lebanon, and by ethnic Armenian scholars who have studied this policy as an academic subject.(14) The bloody Lebanese Civil War ultimately failed to resolve the core issues, which had caused it in the first place. No clear winner emerged to impose its version of who were the heroes and villains of this conflict. Therefore, the Armenians’ reluctance to wage war and, hence, their lack of

any responsibility for the massive killings and destruction now appear as the morally good position. Moreover, Armenians fondly remember today that, during the war years, they were among the few in Lebanon who could safely cross the lines dividing the various warring factions, and that their policy of ‘positive neutrality’ minimized the casualties and material losses suffered by the community.

No single document was drafted in 1975 outlining the basic Armenian position as regards the conflict. Instead, the Armenian party leaders agreed upon a set of principles, which they and the Armenian deputies in the country’s parliament later expounded in the Armenian media and to the wider Lebanese public. Their efforts were successful especially among the Armenian rank and file; very few Armenian youth chose to fight as individuals alongside either the pro-status quo Christian or the opposition leftist militiamen. The phrase ‘positive neutrality,’ which came to describe this policy, was reportedly first coined by Harutiun Kuzhuni (Jerejian), the Hunchakian Party leader.(15)

In broad terms, the policy of ‘positive neutrality’ emanated from the Armenian community’s commitment to Lebanon’s national unity, sovereignty, territorial integrity and consociational political system. The Armenian parties recognized the need for certain social, economic and administrative reforms so as to resolve the contested issues within Lebanese society. However, they insisted that such reforms should be agreed upon through dialogue. Therefore, they eschewed and condemned the use of force as a means to solve political disputes in Lebanon. They also pursued active communication and negotiation with all other segments of Lebanese society.

Nevertheless, the Armenian parties also armed their youth – following similar measures by other communities and political factions. The activities of these young Armenian armed men would remain confined, however, to defending the Armenian-inhabited quarters and institutions against possible encroachments by other militia groups.(16)

The Armenian political elite’s decision to opt for ‘positive neutrality’ emanated both from the conviction that Lebanon’s existing political system was advantageous to the Armenian community overall, and from the three parties’ desire to deepen their growing cooperation across the Diaspora since the 1960s.

The Armenian political leadership was convinced that Lebanon’s consociational system had accorded the Armenian community certain latitude to control its internal affairs and helped preserve ethnic Armenian identity and culture. After all, the declared objective of the three parties remained the maintenance of a distinct Armenian ethnic and political identity in the Diaspora until a more favorable international political environment would permit their return to their historical homeland, now under Turkish rule. Moreover, under Lebanon’s constitution, the relatively small Armenian community regularly had representatives

in the country’s main political institutions and thus played some role in the host state’s national politics. Armenian leaders feared that if the deepening crisis led to Lebanon’s partition, or if the political system was altered fundamentally, their community could lose many of the political and cultural rights it had come to enjoy.

On the Armenian Diasporan level, the leadership based in Lebanon was aware that if a unified position was not adopted and managed carefully, age-old, but recently dormant rivalries could be exploited by outside forces, and the specter of the so called ‘fratricidal’ killings of 1958 could haunt the community again. Moreover, because of Beirut’s centrality in the Diaspora, the inability to forge a common stand vis-à-vis the conflict in Lebanon may also slow down and even halt the gradually burgeoning Armenian cross-party cooperation in other parts of the world.

Finally, the published testimonies of these Armenian leaders attest that they also took into consideration the intense involvement of foreign, especially other Arab, powers in the Lebanese Civil War. Any unwise step by them might endanger those Armenians in Lebanon who had Syrian citizenship or were refugees from Palestine. It might even arouse complications for the Armenian communities in other Arab countries, like Syria, Iraq, Egypt or Jordan.(17)

However, any minor actor proclaiming its neutrality during a broader conflict involving other, more powerful actors, should also have the means to make the other players respect its neutrality.(18) For that reason, the Armenian parties maintained continual contact with all warring sides, including the Palestinians and Syria, whose troops entered Lebanon in 1976. These deliberations were meant to clarify the specifics of the joint Armenian position to the other actors. As mentioned earlier, the Armenians also maintained, wherever possible, small military forces for the purpose of self-defense. Moreover, as the Lebanese state institutions providing various services to the populace gradually withered away,

the Armenian parties and their social and educational affiliates, together with other Armenian religious and charity organizations, had to step in and fill the void, thus increasing Armenian communal self-government under the war conditions.(19)

Nevertheless, these measures could not have been enough by themselves to maintain the Armenian neutral position had a number of other, internal and external political factors been absent from the broader Lebanese scene. The importance of these specific conditions becomes apparent if the political landscape in and around Lebanon between 1975 and 1990 is compared with the local and international state of affairs affecting Syria since 2011.

First, the Lebanese state structure survived throughout the war period, even if the central government lost control of many of the state institutions, as well as its traditionally shaky monopoly on violence. Even under these conditions of its precarious survival, the legitimacy of the Lebanese central government and institutions were respected on the international scene. The parliament elected in 1972 repeatedly prolonged its mandate and sat for twenty years, electing during this period five successive presidents of the republic. These presidents and the national army did not always participate actively in the civil war; at times they were ‘above’ the conflict, like an arbiter trying to bring the warring factions together. There was no conscription in the country, and Armenian youth were not under obligation to report for compulsory military service. The national flag and anthem were still revered by most warring factions. Therefore, Armenians could still claim allegiance to the country’s symbols and elected leaders, but also assert neutrality as regards the ongoing conflict among the numerous Lebanese and non-Lebanese warring factions.

Secondly, besides the Armenian community, there were other Lebanese factions, who also refused to take

Continued on page 3

Armenians in the Midst of Civil Wars

Continued from page 2

up arms, but remained involved in the parallel process of political bargaining. Armenians could thus point to the existence of these factions and argue that some non-Armenian Lebanese also shared their standpoint vis-à-vis the ongoing conflict.

Many Armenians in Lebanon remain convinced that their policy of 'positive neutrality' was also favored by key international players like the United States, the Soviet Union and the Vatican.

Armenians in those countries are believed to have been instrumental in explaining the Armenian position in Lebanon to their respective host governments. No such argument is made, however, in the published testimonies of Lebanese-Armenian political leaders from that period. Some four decades after the outbreak of the conflict, it is surprising that no researcher has yet delved into the declassified files of any of these governments so as to see if this widely-held belief among Armenians in Lebanon can also be supported by archival data. If this belief is indeed true, then it will be interesting to discover whether the attitudes of these governments did play any role in restraining one or more of the warring factions from forcing the Armenians to take sides. It can be safely claimed, however, that the Soviet Armenian government, and by extension the Kremlin, were broadly supportive of the joint Armenian stand in Lebanon.(20) This Soviet attitude was a stark departure from 1958, when Moscow and Yerevan had openly backed the proopposition Hunchakian-Ramkavar-Communist coalition against the pro-government Dashnaks. Finally, the fact that Turkey was not directly involved in the Lebanese Civil War also facilitated the implementation of the Armenian policy of 'positive neutrality.' Throughout the war years, Ankara continued to maintain a hostile attitude toward the Armenian Diasporan organizations and their political demands from Turkey. Had the Turkish government actively backed any of the warring sides in Lebanon, this would have made it extremely difficult for Armenians to justify their neutral stand.(21)

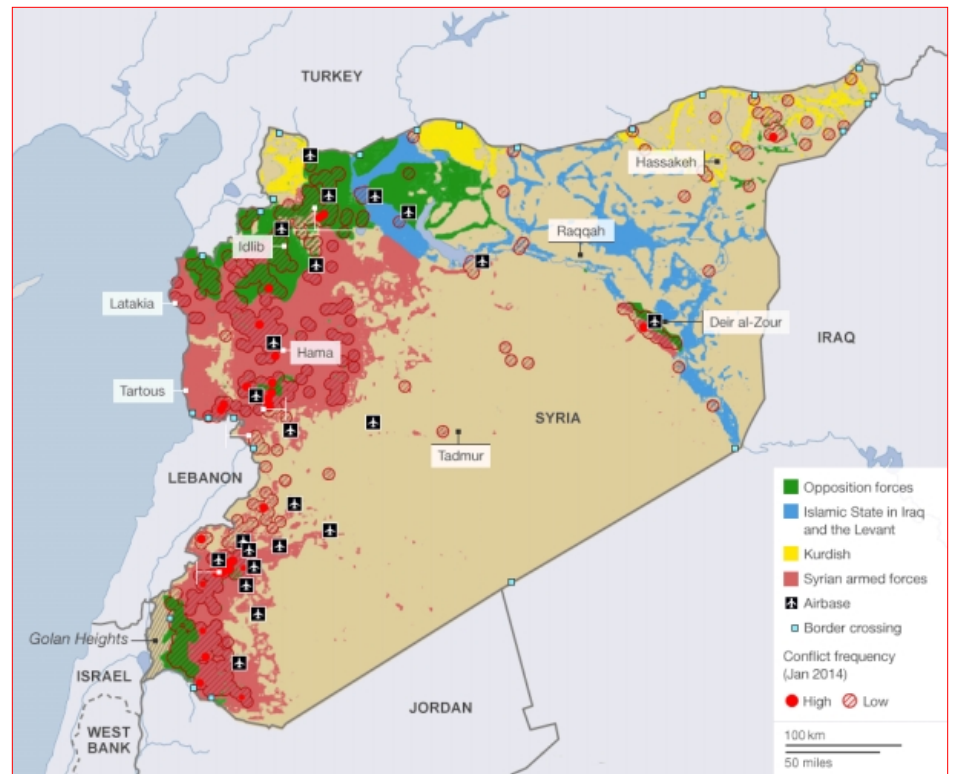
Despite all these favorable factors, maintaining 'positive neutrality' still proved both difficult and costly. It only minimized Armenian casualties, but could not avert them altogether.(22) Many Armenians lost their businesses because of the prolonged fighting and widespread looting. Around half the Armenian population left the country for good,(23) including many Dashnak partymembers, the latter despite the party leadership's fierce opposition to emigration.(24) On the political front, it proved challenging for Armenian leaders not to take part in the war and yet demand at the same time some say in the negotiations for a peaceful settlement to the conflict.(25) During certain crucial moments in the war, Armenian leaders felt that they were being ignored by the more powerful actors, who were both engaged in the political process and had more effective military forces on the ground.(26)

Moreover, Armenians had to outline their political positions with extreme care so as not to provoke any of the powerful warring sides.(27)

A certain capability for self-defense proved beneficial in the Armenian-inhabited quarter of Bourj Hammoud, north of Beirut, which found itself in the cross-fire between Palestinian and Christian militiamen in 1975-1976.(28) The first years of the civil war witnessed serious tensions between the Armenian parties and Maronite militiamen. The latter were angry that Armenians were not assisting them in defending and preserving the Lebanese status-quo, which privileged the Christians, against the Muslim/pan-Arabist/leftist challenge.(29) Armenians, in turn, were worried that some Maronites were seriously considering a possible partition of the country.(30) These frictions even escalated at times to limited armed clashes between Armenian and Maronite gunmen in 1978 and 1979.(31)

Bourj Hammoud again appeared in a precarious position in arguably the last stages of the civil war, during interim Prime Minister General Michel 'Awn's 'War of Liberation' against the Syrian army's presence in Lebanon in 1988-1990 and his concurrent 'War of Elimination' against the Lebanese Forces, the main Christian militia.(32) Fortunately, tensions between 'Awn and the Armenian parties, especially the Dashnaks, did not degenerate into armed clashes on this occasion.

However, effective self-defense by Armenians throughout the war years was only possible in Bourj Hammoud, the political 'fiefdom' of the Dashnaks.(33) The Hunchakians failed to maintain control of their traditional stronghold, the neighboring quarters of Hadjin and Khalil Badawi in East Beirut; these were eventually taken over by Christian militiamen. In largely Muslim-inhabited West Beirut, the Dashnaks initially had some problems with Palestinian armed factions.(34) They failed in their attempt to establish – similar to Bourj Hammoud – a buffer zone encompassing a few Armenian-inhabited quarters in West Beirut, and just managed to post some Armenian armed youth in a few community institutions to protect the latter from possible squatters or looters.(35) The worst incident affecting Armenians in West Beirut occurred in 1986. A few Armenians were killed, wounded or kidnapped as a 'punishment' for an Armenian parliamentary deputy joining representatives of militant Christian factions to present a peace initiative, which a number of Muslim factions rejected immediately.(36) An estimated 30 to 40 thousand Armenians lived in West Beirut in 1975. They were usually better-off than their ethnic kin in the 'popular' quarters of East Beirut and Bourj Hammoud, and they were among the first to emigrate from Lebanon. Other Armenians also gradually moved from West to Christian-inhabited East Beirut, citing that the degree of lawlessness there was much less. By the end of the war, only a handful of Armenians were left in West Beirut, and most Armenian institutions there had been closed or sold. The Dashnaks also organized self-de-

fense in the Armenian-inhabited village of Anjar in the Biqa' Valley.(37) However, there was no such initiative for the smaller Armenian communities in the cities of Tripoli and Zahlé.

Today, a quarter of a century after the formal end of the civil war, an Armenian community, estimated by various observers at anything between 50 and 80 thousand, persists in Lebanon. It is undoubtedly more modest in its transnational stature among Armenians outside the by now post-Soviet, independent homeland than it was some forty years ago. Lebanon is still considered, however, one of the more vibrant centers of the Armenian Diaspora.

Nevertheless, the years since the end of the civil war have been politically turbulent for Lebanon, often punctuated with relatively short, but painful episodes of political violence. Therefore, the future prospects of the Armenian community in Lebanon remain precarious. This feeling of insecurity among Armenians in Lebanon has increased in the past decade because of the extreme polarization in Lebanese politics since the assassination of Prime Minister Rafiq al-Hariri and the withdrawal of the Syrian army in 2005, followed by the repercussions on Lebanon of the ongoing Syrian Civil War since 2011. Not only have the modern Armenian communities in Lebanon and Syria a common origin, they have also maintained throughout the past century very intimate cultural and family relationships. The Armenian community in Lebanon outlived its host country's civil war, but many Armenians in Lebanon today wonder if their ethnic kin in Syria will similarly survive the ongoing conflict there. They fear that if the Armenian community in Syria is eventually devastated because of the enduring mass violence, the Armenians in Lebanon may thereafter be unable to hold out on their own for long.

ARMENIANS AND THE SYRIAN CIVIL WAR (2011 TO THE PRESENT)

Syria is a much bigger country than Lebanon. Her population at the start of the conflict was estimated at 23 million. Her geographical location is also more critical than Lebanon's. Therefore, international actors have higher stakes in the outcome of the current conflict. Consequently, the

amount of casualties, destruction, the internally displaced people and refugees is also much higher.(38)

Like Lebanon's, the nature of the Syrian Civil War has also metamorphosed since its outbreak. The initial disturbances in March 2011 were similar to the earlier uprisings in Tunisia, Egypt and Libya. Demands were confined to the democratization of the political system, release of political prisoners, abolition of emergency laws, and an end to corruption. The Syrian government's response was harsher than those of Tunisia and Egypt. From the beginning, it has claimed time and again that conspirators and foreign powers are seeking to bring it down. Its security forces resorted to disproportionate firepower almost immediately, pushing the opposition to take up arms, too. In July, defectors from the official Syrian army set up the Free Syrian Army (FSA), vowing to topple the regime. A coalition of anti-government political groups was formed in Turkey in August, an early indicator of direct foreign involvement in the conflict. In October, Ankara allowed the FSA to operate its command and headquarters from Turkish territory and launch attacks into northern Syria, while using the Turkish side of the border as a safe zone and supply route. The Syrian rebels also receive enormous assistance from the Arab Gulf states and smaller amounts from Western governments. Boosted by this international support, the rebels gained control of large parts of northern and eastern Syria, including border checkpoints with Turkey and Iraq. Some twenty countries have recognized the opposition coalition as the legitimate representative of the Syrian people. The latter was also granted Syria's seat in the Arab League in March 2013. Conversely, the Syrian government in Damascus has received backing from Iran, Russia and, to a lesser extent, China. However, no effective unified leadership of the opposition has emerged to date, despite the fact that various factions of the opposition control, at the time of writing in March 2015, around half of Syria's territory and population. In addition to the northern and eastern regions mentioned above, the southern parts of Syria, those bordering Jordan and the Israeli-occupied Golan Heights, are also in the

Continued on page 4

Armenians in the Midst of Civil Wars

Continued from page 3

hands of opposition factions.

So called jihadist factions, particularly the al-Nusra Front and the Islamic State in Iraq and Syria (ISIS), gradually came to play an important role in the Syrian Civil War as well, marginalizing the FSA in the process. The growth of the jihadist factor remains controversial. Many analysts contend that regional powers opposed to the Syrian government facilitated their entry to Syria after having deduced that the FSA would not be able to defeat the regime on its own. Observers sympathetic to the opposition counter-argue, however, that the Syrian government itself intentionally released imprisoned Islamist radicals and armed them during the early stages of the conflict so as to make itself appear as the least bad choice before the international community. The regime has indeed tried to exploit the growing weight of jihadists in the opposition so as to portray itself as the guardian of religious diversity and tolerance in the country. In any case, these jihadist groupings are now fighting not only against the government, but also against the FSA, the Kurdish militias and even against one another, further aggravating an already complicated situation.

By now, the Syrian conflict is being described as overtly sectarian in nature. Although successive post-independence Syrian governments had gradually dismantled the confessional representation system inherited from the mandate period, the ongoing war has shown clearly that confessionalism still reigns in the hearts of many Syrians. The Ba'ath Party has been ruling Syria since 1963. Its detractors had long contended that, since the internal party coup in 1966, members of the 'Alawi minority and, more recently, the al-Asad family had concentrated all real levers of power in their own hands. Opponents and critics had accused the government of treating the majority Arab Sunni population and ethnic minorities like Kurds and Turkmens (who are also overwhelmingly Sunni) with suspicion and disdain. Today, Sunnis, both Arab and non Arab, together constitute three-quarters of Syria's total population. They are also believed to be providing the overwhelming majority of the FSA fighters. The jihadists from Syria are also exclusively Sunni, but they are fighting alongside other Sunni volunteers from other Muslim states or from Muslim minority communities residing in Western countries. A number of Turkmen political factions are also part of the opposition coalition. Kurdish groups, however, appear to be divided among pro- and anti-government factions, while a third group seems to steer a middle course, with all but the declared intention of carving up a self-governing Kurdish territory in northeastern Syria. In the pro-government camp, 'Alawis are the backbone of the regime of President Bashar al-Asad, while the minority Christians and the Druze also appear to be more accepting of the existing system. Moreover, the government still commands the loyalty of a considerable portion of the country's

Arab Sunni majority.

This article will now study the Armenian dilemma in the midst of this turmoil. During this analysis, the situation in Lebanon some forty years ago will always remain the point of reference or comparison. To start with, during the three decades bridging Lebanon's independence with the outbreak of the civil war, the Armenian community had steadily grown in the country. On the other hand, 65 years had elapsed from Syria's independence when that country, too, plunged into a bloody civil war. During those six-and-a-half decades, the Armenian community in Syria had noticeably declined, both in numbers and more sharply in percentage terms. The encyclopedia of the Armenian Diaspora, published in 2003, put the number of Armenians in Syria between 65 and 70 thousand (39) – down from around 100,000 in 1938. The largest wave of Armenian emigration from Syria occurred in the 1960s.(40) Moreover, Syria's total population increased almost tenfold during the same 65 years. Thereby, by 2011, Armenians constituted only around 0.3 percent of the total population – down from about 4 percent in the mid-1940s.

This gradually dwindling Armenian community in Syria also lived in a political and cultural environment very different from Lebanon in 1975. After gaining independence, Syria enjoyed very brief periods of political pluralism, competitive elections and democratically elected governments. (41) A series of military coups formally ended consociationalism and led to an extremely centralized system of government, which also restricted many of the cultural freedoms Armenians had enjoyed. With the gradual deconstruction of the confessional representation system, Armenian representation in Syria's legislature declined from 1973 onward to just a token single deputy among a total membership of 250. Compare this to the four deputies Armenians had in the 70-member Syrian chambers of 1928 and 1932.(42) Successive post-independence Syrian governments tolerated the unofficial existence of Armenian political parties, which controlled community life through their affiliate charity, sporting and cultural organizations and through their domination of the lay bodies of the Armenian Church. However, government supervision was much stricter in Syria, compared to Lebanon.

Most such restrictions had been imposed before Hafiz al-Asad took power in 1970. The uninterrupted rule of the al-Asad family ever since is therefore seen in perspective as a period which witnessed a partial recovery of the conditions of Armenians in Syria.(43) Some observers talk of an unwritten deal, which emerged during this epoch between the regime and the Armenian community. Others counter-argue, however, that this so-called 'deal' with Armenians was not different from the way other Christian communities were treated. In any case, the governments of Hafiz and, later, Bashar al-Asad imposed no additional drastic restrictions on Armenian schools and cultural activities, and some of the

laws already in place were now interpreted less stringently than before. Nevertheless, Armenians never became full devotees of the al-Asad regime, and very few of them actually joined the ruling Ba'ath Party.(44) They just came to conclude that this regime was generally good for the non-Sunni minorities, and they felt secure as they came to grasp the nuances of the regime's modus operandi. However, the absence of democratic politics and competitive elections deprived the Armenian parties of the possibility of establishing links with other political factions in the country, an asset which had been very useful to Armenians in Lebanon in 1975. The only real 'political skills' which Armenian leaders could accumulate when running the affairs of their community were the personal links they had established over the years with various influential Syrian government officials and officers in the all-powerful security agencies, the mukhabarat.

Like Armenians in Lebanon in 1975, the Armenian inhabitants of Syria were also generally content with the conditions of their community in 2011. They also feared that any drastic change in the political system may erode the cultural rights they enjoyed. Therefore, they also proclaimed their commitment to Syria's national unity, sovereignty and territorial integrity. Many educated Armenians from Syria now privately admit that the country did need social, economic and administrative reforms, especially a reduction in levels of corruption. They also express regret that the initial protests did not lead into some sort of dialogue between the government and the unarmed opposition, based on an agenda to introduce peaceful and gradual changes in the country's constitution and political system.

However, once the conflict became militarized, the Armenians felt obliged to adopt a clear position so as to weather the political storm with minimum losses. It is now commonly admitted, again in private, that replicating the policy of 'positive neutrality' pursued in Lebanon was not possible in Syria. While the central government and the state institutions were at times 'above' the ongoing fighting in Lebanon, their counterparts in Syria constitute one of the two main warring camps since 2011. The government of Bashar al-Asad is seeking to maintain total power with as few concessions as possible. The Syrian opposition is diverse, disorganized and full of internal rivalries. One conviction which still unites the opposition is their equating the existing state structures with the al-Asad family. Therefore, their only common objective is the toppling of the president and his entourage, even when they cannot agree on the new Syrian state structure which would follow. Indeed, almost from the start of the conflict in 2011, the Syrian government and the opposition began hoisting two different national flags.(45) Armenians, therefore, cannot emulate their ethnic kin in wartime Lebanon and underline their neutrality by 'hiding' behind the national flag. In order to appear as convincingly neutral, they should minimize the use of both flags as much as possible!(46)

Despite their desire to appear to

be devout Syrian nationalists, 'above' the ongoing conflict, Armenians have in effect remained trapped in the pro-government camp. The reasons are manifold:

1. Armenians continue to see the al-Asad regime as some sort of guarantee for their limited, but time-tested cultural rights, which have helped them to preserve their language and separate ethnic identity. The increasing prominence of the jihadist wing in the opposition has hardened this conviction.

2. A whole generation of Armenians has been raised under the watchful eye of the mukhabarat, and these youth and middle-aged people remain wary of taking risks and testing the new limits of freedom.

3. The al-Asad regime continues to deny its populace, including Armenians, the opportunity to engage in open political activity. It continues to punish harshly all dissenters in areas still under its control.

4. Armenians could not establish working relations with any of the major opposition factions, partly because of their enforced political inexperience. However, it should also be admitted that the opposition, in turn, has failed to present a moderate, inclusive image to the non-Sunni minorities. Indeed, almost all Armenians have fled their homes if the latter have come under the control of any of the opposition factions.(47) Let alone direct contacts with the different opposition groups, Armenians are reportedly absent even from all efforts in second-track diplomacy, at a time when other minorities, like the Kurds and other Christians, are represented at such meetings.

5. The al-Asad regime has successfully instilled among all minorities the viewpoint that the opposition is dominated by radical Sunni factions and that any change of regime would harm their interests. Indeed, a few Armenians privately blame the pro-government media for at times dramatizing Armenian losses during the fighting and shelling in order to generate an atmosphere of panic among the latter and keep them under check. Nevertheless, numerous Armenians, including many who have already left Syria and may not ever return, continue to defend the official line that the conflict is simply the consequence of a foreign plot.

6. Turkey quickly became a very important player in the Syrian Civil War, backing the opposition and calling for Bashar al-Asad's immediate departure. Armenians feared that Turkey would use her support for the opposition to push the latter to take specific measures to further weaken the Armenian position in Syria and force their emigration from an area close to the Turkish frontier and the historic Armenian homeland, which many Armenians still dream of returning to one day.(48)

There was no independent Armenia in 1975. In contrast, the Syrian conflict is waging at a time Armenia is a sovereign state on the international arena. The Armenian government has also tried to stay neutral, but that 'neutrality' is tilted toward the al-Asad regime. Armenia maintains diplomatic

Continued on page 4

Armenians in the Midst of Civil Wars

Continued from page 4

relations with the latter, and its embassy and consulate in Damascus and Aleppo, respectively, are still open. Armenia's close relations with Russia are also known to the Syrian opposition and thus further strain the latter's unfriendly attitude toward the Armenian community in the country.

During the first weeks of protests, most Armenians remained extremely loyal to the regime. Many of them willingly participated in officially sanctioned pro-Asad marches. Many believed that the unrest would soon die down. However, as the conflict intensified, Armenian community organizations and media outlets adopted a more cautious official line, refraining, as a rule, from offering any commentary on political developments. Even with this extreme prudence, the Armenian community has born heavy losses. An estimated half or more of Syria's pre-civil war Armenian population is by now outside the country, and most of these do not intend to return.

Hakob Gabrielian, killed in Aleppo on 1 March 2015, was reported to be the Armenian community's 150th victim in this conflict.⁽⁴⁹⁾ Other observers estimate that the total number of casualties is actually around 200, and this number does not include those Armenian civilians who have been abducted by one of the warring factions or by simple gangsters and whose whereabouts remain unknown. Armenian conscripts continue to serve in the official Syrian army, and some have been killed on duty.⁽⁵⁰⁾ Moreover, a handful of Armenian soldiers

are still classified as missing in action, while a few others have managed to desert. Some of the latter sought refuge in Armenia – ironically with certain Turkish assistance. Male Armenian youth of military service age try to leave the country to avoid a possible call up. The government asked Armenians, as well as others in areas under its control, to volunteer as individuals in the paramilitary organizations it has set up to fight alongside the official army and other security agencies. Armenian sources are predictably reluctant to divulge numbers or even estimates on those who have actually joined such groups. It is clear, however, that there has been very little community encouragement in this regard and those who have actually volunteered are not many. Despite this determination to maintain as low a profile as possible, a few Armenians from Syria, consulted during the preparation of this article, expressed their personal belief that Armenians have become, for opposition circles, the most hated among Syria's various Christian ethnoreligious groups. They are taken to be 'less neutral' than the other Christians, probably for the reasons listed above, but also because of the linguistic divide which sharply differentiates the Armenians from Syria's other Christian communities. It is still difficult, however, to ascertain whether the targeting and destruction of famous Armenian landmarks, like the St. Gevorg Church in Aleppo in October 2012 and the Armenian Church and Genocide Memorial in Deir Zor in September 2014, were intentional – so as to specifically 'punish' the 'pro-government'

Armenians – or just another byproduct of an already vicious conflict.

Armenians, of course, live in various parts of Syria, and the different fates of these respective communities have been shaped by the specificities of the civil war in its particular region. The Armenian community in Aleppo is the largest in Syria, estimated at 50,000 prior to 2011. (51)

Armenians have deserted those parts of Aleppo which have come under opposition control or are very close to the line of contact. In the government-controlled part of the city, where the majority of Armenians lived before the war, they remain dependent on the regime as before. Unlike in Lebanon after 1975, there is no noticeable increase in Armenian self-government in Aleppo since 2011. The Syrian Armenian Body for Emergency Relief and Reconstruction, which has brought together various Armenian religious, political and social organizations, confines its activities to the distribution of aid. During the 2012 parliamentary elections organized by the al-Asad government under war conditions, Armenians even lost their seat in Aleppo. It went to a member of an influential Arab tribe. The appointment of Nazira Sarkis as Minister of State for Environment Affairs was perhaps some sort of compensation. She is an ethnic Armenian from Ya'qubiyah, but speaks very little Armenian. She is only the second Armenian to hold a ministerial portfolio in modern Syrian history, (52) but her appointment made little impression on Armenians.

Damascus is still under government control, and casualties in this 5,000-strong Armenian community have been relatively less. However,

people remain wary of the future, and some families have also preferred to emigrate, to Armenia, Lebanon or elsewhere. A number of small Armenian communities have practically been destroyed when their towns were captured by the opposition, especially jihadist groups. Ya'qubiyah, Qunaya, Ghenamiya in the Orontes Valley, Tall al-Abyad and al-Raqqah in northern Syria, and Dar'ah in the south are in this category. The capture of the villages around Kesap and the fleeing of their around 2,000 inhabitants in March 2014 attracted considerable international attention. Although government troops recaptured Kesap in June, and some Armenians have returned, it is widely believed that Armenian life would never regain its vibrancy there. There appears to be no direct persecution of Armenians in Kurdish-controlled areas in al-Jazirah, where about 16,000 lived in 2011, but there is noticeable Armenian emigration from this area as well, primarily to Scandinavia. At the time of writing, the coastal city of Latakia, an 'Alawi stronghold, seems to be the safest among all locations where Armenians live.

It is difficult to foresee, of course, how long the Syrian Civil War will endure and whether the Armenian community in Syria will survive this tragedy as a viable entity. At the moment, most Armenians appear pessimistic. Many argue that even if the armed conflict comes to an end, the country's future will remain bleak for a long time. And as Armenians continue to flee Syria in large numbers, the long-term prospects of their ethnic kin in neighboring Lebanon will also be affected negatively, as was stated earlier in this article.

NOTES

*- Earlier versions of this article were presented as public lectures in Fresno (2 December 2014) and San Francisco (12 March 2015). The author thanks Vigen Cheterian, Shiraz Djeredjian, Harout Ekmanian, Mariana Julian, Shahan Kandaharian, Vahagn Keshishian, Hakob Kouyoumdjian and Nicola Migliorino for sharing some of the data used in this article and for helping him refine many of the arguments. Nevertheless, the author takes sole and full responsibility for all the views expressed in this text.

1- For histories of the various Armenian communities on the territory of modern Lebanon and Syria prior to the First World War, see Rev. Mesrop Terzian, *Zmmaru hay vanke 1749-1949* [The Armenian Monastery of Bzommar] (Beirut, 1949); Archbishop Artavazd Siurmeyan, *Patmutium Halepi hayots* [History of Armenians in Aleppo], 3 vols. (Aleppo, Beirut and Paris, 1940-1950; second printing of vols. I-II: Aleppo, 2002-2003); Sisak Varzhapetian, *Hayere Libanani mej* [Armenians in Lebanon], vol. I (Beirut, 1951; second printing, 1982); Pierre Atamian, *Histoire de la communauté arménienne catholique de Damas* (Beirut, 1964); Avedis K. Sanjian, *The Armenian Communities in Syria under Ottoman Dominion* (Cambridge, MA, 1965); Mesrob K. Krikorian, *Armenians in the Service of the Ottoman Empire 1860-1908* (London, 1978), pp. 80-101; H. Kh. Topuzyan, *Siriayi ev Libanani haykakan gaghtojakhneri patmutyun (1841-1946)* [O. Kh. Topuzian, *Istoriia armianskikh kolonii Sirii i Livana (1841-1946)*] (Erevan, 1986), pp. 7-152; Hakob Cholakian, *Kesap*, 3 vols. (Aleppo, 1995-2004); idem., *Antioki merdzaka Ruji hoviti hayere* [The Armenians of Rouj Valley near Antioch] (Antelias, 2006).

2- A. Atan, 'Hay keanke (Amsakan tesutian)' [Armenian Life (Monthly Review)], *Hayrenik* monthly, vol. 6, no. 10 (August 1928), pp. 175-176; 'Surio ev Libanani hayots vichakagrutiune' [Statistics on the Armenians of Syria and Lebanon], in E. A. Voskerichian (comp.), *Suriakan alpom (grakan bazhinov)* [Syrian Album (with a Literary Section)], vol. 3, (Aleppo, 1929), p. 111.

3- A. H. Hourani, *Syria and Lebanon: A Political Essay* (Beirut: Librairie du Liban, 1968), pp. 385-386.

4- On the Armenian exodus from the *sanjak* of Alexandretta in 1938-1939, see Isabelle Mavian, 'La communauté arménienne de la région de Kessab à l'époque du Mandat Français sur la Syrie (1918-1940),' unpublished masters dissertation, Paris I-Sorbonne, France, 1993-1994, pp. 108-154; Raymond H. Kévorkian and Vahé Tachjian (eds.), *The Armenian General Benevolent Union: One Hundred Years of History*, Vol. I, 1906-1940, translated from the French by G.M. Goshgarian (Cairo, Paris and New York, 2006), pp. 263-265; Michel Paboudjian, 'Du Moussa Dagh à Anjar: Le "recasement" des Arméniens,' in

Raymond Kévorkian, Lévon Norduigian, Vahé Tachjian (eds.), *Les Arméniens 1917-1939. La quête d'un refuge*, 2nd ed. (Beirut, 2007), pp. 267-297. The topic is also covered in Vahram L. Shemmajian, *The Musa Dagh Armenians: A Socioeconomic and Cultural History, 1919-1939* (Beirut, forthcoming).

5- Thomas Hugh Green Shields, 'The Settlement of Armenian Refugees in Syria and Lebanon, 1915-1939,' unpublished doctoral thesis, Durham University, 1978, pp. 135-147. However, Green Shields underlines that there is specific mention in the official sources he has relied upon that the Armenian total presented for Damascus, Syria's capital, was too high; see, *ibid*, p. 135.

6- Philip S. Khoury, *Syria and the French Mandate: The Politics of Arab Nationalism* (Princeton, New Jersey, 1987), p. 15.

7- Nicola Migliorino, *(Re)constructing Armenia in Lebanon and Syria: Ethno-Cultural Diversity and the State in the Aftermath of a Refugee Crisis* (New York and Oxford, 2008), p. 221. The mandate period is studied in the second chapter of Migliorino's work, pp. 45-87.

8- Arend Lijphart, the leading authority on consociational political systems, defines the latter as "government by elite cartel designed to turn a democracy with a fragmented political culture into a stable democracy." He identifies four primary characteristics of such systems: (a) the government is composed of a coalition of leaders that represent the various factions of these plural society; (b) these leaders have a mutual veto over the other leaders' decisions; (c) political factions are represented proportionally; and (d) each political faction retains a high degree of autonomy; see Rola el-Husseini, *Pax Syriana: Elite Politics in Postwar Lebanon* (Syracuse, New York, 2012), pp. 2-3.

9- Migliorino, *(Re)constructing*, p. 221.

10- There is extensive secondary literature on the Lebanese Civil War from 1975 to 1990, including Kamal S. Salibi, *Crossroads to Civil War: Lebanon 1958-1976* (Delmar, New York, 1976); Itamar Rabinovich, *The War for Lebanon, 1970-1985*, revised edition (Ithaca and London, 1985); Tabitha Petran, *The Struggle over Lebanon* (New York, 1987); Farid el Khazen, *The Breakdown of the State in Lebanon, 1967-1976* (London and New York, 2000).

11- For historical analyses of the Lebanese Civil of 1958, see Fahim Qubain, *Crisis in Lebanon* (Washington, DC, 1961); M. S. Agwani (ed.), *The Lebanese Crisis, 1958: A Documentary Study* (London, 1965); Caroline Attié, *Struggle in the Levant: Lebanon in the 1950s* (London and New York, 2004); Claude Boueiz Kanaan, *Lebanon 1860-1960: A Century of Myth and Politics* (London, 2005);

Continued on page 7

NOTES

Continued from page 5

Irene L. Gendzier, *Notes from the Minefield: United States Intervention in Lebanon and the Middle East, 1945-1958*, With a New Preface (New York, 2006).

12- For details, see Seta Kalpakian, 'The Dimensions of the 1958 Inter-Communal Conflict in the Armenian Community in Lebanon,' unpublished M.A. thesis, American University of Beirut, 1983.386-408; Vera Choulhadjian Yacoubian, 'The Politics of the Armenians in Lebanon: 1975-1989,' unpublished M.A. thesis, Lebanese American University, 2013.

13- For various estimates, see Social Action Committee of the Armenian Evangelical Union, *A Survey of the Social Problems and Needs Within the Armenian Community in Lebanon* (Beirut, 1970), p. 30, as quoted in Migliorino, *(Re)constructing*, p. 173, endnote 2; Harry Corbin, Kathryn Griffith and Assad Rahhal, 'Observations on the Armenians in Lebanon Made in 1970-1973,' *Armenian Review*, vol. 28, no. 4 (Winter 1975-76), p. 392; 'Zekuyts Libanani Temi gortsuneutian masin (kaghuats nerkayatsuats teghegakren) (1974-1978)' [Communication on the Activities of the Diocese of Lebanon (Excerpts from the Report Presented)], *Hask*, vol. 47, nos. 4-6 (April-May- June 1978), p. 298.

14- See, for example, Ohannes Geukjian, 'The Policy of Positive Neutrality of the Armenian Political Parties in Lebanon during the Civil War, 1975-90: A Critical Analysis,' *Middle Eastern Studies*, Vol. 43, No. 1 (January 2007), pp. 65-73; Roupen Avsharian, 'The Ta'ef Agreement and the Lebanese-Armenians,' in Aïda Boudjikianian (ed.), *Armenians of Lebanon: From Past Princesses and Refugees to Present-Day Community* (Beirut, 2009), pp.

15- V. Avagian (ed.), *Hayutian ev Libanani hamar: Hayahots tagheru inknapashpanutian 25amiak* [For Armenians and Lebanon: The 25th Anniversary of the Self-Defense of Armenian-Populated Quarters] (Beirut, 2000), pp. 27-28, 34, 106-107; Pepo Simonian (ed.), *Libanahayutian ghekavari tiparneren Harutiun Kuzhuni* [An Archetype of the Lebanese-Armenian Leader: Harutiun Kuzhuni] (Beirut, 2002), pp. 13, 253; Melgon Eplighatian, *Gaghtakayanen khorhrdaran...* [From a Refugee Camp to Parliament...], vol. II (Aleppo, 2005), pp. 47-48; Pepo Simonian and Zhirayr Danielian (eds.), *Vahrich Cherechian: Keankin ev mtatsoghutian endmejen* [Vahrij Jerejian Through His Life and Thought] (Beirut, 2007), pp. 203-211, 220-226.

16- Avagian, *Hayutian*, pp. 16-18, 34-35; Simonian and Danielian, *Vahrich Cherechian*, pp. 212, 216.

17- Avagian, *Hayutian*, p. 38.

18- This argument is made convincingly in Eruand Bampukian, a prominent member of the Dashnak Party, in Avagian, *Hayutian*, p. 18.

19- This practice was also followed by other ethno-religious communities across the country.

20- Avetis Demirchian, then the leader of the Hunchakian Party, writes that Karen Demirchian, the First Secretary of the Communist Party organization in Soviet Armenia, highly praised the policy of 'positive neutrality' during a meeting of delegates from Lebanon, held in Erevan in December 1978; see Avagian, *Hayutian*, p. 37.

21- Nevertheless, some Armenians in Lebanon have suggested that, behind-the-scenes, Turkey was encouraging the emigration of Armenians from Lebanon to Western countries by asking the latter to facilitate the granting of entry visas. Many Armenians believe that the weakening of the Armenian communities in countries neighboring Turkey will constitute a setback for Armenian irredentism. This argument was subsequently adopted by Karlen Dallakian, the secretary in charge of ideological work at the Central Committee of the Communist Party in Soviet Armenia during the war years in Lebanon; see Karlen Dallakian, *H.B.E. Miutian nakhagah K. Giulbenkiani hrazharakani hartsi shurj* [Concerning the Issue of the Resignation of C. Gulbenkian, President of the Armenian General Benevolent Union] (Erevan, 1996), p. 97. Moreover, Turkey was involved in targeting members of Lebanon-based Armenian organizations, which had benefited from the government's loss of its monopoly on violence across the country, and had begun training their members in Lebanon and using its territory

as a launch pad to organize the assassination of Turkish diplomats in other countries. Turkey benefited from the Israeli invasion of 1982 because the camps which the Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia (ASALA) was using for training purposes were uprooted as a consequence of Palestinian withdrawal from south Lebanon; see Markar Melkonian, *My Brother's Road: An American's Fateful Journey to Armenia* (London and New York, 2005), pp. 104-107. A few observers have surmised that it is likely that there was even some Turkish-Israeli cooperation in this regard. Moreover, when Apo Ashjian was abducted in Bourj Hammoud and disappeared in 1982, the Dashnak Party directly blamed the Turkish government for the abduction; see Avagian, *Hayutian*, pp. 291-296. Ashjian was reputedly one of the masterminds behind the Justice Commandos of the Armenian Genocide, another clandestine anti-Turkish group, but one believed to be closely linked to the Dashnaks.

22- Melgon Eplighatian, an Armenian parliamentary deputy, estimates that around 300 Armenians were killed during the first two years of the civil war alone. He asserts that the names of 269 Armenian victims were verified by the community leadership. Moreover, he adds that 1886 Armenians were wounded during the same period; see Eplighatian, *Gaghtakayanen*, II, p. 5.

23- Primarily as a consequence of this emigration, the number of students in Armenian community schools across Lebanon decreased sharply from 21,000 during the academic year 1974-1975 to only 11,939 in 1991-1992; see Hourig Attarian, *Armenian Schools and Education in Lebanon: Fostering a New Culture of Learning, Teaching, and Practice* (Lisbon, 2014), p. 13.

24- Andranik Urfalian, *Kianki me hetkerov* [With the Marks of a Life] (Los Angeles, 1991?), pp. 682-683; Avagian, *Hayutian*, p. 19.

25- Eplighatian, *Gaghtakayanen*, II, p. 48.

26- Ibid., p. 55.

27- Eplighatian asserts that there was a period during the war when the Dashnak leadership instructed the editors of the party's newspaper not to use the word "unity" in their columns, for opposing factions had contrasting interpretations of that term; see Eplighatian, *Gaghtakayanen*, II, p. 44.

28- Avagian, *Hayutian*, pp. 32-33, 134-150; Eplighatian, *Gaghtakayanen*, II, pp. 34, 41-44.

29- Hayk Naggashian, *Berkahavak: Husher ev Patmuatskner* (Erevan, 2001), pp. 129-131; Avagian, *Hayutian*, pp. 29-30, 38, 114, 151-155; Eplighatian, *Gaghtakayanen*, II, pp. 29-32, 37-40; Simonian and Danielian, *Vahrich Cherechian*, pp. 215-219; Migliorino, *(Re)constructing*, p. 153. For a sharp criticism of the Armenian position from a militant Maronite viewpoint, made on February 23, 1979, see Rani Geha (ed.), *Words from Bashir: Understanding the Mind of Lebanese Forces Founder Bashir Gemayel from His Speeches* (2009), pp. 21-24.

30- Avagian, *Hayutian*, p. 115.

31- Avagian, *Hayutian*, pp. 40, 117-129, 134-163, 302; Geukjian, 'Policy,' p. 70; Yacoubian, 'Politics,' pp. 52-53.

32- Avagian, *Hayutian*, pp. 25, 43-44, 164-167.

33- Avagian, *Hayutian*, pp. 134-129; Eplighatian, *Gaghtakayanen*, II, pp. 33-36.

34- Avagian, *Hayutian*, pp. 30-31.

35- Avagian, *Hayutian*, pp. 20, 76-80; Eplighatian, *Gaghtakayanen*, II, pp. 36, 40-41.

36- Avagian, *Hayutian*, pp. 37, 302; Avsharian, 'The Ta'ef Agreement,' pp. 396-397; Yacoubian, 'Politics,' p. 61.

37- Avagian, *Hayutian*, pp. 168-172; Eplighatian, *Gaghtakayanen*, II, p. 37.

38- For recent studies on the ongoing Syrian Civil War, see James Gelvin, *The Arab Uprisings: What Everyone Needs to Know* (Oxford, 2012), pp. 93-118; Roger Owen, *The Rise and Fall of Arab Presidents for Life* (Cambridge, Massachusetts, 2012); Fouad Ajami, *The Syrian Rebellion* (Stanford, California, 2012); Emile Hokayem, *Syria's Uprising and the Fracturing of the Levant* (London, 2013); David W. Lesch, *Syria: The Fall of the House of Assad*, New Updated Edition (Yale, 2013).

Continued on page 7

NOTES

Continued from page 6

39- Hovhannes Ayvazyan (ed.), *Hay Spyurk: Hanragitaran* [The Armenian Diaspora: Encyclopedia] (Erevan, 2003), p. 508.

40- In 1969, Eghishe Hakobian, the attaché to the Soviet Embassy in Beirut, reported that over 30,000 Armenians had migrated from the various regions of Syria in recent years to Lebanon alone; see National Archives of Armenia (NAA), Erevan, fund 326, Ministry of Foreign Affairs of the Armenian Soviet Socialist Republic, register 1, file 449, ff. 1-5. Aïda Boudjikianian, a scholar, gives a higher estimate of between 40 and 60 thousand for the year 1975, underlining at the same that, for many of these Armenian migrants from Syria, Lebanon was simply a passing point on the road to permanent settlement in third countries; Aïda Boudjikianian, 'L'Espace libanais au regard des migrations arméniennes,' *Hannon: Revue libanaise de géographie*, vol. 18 (1982-1984), p. 35. Armenians were leaving Syria because of the Arabization and socialistic policies of successive governments in general, as well as to escape political and cultural restrictions specifically targeting the Armenian community after the Syrian security agencies reportedly uncovered in 1961 a "secret organization" within the Dashnak Party ranks, arrested many party members, tried, and ultimately condemned sixteen them of "for espionage in favor of a foreign power"; see Migliorino, *Reconstructing*, p. 164.

41- For the history of Syria after independence, see Gordon Torrey, *Syrian Politics and the Military 1945-1958* (Columbus, 1964); Tabitha Petran, *Syria: A Modern History* (London and Tonbridge, 1978); Patrick Seale, *Asad of Syria: The Struggle for the Middle East* (Berkeley, 1988); Raymond Hinnebusch, *Syria: Revolution from Above* (London, 2000); Nikolaos van Dam, *The Struggle for Power in Syria: Politics and Society under Asad and the Ba'ath Party*, 4th edition (London, 2011).

42- For detailed information about Armenian representation in the Syrian legislature, see Nura Arisian, *Al-nuwab alarman fi al-majalis al-niyabiyah al-suriyah (1928-2011)* [The Armenian Deputies in the Syrian Chamber of Deputies] (Damascus, 2011).

43- Migliorino, *Reconstructing*, p. 222.

44- Simon Payaslian, 'Diasporan Subalternities: The Armenian Community in Syria,' *Diaspora: A Journal of Transnational Studies*, vol. 16, nos. 1/2 (2007), p. 117 estimates the total number of the Armenian members of the Ba'ath Party in 1996 at approximately 400.

45- The government continues to raise the flag first adopted between 1958 and 1961, when Syria and Egypt jointly formed the United Arab Republic. This flag was readopted under Hafiz al-Asad in 1980, as a symbol of Syria's continued commitment to the ideal of Arab unity. The opposition, on the other hand, has returned to the flag used by Syrians between 1930 and 1958, i.e. the mandate and early independence period.

46- With the emergence of a jihadist pole in the opposition, an altogether

different flag, the black flag, has also appeared on the Syrian soil. However, its advent has not affected the Armenians directly. Firstly, the jihadists do not believe in the legal existence of a separate Syrian state. Secondly, they have made no attempts to attract the loyalty of non-Sunnis as equal partners in a common effort. Finally, practically no Armenian communities have survived in areas overtaken by the jihadists.

47- There are some unconfirmed reports that Armenians outside Syria did make a few timid attempts to establish some sort of a contact with the FSA. However, there appears to be no common ground at all to make a similar effort with the jihadist groups.

48- The al-Asad government, in turn, has used the Armenian Genocide card in its media campaign against Turkey. However, this has not left much impact on the Armenians themselves, for they remember and often remind one another that only a few years earlier, during the 'honeymoon' between Bashar al-Asad and the then Turkish Prime Minister (now, President) Recep Tayyip Erdo'an in the early 2000s, the same government had imposed restrictions on Armenians in Syria during their annual commemoration of the genocide. Moreover, President al-Asad had skipped visiting the Armenian Genocide Memorial in Erevan during his official visit to Armenia in June 2009; see Hakob Cholakian, *Kesapi erek orere (21-23 Mart 2014)* [The Three Days of Kesap (21-23 March 2014)] (Erevan, 2014), p. 116.

49- Naira Bulghadaryan, 'Kianke Halepum "gnalov aveli larvats u antaneli e darnum' [Life in Aleppo "Is Gradually Becoming More Tense and Unbearable"], *Radio Liberty (Azatutyun)*, 2 March 2015; see <http://www.azatutyun.am/content/article/26877518.html>.

50- The first such casualty was the army conscript Vigen Hayrapetean, who was killed in Aleppo, when two suicide car bombs targeted the Syrian regional military and security headquarters on 10 February 2012, claiming 28 victims; see

HAPPY HOLIDAYS
and a wonderful New Year from your friends at Umpqua Bank.
Thanks for helping our community grow!

Avo Markarian, VP
700 N. Central Ave #150
Glendale, CA 91203
818-254-3498
avomarkarian@umpquabank.com

Gary Ketenchian, VP
16501 Ventura Blvd. # 101
Encino, CA 91436
818-464-9700
garyketenchan@umpquabank.com

UMPQUA
B · A · N · K

1-866-4UMPQUA (1-866-486-7782) umpquabank.com Member FDIC Equal Housing Lender SBA Preferred Lender

\$0 Down Sign & Drive Event

See Max our Armenian speaker or call his cell (818) 723-0526

Max Secretov

Complimentary Lifetime Oil Changes & Lifetime Car Washes!

New 2016 Hyundai Elantra SE Sedan
With MSRP of \$19,270 In stock

\$0 due at signing.
\$0 security deposit.

ALL IN STOCK \$199 PLUS TAX MO.

36 Month Lease On Approved Credit

All in stock at this MSRP. Closed end lease for 2016 Elantra 4dr Sdn SE AT (Model # 45432F45) available from November 3, 2015 through January 10, 2016, to well-qualified lessees approved by Hyundai Motor Finance. Higher lease rates apply for lessees with lower credit ratings. MSRP \$19,270 (includes destination, excludes tax, license, title, registration, documentation fees, options, insurance and the like). Actual net capitalized cost \$16,039.89. Cap cost reduction includes \$3,000 HMF Lease Cash and \$500 Valued Owner Coupon (Customers must be the registered owner or currently living with an immediate family member who is the registered owner of a Hyundai vehicle). Net capitalized cost includes \$595 acquisition fee. Dealer contribution may vary and could affect actual lease payment. Total monthly payments \$782.00. Option to purchase at lease end \$10,405. Lessee is responsible for third-party fees. Third-party fees vary by state or locality. Lessee is also responsible for insurance, maintenance, repairs, \$.20 per mile over 12,000 miles/year, excess wear, and a \$400 disposition fee. Disposition fee of \$400 applies in all states except in CO, IN, IA, KS, ME, OK, SC, WI, WV, & WY, where disposition fee is subject to state law limitations. Prices plus government fees and taxes, any finance charges, any dealer document processing charge, any electronic filing charge and any emissions testing charge. No holds or deposits. All vehicles sold on a first come, first serve basis.

New 2016 Hyundai Sonata SE Sedan
With MSRP of \$22,905 In stock

\$0 due at signing.
\$0 security deposit.

ALL IN STOCK \$222 PLUS TAX MO.

36 Month Lease On Approved Credit

All in stock at this MSRP. Closed end lease for 2016 Sonata 4dr Sdn SE (Model # 28402F45) available from November 3, 2015 through January 10, 2016, to well-qualified lessees approved by Hyundai Motor Finance. Not all lessees will qualify. Higher lease rates apply for lessees with lower credit ratings. MSRP \$22,905 (includes destination, excludes tax, license, title, registration, documentation fees, options, insurance and the like). Actual net capitalized cost \$18,896.03. Cap cost reduction includes \$3,000 HMF Lease Cash, \$750 Brent Cash, and \$500 Valued Owner Coupon (Customers must be the registered owner or currently living with an immediate family member who is the registered owner of a Hyundai vehicle). Net capitalized cost includes \$595 acquisition fee. Dealer contribution may vary and could affect actual lease payment. Total monthly payments \$873.96. Option to purchase at lease end \$10,405. Lessee is responsible for third-party fees. Third-party fees vary by state or locality. Lessee is also responsible for insurance, maintenance, repairs, \$.20 per mile over 12,000 miles/year, excess wear, and a \$400 disposition fee. Disposition fee of \$400 applies in all states except in CO, IN, IA, KS, ME, OK, SC, WI, WV, & WY, where disposition fee is subject to state law limitations. Prices plus government fees and taxes, any finance charges, any dealer document processing charge, any electronic filing charge and any emissions testing charge. No holds or deposits. All vehicles sold on a first come, first serve basis.

New 2016 Hyundai Santa Fe Sport 2.4L FWD
With MSRP of \$26,500 In stock

\$0 due at signing.
\$0 security deposit.

ALL IN STOCK \$316 PLUS TAX MO.

36 Month Lease On Approved Credit

All in stock at this MSRP. Closed end lease for 2016 Santa Fe Sport 2.4L FWD (Model # 63402F45) available from November 3, 2015 through January 10, 2016, to well-qualified lessees approved by Hyundai Motor Finance. Not all lessees will qualify. Higher lease rates apply for lessees with lower credit ratings. MSRP \$26,500 (includes destination, excludes tax, license, title, registration, documentation fees, options, insurance and the like). Actual net capitalized cost \$23,476.20. Cap cost reduction includes \$3,000 HMF Lease Cash. Net capitalized cost includes \$595 acquisition fee. Dealer contribution may vary and could affect actual lease payment. Total monthly payments \$12,400.20. Option to purchase at lease end \$14,045. Lessee is responsible for third-party fees. Third-party fees vary by state or locality. Lessee is also responsible for insurance, maintenance, repairs, \$.20 per mile over 12,000 miles/year, excess wear, and a \$400 disposition fee. Disposition fee of \$400 applies in all states except in CO, IN, IA, KS, ME, OK, SC, WI, WV, & WY, where disposition fee is subject to state law limitations. Prices plus government fees and taxes, any finance charges, any dealer document processing charge, any electronic filing charge and any emissions testing charge. No holds or deposits. All vehicles sold on a first come, first serve basis.

New 2015 Hyundai Genesis 3.8L Sedan
With MSRP of \$39,205 In stock

\$0 due at signing.
\$0 security deposit.

ALL IN STOCK \$335 PLUS TAX MO.

36 Month Lease On Approved Credit

All in stock at this MSRP. Closed end lease for 2015 Hyundai Genesis Sedan (Model # B1402R65) available from November 3, 2015 through January 10, 2016, to well-qualified lessees approved by Hyundai Motor Finance. Not all lessees will qualify. Higher lease rates apply for lessees with lower credit ratings. MSRP \$39,205 (includes destination, excludes tax, license, title, registration, documentation fees, options, insurance and the like). Actual net capitalized cost \$33,105.94. Cap cost reduction includes \$3,750 HMF Lease Cash, \$1,000 Flex Certificates, \$1500 Competitive Coupon (Receive an additional \$1,500 off a new 2015 Hyundai Genesis lease if you are the current registered owner of a qualifying conquest vehicle. Qualifying conquest vehicles: 2004 - 2015 model year Acura, Audi, BMW, Cadillac, Lincoln, Lexus, Infiniti, Mercedes Benz, Chrysler 300, Jaguar, Avalon, Buick La Crosse and Volvo. Net capitalized cost includes \$595 acquisition fee. Dealer contribution may vary and could affect actual lease payment. Total monthly payments \$13,161.24. Option to purchase at lease end \$21,562.75. Lessee is responsible for third-party fees. Third-party fees vary by state or locality. Lessee is also responsible for insurance, maintenance, repairs, \$.20 per mile over 12,000 miles/year, excess wear, and a \$400 disposition fee. Disposition fee of \$400 applies in all states except in CO, IN, IA, KS, ME, OK, SC, WI, WV, & WY, where disposition fee is subject to state law limitations. Prices plus government fees and taxes, any finance charges, any dealer document processing charge, any electronic filing charge and any emissions testing charge. No holds or deposits. All vehicles sold on a first come, first serve basis.

NOTICE OF SECURITY: All our vehicles are equipped with a temporary anti-theft device, which is the property of the dealership and will be removed upon purchase.

THEHYUNDAIGUYS
411 S. Brand Blvd., Glendale, CA 91204
(818) 723-0526 • www.hyundaiguys.com

All advertised prices exclude government fees and taxes, any finance charges, any dealer document processing charge, any electronic filing charge, any emission testing charge. Offers good through 1/10/16. Written dealer limited warranty available for review. See dealer for complete details.

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻ՞

Ոսկան Մխիթարեան

Արդեօ՞ք միամտութիւն է հաւատալ որ քրտական հարց գոյութիւն ունի, թէ պէտք է իրապաշտ ըլլալ եւ տեսնել իրականացուող նոր քարտէսը Միջին Արեւելքի, ուր յստակ եւ պայծառ կերպով կը տեսնուի ապագայ նոր Քիւրտիստանի մը լայնատարած պատկերը, խարսխուած եւ ամբացուած՝ հերոս մարտիկներու եւ նահատակներու արիւնով:

Քրտական հարցի մը անժխտելի ներկայութիւնը, ժողովուրդի մը՝ պետութիւն մը ունենալու իրաւունքին դրսեւորումը տեսանք միայն Սեւրի դաշնագրի կնքման նախօրեակին: Այդ դաշնագիրով թուրքիոյ տարածքին վրայ պիտի ստեղծուէր ինքնավար Քիւրտիստան մը, որ իրաւունք պիտի ունենար տարի մը ետք անջատուելու թուրքիայէն եւ ստեղծելու անկախ պետութիւն մը: Դժբախտաբար այս բոլորը մնացին թուղթի վրայ եւ երազի նման ցնդեցան եւ թաղուեցան պատմութեան փոշիին տակ:

Լախտի վերջին հարուածները եկան զարնելու 1921-ի Լոնտոնի խորհրդածոյցով եւ 1923-ի Լոզանի համաձայնագիրը: Երկու ժողովներն ալ քրտական հարցը նկատելով որպէս «թուրքիոյ ներքին հարց»՝ կարեւորութիւն չընծայեցին եւ նոյնիսկ արժանի չգտան յիշատակութեան: Հակառակ այս բոլոր իրողութեանց՝ քիւրտներ անգամ մը եւս հաւատացին Մուսթաֆա Քեմալի կեղծ խոստումներուն եւ անխնայ կոտորուեցան եւ տարագրուեցան հազարաւոր գիւղերէ՝ դէպի անձանօթ վայրեր:

Այսօր սակայն քրտական հարցը կը գտնուի դէմ յանդիման ակելի բարդ քաղաքական կացութեան մը առջեւ, որովհետեւ մօտաւորապէս 20-25 միլիոն քիւրտներ կ'ապրին թուրքիոյ տարածքին վրայ, նոյնքան մը եւս կ'ապրին իրաքի հիւսիսային բաժնի, Մուրիոյ հիւսիս-արեւելեան բաժնի, ինչպէս նաեւ Պարսկաստանի հիւսիս-արեւմտեան բաժնի մէջ: Դրացի երկիրներու քաղաքական հարթակի վրայ գտնուող անբարեացակամ եւ պատերազմական մթնոլորտին մէջ, կարելի պիտի ըլլա՞յ ի մի հաւաքել այս բոլորը եւ ստեղծել անկախ պետականութիւն, շրջանցելով գերպետութեանց քաղաքական եւ նիւթական շահերը:

Բարեբախտաբար նոր սերունդ

մը յառաջ եկած է, որ քաղութիւնը ունի բարձրադարակ գոչելու. «Մենք արդէն ո'չ թէ պիտի պահանջենք, այլ պիտի կառուցենք ինքնավար Քիւրտիստանը»: Այդպէ՛ս կը յայտարարէ ժողովրդավարութիւն կուսակցութեան համանախագահներէն՝ Սապահաթ թուրքի, որ իր «ոգեւորութիւն»ը չկարենալով գապել, մեղադրած է թուրք պետութիւնը դիտաւորեալ կոտորածներ սարքելու յանցանքով:

Այս բոլոր իրողութեանց քաջատեղեակ ըլլալով, ինչո՞ւ լուռ է հայութեան, նամանաւանդ Արեւմտահայութեան ղեկավարութիւնը, որուն հազարամեակ պապենական հողերը կրնան նոր Քիւրտիստանի կարեւոր մէկ բաժինը դառնալ: Անտարակուսելի է որ պատմական Արեւմտահայաստանի մէջ ապրող քիւրտներուն այս քաղաքական գարթնքը անպայման իր անդրադարձը պիտի ունենայ ամբողջ սփիւռքահայութեան պահանջատիրութեան արդար դատին վրայ:

Աննպատակ է այլեւս խօսիլ թուրք մամուլին մէջ լոյս տեսած թուրքական պետութեան պաշտօնական յայտարարութիւններուն մասին, թէ «քրտական հարց գոյութիւն չունի, այլ միայն կայ հայկական հարց»: Այս մասին մանրամասնօրէն անդրադարձած ենք անցեալին՝ դաւանափոխ քրտացած հայերու մասին մեր գրած նախորդ

յօդուածներէն մէկուն մէջ: Յաւելեալ մանրամասնութեանց համար կարդալ՝ <http://vanagan.com/2015/08/23/>:

Այսօր ո'չ միայն թուրքական մամուլը լայնօրէն կ'անդրադառնայ քրտական հարցի կարեւորութեան մասին, այլ եւ միջազգային մամուլը լայն տեղ կ'ընծայէ իր էջերուն մէջ, եւ Անատոլուի (Արեւմտահայաստանի) քիւրտերուն փրկութիւնը կը տեսնէ նոր ստեղծուելիք Քիւրտիստանի մը մէջ, հակառակ այն իրողութեան որ թուրքական պետութեան քաղաքականութեան գլխաւոր նպատակներէն մէկը եղած է, թէ՛ անցեալին եւ թէ՛ ներկայիս, պարտութեան մատնել քրտական ապստամբութիւնները եւ չէզոքացնել անկախութեան առաջնորդող քաղաքական բոլոր խաղաքարտերը:

Նկատի ունենալով որ հայկական հողային պահանջատիրութեան հարցը միախառնուած եւ միաձուլուած է քրտական հարցին, կրկնակի աջալըջութեամբ պէտք է աշխուժացնենք մեր քաղաքական մարտավարութեան գործունէութիւնը ո'չ միայն արտասահմանի մէջ, այլ նոյնինքն մեր պատմական հողերուն վրայ: Հետեւաբար՝ ինչ պիտի ըլլայ սփիւռքահայերու մարտավարութիւնը, եւ ինչ նախապատրաստական աշխատանքներ պիտի տանինք այժմէն՝ մեր կապերը

սերտացնելու համար քիւրտ ղեկավարութեան հետ, եւ ինչպիսի ակնկալիքներ կրնանք ունենալ մեր հայրենի պետութենէն իբրեւ մեր հողային պահանջատիրութեան ռահվիրան, անկախ այն իրողութենէն որ ան պաշտօնապէս բազմիցս յայտարարած է թէ ո'չ մէկ հողային պահանջ ունի թուրքիայէն: Արդեօ՞ք նոյնը պիտի յայտարարէ, երբ Արեւմտահայաստանի հողային տարածքները մտնեն նորաստեղծ Քիւրտիստանի մէջ:

Այսօր Միջին Արեւելքի քաղաքական դաշտը նոր անակնկալներու առջեւ կը կանգնի, որովհետեւ խաղաղաշտ իջած են գերպետութիւններ՝ Ռուսաստան, Միացեալ Նահանգներ, Ֆրանսա, Գերմանիա, Անգլիա, եւ տակաւին ուրիշներ, որոնք իրենց քաղաքական հաշիւներէն ելլելով նոր մարտավարութեամբ եւ քաղաքական մեծ ախորժակներով նոր քարտէսի մը նախապատրաստական աշխատանքներու մէջ են: Պատմութենէն բան մը չսորվեցա՞նք, թէ անհրաժեշտ է ակնկալել Նիւ Իթեան Հայրիկը իր յաւիտենական հանգիստէն, որպէսզի անգամ մը եւս յիշեցնէ մեզի թուրքի շերտի պատմութիւնը:

Երկու ճակատներու վրայ պէտք է աշխատանք տանիլ. -

Առաջին՝ սերտ կապեր ստեղծել եւ աջակցիլ զանգամ ճակատներու վրայ (քաղաքական, գինուորական, տնտեսական, հասարակական եւ մշակութային) քրտական պայքարին:

Երկրորդ՝ աշխուժացնել Արեւմտահայաստանի քրտացած հայերուն վերահայացումը եւ անոնց ճակատագրի հարցը առաջնահերթութիւն նկատել մեզի համար: Անգամ մը եւս կ'արժէ շեշտել այստեղ, թէ քրտացած հայերու հակայական ներուժը, որ իր «գարթօնքը» կ'ապրի այսօր, պէտք է անուշադրութեան եւ անտարբերութեան մատնուի մեր կողմէ: Արդէն իսկ բողոքներ կը լսենք Տիգրանակերտէն, թէ արտասահմանի հայութիւնը մասնաւորաբար՝ անտարբեր է իրենց արմատներուն վերադառնալ ուզող արեւնակիցներուն նկատմամբ եւ Տիգրանակերտը իր Ս. Կիրակոս Եկեղեցիով կը նկատէ որպէս լոկ գրօսաշրջիկութեան վայր: Կ'արժէ դիտել

Մար. ք էջ 47

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԳ

Թող գեղեցիկին, բարիին, վսեմին եւ լաւին ձգտու՞նք համակէ բոլորս

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՅԱՐՈՒԹ ԵՒ ՌՈԶԻՆ ՏԷՐ ԴԱՒԻԹԵԱՆ

ՊՈՐՏԱԼԱՐ

Գրիգոր Չանիկեան

Ամէն ոք էլ որոշակի տարիքից յետոյ, մանաւանդ, երբ զգում է՝ աւարտուում է կեանքը, ճամբայ է ընկնում, որ ինքն իրեն գտնի:

Ես ինձ փնտրում եմ ծնունդուցս շատ առաջ, ճշգրիտ՝ 1915-ի Ապրիլի 25-ից:

Չարմիկա՝ Պետրոս Պետրոսեանը, աւարտել էր Երեւանի բժշկական՝ այն ժամանակ դեռեւս ինստիտուտն ու նշանակում ստացել Մարտունու շրջանի վարդենիկ գիւղում: Մեր գերդաստանի հայրենադարձ այրերը, առանց իմ իմացութեան ու մասնակցութեան, հաւաքուել էին, որոշել, որ ամառային արձակուրդս վարդենիկում պիտի անցկացնեմ: Ըստ նրանց, ես՝ Երեւանի Պիոներների պալատի գրական խմբակի սանս, պատանի ստեղծագործողների համաքաղաքային մրցոյթների դափնեկիրս, պիտի ոգեշնչուէի հայրենի բնաշխարհով ու ո՛չ աւել, ո՛չ պակաս, այնպիսի բանաստեղծական շարք գրէի, ինչպիսին վարուժանի «Հացին երգն» է կամ Մեծարեւոյցի «Ուռիներու շուքին տակը»: Ամառային արձակուրդին ինձ վարդենիկ, իհարկէ, ուղարկեցին, բայց ես հազիւ կարողացայ շրջանային թերթում «Առաջին անգամ գիւղում» խորագրով թղթակցութիւն հրատարակել: Աւելին չհասցրի, այսինքն մեծ մամաս՝ տատիկիս քոյրը, որ եկել էր իմ ու Պետրոս թոռան առտնին հոգսերը հոգալու, խանգարեց: Ամէն անգամ, որ վարդենիկի ձկնորսները Սեւանից խոշոր, չափազանց խոշոր իշխան էին որսում, ու յայտնի չէ ինչ մղումով բժշկին էին ընծայ ուղարկում, մեծ մամաս քամահրանքով շուռումուռ էր տալիս, քրթմնջում:

-Աս ալ ձո՞ւկ է, ո՞ր է մեր Թեքիրդաղի Մարմարայէն բռնուած լիւֆերը, ստաքողը... ո՞ր մէկը ըսեմ:

Նոյնը՝ սմբուկն ու ստեպղինը, անգամ՝ սոխը:

Ի վերջոյ չզոյնացայ ու հարցրի:

-Մեծ մամա, ձեր Թեքիրդաղը դրախտո՞ւմ է:

-Ո՛չ, երանութեամբ հաւատացրեց մեծ մամաս, - Թեքիրդաղ Ուրեմն՝ ես գնում եմ դրախտ: Ծարժակառքը կակուղ նստելատեղ, իւրաքանչիւր ուղեւորի համար տեսասփիւռ, լսիչ՝ ըստ երեւոյթին նուագարկիչ, ձայնարկիչ ունի: Հենց

դուրս եմ գալիս Ստամպուլից, յատուկ համազգեստով, ճերմակ փողկապով յայտնուում է ուղեկցորդը, իւրաքանչիւրիս ափի մէջ վարդաջուր է ցողում: Լուացումի այդ կարճ արարողութիւնից յետոյ նոյն ուղեկցորդը, այս անգամ շարժասայլակով է շարքից շարք անցնում, հրամցնում թէյ, սուրճ, գովացուցիչներ, թխուած քնեք, տուրմի սալիկներ: Իհարկէ ինձ ոչնչով չի կարողանում գայթակղել: Լաջն, եռաշար կպրուղին հասնում է Մալկարա, Սիլիվրի, Չոուլու՝ տեղանուններ, որ մանկուց ես հարագատացել ինձ:

Նոր Արաբկիրի մեր առանձնատանը, ձմրան երկար գիշերներին, ընթրիքից յետոյ մայրս թէժացնում էր վառարանը, որովհետեւ մէկը միւսի ետեւից հիւր էին

գալիս մեր մալկարացի, սիլիվրեցի, չոուլուցի դրացիները: Սիլիվրեցիները պարծենում էին, որ Ռուբէն Սեւակն իրենց համաքաղաքացին է, մալկարացիները հպարտանում էին Արտաշէս Յարութիւնեանով, միայն չոուլուցի հայրիկս էր, որ համակամ խոնարհում էր հայեացքը, լուծում: Չոուլուցում ոչ մի երեւելի հայ չէր ծնուել, միակ յիշարժան անձնաւորութիւնն ըստ երեւոյթին հայրն էր եղել: 15-ի ամրանը, Յարութիւն պապիս չէին բռնահանել, քանի որ վարպետ դարբին էր եղել, պահել էին, որ բէյերի ու փաշաների ձիերը պայտի: Յարութիւն պապս նման առանձնաշնորհման համար ներքուստ փառաւորուում, ինքն իրեն շողոքորթում է՝ տես է, ինչ օրն են ընկել թուրքերը, որ յոյսերն իր

վրայ են դրել: Սակայն, երբ հատուկնա վերապրողները ցաքուցրիւ վերադառնում, պատմում են, թէ ինչեր են կրել Ռաքքայի, Տէյր էլ-Չօրի մահաստաններում, պապիկս սահմուկում, ամօթից փողոց դուրս գալ չի ուզում: Ո՞նց է ինքը տարիներով դրանց ձիերը պայտել, երբ հարագատները, համերկրացիները... Ի՞նչ է, ինքը հայ չէ՞: Յարութիւն պապս ներքին տուայտանքներին չհամակերպուելով, իջել է ներքնայարկ, ինքնասպանութեան փորձ է կատարել: Առաջին անգամ՝ անյաջող...

Ըստ երեւոյթին հասնում ենք: Ուղեկցորդը սպասարկութիւնն աւարտել, ճանապարհորդողների ցանկացուցակը ձեռքին մօտեցնում է ինձ:

-Չանիկեան բէյ, դուք ամենայն հաւանականութեամբ առաջին անգամ էք Թեքիրդաղ ժամանում:

-Այո՛:

-Բարի գալուստ ու բարի վայելում: Ձեզ հիւրանոց հարկաւոր չէ՞:

-Ո՛չ:

-Որտե՞ղ էք մտադիր օթեւանել:

-Ես Թեքիրդաղում տուն ունեմ:

Ուղեւորները, որ հաւանաբար տեղացի են, շրջնում, տարակուսանքով ինձ են նայում: Չէն ճանաչում:

...Թեքիրդաղն ու Մարմարան խանդոտ սիրահարների նման փարուել, արեւամուտի մշուշում միաձուլուել են: Նրանց մտավախութիւնն անհիմն չէ: Դարերի հոլովոյթում քաղաքն ու ծովը անցել են բիւզանդացիներին, որտեղից որտեղ յայտնուած թուրքերին, յետոյ բուլղարներին, դարձեալ թուրքերին, յետոյ իտալացիներին, դարձեալ թուրքերին, յետոյ յոյներին... վերջում, պարզ է, մնացել է թուրքերին:

Սիրան մօրաքրոջս յիշատակարանը ճամբորդական պայուսակումս է, բայց չեմ բացում, բառ առ բառ յիշում, բառ առ բառ մտքումս կրկնում եմ. «Գրիգոր, տղա՛ս, կեանքս սպառուեց, յայտնի դարձաւ, որ ծննդավայրս՝ Թեքիրդաղ չպիտի կարողանամ գնալ, բայց հաւատում եմ, որ երբեք դու

Շարք էջ 31

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԳ**

ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ԽՐԼՈՔԵԱՆ-ՍԵՂՐԱԿԵԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՓՐՈՑ. ԳԵՈՐԳ ԽՐԼՈՔԵԱՆԻ

ՄԱՍԻՍ - 2016

ՊՈՐՏԱԼԱՐ

Շարունակում էք 31-էն

երբեք չէր եղել, աղօթքի պէս էր արտասանում Միամանթոյի «Ափ մը մոխիր հայրենի տունը», ես, երբ անգիր էի անում Մեծարենցի «Յայգերգ», «Յայգանկար», «Յայգանուագ», «Հովը», «Հիւղը», «Ջրտուք» յանգերգութիւնները, Ակնի մեր սարաւանդներն ու գահաւանդները, բացաստաններն էի տեսնում: Ու պատկերացնում էի, թէ ինչպէս է իմ պորտալարը Ակնից ձգուել, Թեքիրդաղ հասել:

Բայց... Վանի հերոսամարտի հերթական տարելիցին, երբ ես Ակնի հայրենակցականի անունից բաժակահառ էի ասում, Վասպուրականի նահապետը՝ Վարազդատ Յարութիւնեանը, տեղից ելաւ, մօտեցաւ, շշուկով ընդհատեց ինձ.

-Ակնի անունը քիչ տուր, դու վանեցի ես:

-Ո՞նց թէ,- կարկամեցի:

-Հենց էդպէս: Բոլոր Ջանիկեաններն էլ Վանա լճի ափի Ջանիկ գիւղից են: Բռնահանման օրերին իրենց ազգանունները փոխել, Ջանիկեան են դարձել, որ ինքնութիւնները չկորցնեն:

Իհարկէ, պատկառելի ակադեմիկոսի, պրոֆեսորի հետ ինձ թոյլ չտուեցի վիճել, ներքուստ նրա դիտողութիւնը տեղական մեծամոլութեանը վերագրեցի, բայց, երբ տուն վերադարձաւ ու յամենայն դէպս սկզբնաղբիւրներ թղթատեցի, գարմանքով համոզուեցի, որ նա իրաւացի էր: Պատմագիրը հենց այդպէս էլ վաւերագրել է. «Սենեքերիմ հայոց արքան Վասպուրականի իր տիրոջթիւները՝ 8 քաղաքները, 72 բերդերը, 4 հազար զիւղերը բիւզանդացիներին յանձնեց, 80,000 հպատակներով եփրատի ձա-

խափը՝ Ակն գաղթեց: Մինչեւ անգամ սուրբ Գրիգոր Նարեկացու նշխարքները հետը բերեց, Ակնում Նարեկավանք կառուցեց»:

Ուրեմն իմ պորտալարը ոչ թէ Ակնից, դեռեւս Վասպուրականից է ձգուել, Թեքիրդաղ հասել: Ու չի կտրուել: Արդէն ակնարկել եմ՝ Յարութիւն պապս չտարագրուելու, մէկ ու կէս միլիոն հայրենակիցների ճակատագիրը չկիսելու վիրաւորանքից ուզել էր ինքնասպանութիւն գործել: «Առաջին անգամ՝ անյաջող» նախադասութիւնը պատահաբար չեմ յաւելել: Առաջին աշխարհամարտի աւարտից, զինադադարից չետոյ, այն արեւմտահայերը, որոնք վերապրում, իրենց բնօրրաններն են վերադառնում, միամտաբար հաւատում են, որ օրհասներն ու պատուհանները անդառնալի անցեալում են մնացել՝ դարձեալ առանձնատներ, եկեղեցիներ ու դպրոցներ են կառուցում: Թուրք-իւլի նոր հայրը՝ Քեմալ Աթաթուրքը, զգում է, որ հայերը յարութիւն են առնում, բազմանում են, բարգաւաճում, մոլեգնում, խիստ հրաման է արձակում. «Կամ թուրքացէ՛ք կամ հեռացէ՛ք»: Իմ պապերը, Թեքիրդաղի, Մալկարայի, Միլիվրիլի, Չուլտլի բոլոր հայերը, հասկանալի է, թուրքանալ չեն ուզել, քարաւաններ են կազմել, միակամ Պուլկարիա գաղթել: Պուլկարիայում, առաջին իսկ հանգրուանում, երբ Յարութիւն պապս բացում է անձնագիրը, տեսնում, որ թուրք մաքսախոյզը լուսանկարի տակ դաջել է՝ «Առանց յետդարձի իրաւունքի» կնիք-խարանը, պատկերացնում է, որ էլ երբեք Ակն, Վան չի վերադառնալու, նորից է ինքնասպանութեան փորձ անում: Այս անգամ, եթէ կարելի է այդպէս

ասել, յաջող: Պուլկարիայում, Խասկովօ գողտրիկ քաղաքում հայրս ու մայրս հերթական անգամ են եկեղեցի, վարժարան կառուցելու հանգանակութեանը մասնակցում, բայց հենց սկսում է ներգաղթը, տուն-տեղ թողնում, Հայրենիք են վերադառնում: Նրանք կանխագացել են, որ Արարատեան Հայաստանում եկեղեցի, վարժարան կառուցելու կարիք չի ծագելու, Մեսրոպ Մաշտոցն ու Գրիգոր Լուսաւորիչը շատ դարեր առաջ

կառուցել, կանգուն են պահել, դրանից բացի, Երեւանից Վան, Ակն հասնելը անհամեմատ հեշտ է լինելու:

Արցախի ազատագրութիւնից չետոյ մանաւանդ, որքան ժամանակն անցնում է, այնքան աւելի եմ համոզւում, որ ծնողներս չեն սխալուել:

Շուշիի բերդապարսպի բարձունքից ես արդէն տեսնում եմ մեր Վանը, մեր Ակնը:

Ամբողջ Արեւմտահայաստանը:

ԹՈՂ ԱՅՍ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ
ՆԵՐՍԷՍ Տ. ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ

<p>Թող այս Նոր Տարին լինի բարեբեր, Թող խաղաղութիւն լինի աշխարհին, Թող ապրի մարդը կամքով աներեր Ու մայրը գտնի իր կորած որդուն...</p> <p>Թող ազատ լինեն ազգերը գերուած, Թող պայծառ լինի ամէնուր գարուն, Թող որ կարկաչեն առուակները ժիր, Երգեն, ծիծաղեն սրտերը տխուր...</p> <p>Թող խաղաղ լինի աշխարհն ամբողջ, Թող որ խաղաղուեն սրտերը խռով, Թող վերքերի տեղ միշտ երգեր լինեն, Ուրախութիւնը տիրի ամէն տեղ...</p>	<p>Թող նոր կեանքի հետ մարդն էլ նորոգուի, Թող վիշտն ու ցաւը ի սպառ մոռանայ, Թող կանքը լինի վարդագոյն երագ, Առօրեան չքնաղ մի տեսիլք դառնայ...</p> <p>Թող որ բոլորը ապրեն երջանիկ, Թող սէրն անսահման տարածուի փութով, Թող ռազմի փոխան երգ ու պար լինի Ու եղբայր դառնան ազգերը սիրով...</p> <p>Թող դրախտ դառնայ երկիր Նայիրին, Թող ուրախ հնչեն մեր երգերը վառ. Թող քարերն անգամ աղեն, կանաչեն Իմ ազատ երկրում, ջիւջ ու կենարար:</p>
--	---

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ**

**SAHARA RESTAURANT
(ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ)**

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

2016 թուականը թող հայուքեան
համար դառնայ նուաճումներով
ու յաղթանակներով լի տարի մը

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԿԱՐՕ ԵՒ ԱՆԻ
ՊԷՔԱՐԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

MISSION WINE & SPIRIT
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՎԻԳԷՆ ԵՒ ՍԱԼԲԻ
ՄԱՆԿՐԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

VREJ PASTRY

PASADENA
626-797-2331

GLENDORA
626-914-1940

GRANADA HILLS
818-366-2526

ԱՆՏԻՊ ՆԱՄԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍԸ ՅՈՎՐԱՆՆԵՍ ՇԻՐԱԶԻ ԵՒ ՊԵՊՕ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ ՄԻՋԵՒ

Յ. Շիրազին Պ. Սիմոնեանին Ազգահաւաք, ի մոզի, Եկ, որ ազգը չչոքեր Սիրելի Պէյպօ

Յոյսի ուռկանը մտքիս ձեռքին սպասման ծովափին ժայռի պէս նստած... բայց ոչ մի համբաւի ոսկէ ձկնիկ, մի լուր դեռ չունեմ թէ ինչ եղաւ իմ այն գրուածքները... միայն մէկի ձեռքին տեսայ ամսագիրը, մէջն ինձնից մի քանի կտոր... արդեօք չէիր կարող քո ոսկի ժամանակից մի ինչ որ նշոյլով խօսել իմ անհամբեր սպասման հետ... այնքան անուշիկ եղբայրական համբոյրից յետոյ ինչու այնքան դառն լուր թիւն... միտք ունեմ այս տարի գալ ձեզ մօտ, իմ պաշտելի հայրենանն այցելութեան, քանի որ մի սրտաբաց ու ազնիւ եղնիկ չի իջել դեռ հայրենալեռների անտառներից դէպի սփիւռքի հայակուլ մթնաբաւիղ հեռաստանները... ուզում եմ աչքովս տեսնել, սրտովս բանաստեղծ բերել նրան հասկացող հայրենակարօտ մասիսատենչ իմ անխառն հայրենանը, այնպէս որ եթէ դուք էլ դուռ ու ճամբայ բանայիք (ինձ չվարկաբեկելով, ինչպէս որ հակառակն արաւ Գանգրունին, որին այնքան համբուրեցի մանուկ ու մանկիկ իմ շրթունքներով) ... եւ սակայն յոյսով եմ, մանաւանդ այլեւս թշնամին եմ գինուոյ, ողջ կեանքիս մէջ մի-երկու տարի է, որ ընկել էի այդ հեղհեղուկ պոռնկի թունազիրկը եւ կորչում էի... այժմ իրաւ յոյսով եմ, որ սփիւռքահայրենային այդ կէս ծովը (այս կէս ծովիս կէսիկ ծովը) հաւին որ գիրկն առաւ իր արծէին սիրտը կառնի, սրտի մէջ կառնի... բայց այս շատ եղաւ, ինչպէս իմ ոգու Համլեղն է ասում իր կէս ընկեր Հորացիոսին... շատ եղաւ, քանզի ես մի փեսուր ալ չեմ տակաւին...

Մնդդում եմ ինձնից ինչ որ այդ տեղ տպագրել էք, ուղարկէք ինձ, ձեր ազնիւ խոստման համաձայն...
Յովհաննէս Շիրազ

Նամակ 1 Պ. Սիմոնեանին Յ. Շիրազին 11 Մեպո. 1963

Սիրելի Յովհ. Շիրազ
Անակնկալօրէն ստացայ բանաստեղծաշունչ, անկեղծ նամակդ։ Ձեռ կրնար երեւակայել այդ բոյսի անասնաման ուրախութիւնս։ Թէեւ իրապէս յանդիմանուեցայ, որովհետեւ մինչեւ հիմա ես պէտք է գրէի։ Թերացումիս պատճառը թէեւ արդարանալի չէ, սակայն երկար ատեն սպասեցի «Քնար Հայաստանի» հատորի Բ. հատորին, որպէսզի գրեմ։ Ներողամիտ եղի՛ր այս յանցապարտ թերացումիս համար։ Չմոռնամ ըսելու նաեւ թէ քեզ անկեղծօրէն սիրող եւ պաշտող եւ ինձի ծանօթ բոլոր բարեկամներուս կարգացի սրտաբաց նամակդ, գանոնք եւս մասնակից դարձնելով իմ ուրախութեանս, բացի անշուշտ Հրանդ Գանգրունիէն, որուն մասին դառն խօսքեր ունիս, ինձի հասկնալի եւ բացատրելի պատճառներով։

Սիրելի Շիրազ
Ձեռ կարծեր, որ տարակուսած ըլլաս իմ անկեղծութեանս վրայ։ Իմ հայրենական օրերուս ամէնէն յիշատակելի եւ քաղցր պահերը սպրեցայ նաեւ քու մտերմութեանդ մէջ։
Այսօր դժբախտաբար միայն յուշ եւ յիշատակ է։ Գերագոյն

երջանկութիւն պիտի ըլլայ ինձի եւ իմ նման հագարաւոր սփիւռքահայրենու, ողջագուրուիլ քեզի հետ գեղածիծաղ Լիբանանի հողին վրայ։ Լսած էի արդէն Շահանթուխտին գրած նամակիդ, թէ հայ մեծ քնարերգու Սայեաթ Նովայի 250 ամեակին առթիւ արտասահման այցելութեան պիտի գաս։ Ռուսթի պէս պայթեցաւ այս անակնկալ եւ այլպէս հաճելի լուրը։ Ժողովրդական լայն խաւեր անհամբերութեամբ կը սպասեն իրենց սիրած, պաշտած հայրենակցուն, քնարերգակին ժամանման։

Սիրելի Շիրազ
Ձեռ անոնցմէ, որոնք քու ներկայութեանդ ամէն մեծարանք, պատիւներէ ետք, շողոքորթներու պէս չեմ դաւեր ըսածիս եւ սիրած անձիս։ Հայրենիքէն վերադարձիս անկախ բարեկամական շրջանակներու մօտ քու մասիդ խօսածներէս, երբ հարիւրաւոր աշակերտներուս հայրենական տպաւորութիւններս կու տայի ըսի։ Հայրենիքէն, Սփիւռքի մէջ հասակ նետող նորահաս սերունդին մէկ պատգամ բերած եմ. Հայ ապրիլ, հայ մնալ եւ հայ մեռնիլ ու կարգացի այդքան ներշնչումով գրուած քերթուածը «Պատգամ Պանդուխտահայութեանը»։ Ժամանակին տպել տուի «Արարատ» օրաթերթին մէջ ձեռք քու երիտասարդական նկարովդ։ Չմնաց թերթ մը, որ չարտատպէ այդ պատգամաշունչ քերթուածդ։ Մեծ ժողովրդականութիւն գտաւ։ Իւրաքանչիւր հանդիսութեան բեմերէն կ'արտասանուէր։

Սիրելի Շիրազ
Նեղուած ես, թէ՛ ինչու՞ այն թիւերը, որոնց մէջ քու քերթուածներդ լոյս տեսած են «ազնիւ խոստմանս համաձայն» զլացած եմ քեզի զրկել։ Մական չէ որ արդէն 500 օրինակ Երեւանի մէջ «Արարատ» կը սպառի։ Մտածած եմ որ ինչպէս ըլլայ ձեռքդ օրինակ մը կը հասնի։ Յետոյ «Արարատ Գրական»ի վերջին թիւը գրեթէ ամբողջութեամբ նուիրուած եմ քեզի։ Հոն տեղ գրաւած էր բազմաթիւ քերթուածներուդ, եւ «Բաց նամակ սփիւռքահայրենային» գրութեանդ հի...աղիբ նկարդ։ Լոյս տեսնելէն ետք, ուղղակի քու հասցէիդ ես անձամբ զրկեցի։ Նախապէս որ Գրողներու Տան հասցէով կը զրկուէր անգամ բացառաբար քու տանդ հասցէով զրկեցի։

Նամակիս մէջ ներփակ պիտի տեսնես իմ խմբագրած մէկ օրացոյց մը, որ ամբողջութեամբ քեզի նուիրուած է։ Կրնաս երեւակայել թէ ինչ շինարար դեր ունեցաւ այդ քերթուածդ մեր հայապահպանման պայքարին մէջ, երբ հարիւրաւորներ կարդալով, հաղորուեցան արտայայտած զգացումներով առաւել գօտեպնդուեցան հայ մնալու իրենց հաւատքին մէջ։

Նամակդ ստացած օրս իսկ, խմբագրատուն գացի եւ խնդրեցի ինձի տրամադրել, բոլոր այն թիւերը, որոնց մէջ գրուած քերթուածներդ լոյս տեսան։ Մօտ օրէն ծրարով մը կը ստանաս։ Այս ձեռով արդեօք չարգած կ'ըլլամ ազնիւ խոստումս։

Սիրելի Շիրազ
Այս նամակ ստանալէ ետք, անպայման գրէ ինձի։ Վստահ եղի՛ր որ քանի մը օր ետք կը զրկեմ նաեւ այդ ծրարը։
Պատասխան նամակիդ մէջ (որ պէտք չէ ուշացնես) լուսաբանէ նաեւ թէ Հրանդ Գանգրունիին գրած յօդուածին կ'ակնարկե՞ս, երբ կը գրես այնպէս որ եթէ դուք էլ «դուռ ու ճամբայ բանայիք ինձ չվարկաբեկելով, ինչպէս որ հակառակն արաւ Գանգրունին այնքան համբուրեցի մանուկ ու մանկիկ իմ շրթունքներով»։ Երբ առաջին անգամ կարդացի նամակիդ այս սոզը շատ յուզուեցայ եւ մտածեցի թէ արդեօ՞ք իմ որ արարքս վարկաբեկած է իմ այդքան սիրած բանաստեղծս։ Կրկին ու կրկին կարդալով փարատեցաւ յուզումս ու երբ թափանցեցի նամակիդ այդ սոզի իմաստին, որ ուղղակիօրէն Գանգրունիին ուղղուած էր։ Բաւական երկարեցի արդէն։ Կը գգամ։ Այս ձեռով խցած կ'ըլլամ «Դառն լուր թիւնս»։

Ձեռ կրնար մոռնալ «Այնքան անուշիկ եւ եղբայրական համբոյրներդ»։

Ընդունէ՛ նոյնքան անկեղծ եւ անուշիկ համբոյրներս։
Սպասելով շուտափոյթ նամակիդ անկեղծօրէն
Պէյպօ Սիմոնեան
Պէյլուրթ

Շարք էջ 47

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԵՓՐԵՄ ՊԱՂՊՈՒՏԱՐԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

SARKIS PASTRY

ՎԱՆԱՏՈՒՐ-ԱՄԱՆՈՐ

ՊՕՐՈՍ ԱՐՄԵՆԱԿ ԼԱԳԻՍԵԱՆ

Արմին-Հայոց նախնիների համայնադիցարանում վանատուր աստուածը հիւրընկալութեան, պանդուխտների, օտար ճամբորդների օթեան պարգևողը ու հովանաւորողը՝ համաժողովրդական սիրոյ արժանացած աստուածն էր: Իսկ Ամանորը, Արմին-Հայերի նախնիների նոր տարին անձնաւորող «նոր պտուղների ամենաբեր» բերքի ու ուրախութեան աստուածն էր: Նրա տունը կատարուում էր Նաւասարդին՝ Արմին-Հայերի հին տոմարի Օգոստոսի սկզբներին, երբ հասունանում էին մրգերը, երբ արտերում գործնի հասկերի ոսկեծուփ հեղեղ էր հոսում: Նաւասարդեան տօնախմբութիւնները բացառիկ ցնծութեամբ էին կատարուում, յատկապէս իրենց տիեզերական հաւատքի կեղծոններ՝ Բագրեւանդ գաւառի դաշտավայրի Բագաւանի «դիցաւան-աստուած», աւանում: Այնտեղ էին Ամանորի ու հիւրընկալ վանատուրի պաշտամունքատեղիները:

Վանատուրը, Նաւասարդին ու այլ օրերին Բագաւան եկած հիւրերին ու ուխտաւորներին հիւրընկալելու տեղ ու օթեան էր տալիս: Կարծիքներ կան, որ վանատուրը ու Ամանորը նոյնացուած ու «Նոր Տարի» տօնը անձնաւորող աստուածներն էին: Հայոց հայկազուն Արտաշէսեան թագաւորական տոհմից Տիգրան VI թագաւորին հրեղբոր Մաժան քրմապետի Բագաւանի գերեզմանի կողքին սրբավայր կառուցել, որ անցորդները կերակրուէին տեղում գոհաբերուող կենդանիների միսով եւ այնտեղ էլ հիւրընկալուէին ու դիւերէին:

Մեր թուրքերի հօգուտ չորս հարիւր տարիներ առաջ, յոյն զօրավար-պատմագիր Քսէնոփոնը, տասը հազար (մէկ բիւր) մարտիկներին գլխաւորած (Բիւրեաց արշաւանք) եկել հասել էր պարսկաստան, երկրի տիրակալ Կիւրոսի ու նրա գահին յաւակնող Դարեսի միջեւ ծագած կռուին մասնակից լինելու: Ռազմի դաշտում պարտուել, ընկել էր Կիւրոսը: Քսէնոփոնը հեռանում է ռազմի դաշտից, նահանջում, որը պատմութեան մէջ լիջուում է որպէս «Բիւրեաց Նահանջ»: Դէպի ծովի ելքի վերադարձի կարճ ճանապարհը համարել է Արմինա երկրի լեռնաշխարհի տարածքը:

Տասը հազար մարտիկներ անցնում էին արմինների երկրի ճամ-

բաներով: Արմինայի շէնքերի մարդիկ ապաւէն տուել, ապաստան չնորհել, իրենց ճամբաներին պատած խրճիթներում՝ կերակրել, գարիի ջուր հիւրասիրել: Եւ այդ պատմագիր-զօրավար Քսէնոփոնը պիտի գրէր՝ «աստուծին էր Արմինա աշխարհում, հողն էր մշակուած, այգիներ ու անձայրածիր հանդեր ճամբաներին»: Եւ մինչեւ հիմա էլ կիսաքանդ են մնացել Գեղամայ ծովից Սիւնիաց աշխարհ գնացող բարձրադիր լեռնային ճանապարհի պատսպարան խրճիթները, ժայռափոր կացարանները:

Վանատուրի պատուին տօնախմբութիւնը կատարուել էր Արմին-Հայ նախնիների Նաւասարդ ամսուայ առաջին օրը, նոր տօնացոյցի Օգոստոս ամսուայ 11-ին, երբ իրենց այգիներում ծառերը ծիածան գօտի կապած ողջոյնում արելին, արտերում ցորեանն էր ոսկի հասկերով պար բռնում լեռներից եկած հովիկների հետ: Հասունացած բերքի երախայրիքն էին նուիրել իրենց աստուածների բազմաթիւ: Արմին-Հայեր, գնացել Բագրեւանդ գաւառի Նպատ լեռան ստորոտի Բագաւանի վանատուրի տաճար, նրան նուիրուած օթեաններում, խրճիթներում տօնախմբութիւններ կատարել: Նրա բագինի խուրճերով ցորեան, կթոցներով մրգեր նուիրել: Տաճարի ու օթեանների առաջ պարեր բռնել, երգ, խաղերի մրցոյթներ, թասերով դրնի ըմպել, կարմիր դինի շող տուել կրակ քարից երկնած վանատուր աստուծոյ անդրիին, զոհեր մատուցել նրա բագինի առաջ, նրանց տաք արիւնով օծել իրենց ու վանատուր աստուծոյ ճակատները: Աշխարհիկ կեանքի սքանչանքի վայելքի հրայրք, վանատուր աստուծոյ պատուին կատարուած տօնահանդէս էր: Աշխարհական մարդիկ, արարող մարդիկ, բնութեան երեւոյթներ, ճշմարտութիւնը, կեանքը փառաբանող մարդիկ:

Արմին-Հայը հազար-հազար տարիներ քայլում է իր արարման խորհուրդով, իր հոգում անթեղած Արմին-Հայոց աշխարհի Հայ-ա աս-

տուծոյ որդի Հայկ Նահապետի քաջին վայել ոգին, աւանդաբար իրեն հասած նախնիների յիշատակութեան արժանի բազում քաջ գործերի պատուները, նրանց տիեզերական իմաստութեան աստուածների հաւատքի ճշմարտութիւնը: Բարեպաշտ էին իրենց աստուածները՝ կրակ ու լոյս պարգեւել արմիններին, մայրանալու հրաշքի հէքիթ պարգեւել իրենց դաշտերին, արտերին, այգիներին, երկրի կապոյտից ընկած Աստղիկ դիցուհու վարդաթերթիկների հազար գոյների գեղեցկութիւն հոսել հարսերի դէմքերին, թշնամու դէմ մղուած մարտերում յաղթանակի ոգի ցօղել մարտիկների սրտերին, երկնից ջուր անձրեւել դաշտերին, հողը պաշտելու կրակ վառել սրտերին, հոգիներին արքաների հանդէպ սիրոյ հրավառութեան շանթեր տեղացել: Իրենց հոգիների տաճարներում ցեղի արարման հրաշքի լոյսը պահպանելով՝ դարձել յաւերթութիւն: Ստրուկ չի եղել երկրում, յանցանքի համար պատիժ եւ ոչ թէ մահապատիժ սահմանել:

Դանիէլ Վարուժան

Աշխարհ անցիր Արմին-Հայի նման օտարին յանդուրժող, հիւրընկալ մարդ չիք: Քու ճանապարհին հայոց շէնքերով անցնելու ատեն զարկե՛լ ես մէկի դուռը: Տանտէրը, տանտիրուհին դուռը լայն բացում է քու առաջ, այնտեղ կանգնած շինականը ժպտադէմ դիմաւորում, իրենց Միհր արեւ աստուծոյ լոյսի մաղթանքի «Բարեւ, բարի արեւ, բարի Օր» մաղթանքով տուն հրաւիրում: Եթէ պապակղ յագեցնելու համար ջուր խնդրէիր, թասով թան, մի գուցէ եւ թասով դինի էլ հրամցնէին: Հայոց նախնիների վանատուր աստուծոյ հիւրընկալութեան ոգու լոյսն է աւանդաբար հասել իրենց սրտերին, յոգնատանջ անցորդին հիւրընկալել ու բարի մաղթանքով ճանապարհել: Արմինա երկրի բարեպաշտութիւնը հասել հարաւի երկիր, հոսել «Աստուածորդի»-ի հոգուն: Նրան հետեւորդները հաւատք տածել նրա բարեպաշտութեանը, այն համարել

կրօն, որը իր ժամանակին աշխարհը փրկել էր «հարութիւնից»: Ով գարմանալի, նրանից երեք հարիւր տարիներ յետոյ, պարթեւների ցեղից մի մարդ, իր ցեղի ու գարմի վրէժի համար սպաննեց Արմինա երկրի աստուածներին, հարիւր տարիներ տեւած կռիւներում մարեց ա՛յն հաւատքի լոյսը, որ իր պաշտած Աստուածորդու կրօնի լոյսը նրանց իմաստութեան ակունքներից էր ճառագել:

Իրարու ոչ յարիւր ժողովուրդների ու իր թշնամի ցեղի հետ դաշնակցային բռնադատուած միութեան մէջ եղող Արմին-Հայոց անչափ փոքրացուած աշխարհում, օտարին հանդուրժող, նրան տունտեղ, աշխատանք տուող Արմինա-Հայաստան երկրի նման մարդիկ չեն եղել ու չիք: Արմին-Հայերի որդիք, որոշ հանգամանքներում էլ նրանց նոյնիսկ աւելի նախամեծար համարել...:

Արմինա-Հայաստանի արեւմտեան կողմն աշխարհի անաբեկուած հայ մայրեր կանչել էին՝ «Քուրսին... դիտե՛ք քուրսին»: Նրանց գիր տուին, հող տուին, այբբենաբան յօրինեցին, դպրոց բացին, թողին իրենց ձայնասփիւռի կայանից ժամերով երգեւ-խօսեն-պարեն իրենց լեզուով, լրագիր տուին, ա՜յ քեզ աստուածաստեղծ Արմին-Հայ մարդ:

Իրենց երկրում ստրուկ չի եղել, արարող մարդիկ էին, իրենց արարուածից բաժին հանել թագաւորին, իրենց աշխատանքը ու հողը պաշտպանող քաջերին, իրենց մարդացած աստուածներին: Ինչո՞ւ Աստղիկ, Նանէ, Անահիտ, Նար Ծովինար աստուածուհիներ կը լինէին եւ ոչ նաեւ նրանց սպասարկող քրմուհիներ ու քուրմեր, որոնք վայելել են ամուսնական կեանքի ու մայրանալու հրճուանքը, իրենց զաւակներին նուիրել աստուածներին, հողի մշակութեան, հայոց զօրքի մարտական վաշտերին: Հայոց հին աստուածներ, արմինների արի ցեղի տիեզերական աստուածներ, ասացէ՛ք ինչպէ՛ս գովերգեմ ձեզ, իմ գրչով ուզում եմ ձեր տիեզերական իմաստութիւնը նորէն հոսել Արմին-Հայերի սրտերին, նրանց հոգիներում մեհեաններ պատէի... որ այնտեղ իրենց հազար-հազար դարերի «Հայ-ա» աստուծոյ պաշտամունքը լինէր:

Մար. ք ԷԶ 44

ՎԱՆԱՏՈՒՐ-ԱՄԱՆՈՐ

Շարունակում է հոկտեմբերի 43-ի

Տարածում է ձմռանը հոկտեմբերի 43-ի հոկտեմբերի 43-ի կապակով: Մայրամուտի լույսով հանդերձաբուրում, Արմին-հայերի աշխարհի մարդիկ գալիս Տարոնի եւ Բագրեւանդի սահմանազրկին, Երիզա գաւառի՝ սրբազան Արածանի գետի ափերին, Նպատ լեռան ստորոտի Բագարանի տաճարներում տօնախմբելու իրենց Հայ-ա աստուծոյ որդի Հայկի Նահապետի յաղթանակի, Արամազդ աստուածաձօր, ամենաբերդից Անահիտի, Ամանորի ու Վանատուրի յիշատակները: Տօն էր Նաւասարդի, բնութեան բերքի ու ծաղկունքի լինելութեան: Նաւասարդի խրախճանքներին նրանք եկել էին Արածանիի հեռու ափերից, որտեղ տօնել էին Աստղիկ դիցուհու Վարդավառը, եկել մասնակցելու նաեւ «Ամանոր-Նաւասարդ»-եան հանդէսին: Աստղիկ դիցուհու Վարդավառը հայոց հին տարուայ վերջին սրբազան տօնն էր, որի խրախճանքից յետոյ Աստղիկը, Մայր Անահիտի, Նանէի, Վահագնի, Միհրի հետ գալիս մասնակցելու Նաւասարդի տօնախմբութիւններին:

Գալիս էին Արմին-Հայ աշխարհի աքերգուներ, գուսաններ, աշխարհական մարդկանց հոծ բազմութիւն, աստուածներին սպասարկող քուրմ-քրմուհիներ: Հապա հայոց արքան, թագուհին ու արքունիքը, երկրի իշխաններ ու իշխանագլուխներ, ճանապարհի երթից յոգնած գնում իրենց վրաններ: Գուսաններ իմբերն էին ընդհանուրից քիչ առանձին, իրենց նուագարանները լանջերին սեղմած կէս քուն ու արթուն, քնելը մեղք էր հին տարուայ գիշերը: Խոկում էին հեռացող տարուայ յիշատակները՝ հարսանիքներ, պալատում արքայի խնճոքներ, արքայագուլներ ծնունդ, աստուածների հանդէսներ: Իրենց հոգիներն էին հրճում տեսնելով հորիզոնում վառուող աստղի ճրագալոյսը: Տարեց գուսանն էր աղօթք մրմնջում Տիր աստուծոյն՝ «Արմին-հայերի ապրելու ժամանակը երկար տարիների մէջ տեղաւորիր»: Արեւ աստուած Միհրը գարթնում քնից, այգելոյսի ջահ վառում Արմին-Հայոց սրբազան լեռան՝ Արարատի գագաթ, իր այգեծաղի առաջին շողերը ափում Արմին-հայոց աշ-

խարհին: Արածանի սրբազան գետի ափերին, Բագաւանի ու Բագրեւանդի մեհեանների առաջ կանգնած Արմին-հայերն էին ափերով ծաղկացած լոյս քաղում, իրենց մանչերի ակները ողողում, իրենց դէմքերը ցողում: Եթէ դու լինէիր Արածանիի ափին պիտի տեսնէիր քու ցեղի արքան, թագուհին իր թեւերին, նրան շրջապատած արքունիքը, հայկազուն իշխանները, աշխարհական ժողովուրդը: Միհրի արեւածաղիկ լոյսն են համբուրում, որպէս Նաւասարդեան պարգեւ այն իրարու փոխանցում, արքան նրա լոյսով թագուհու լանջն է ողողում: Այգեբացի լոյսի առաջին ճառագայթները վառում Արածանիի ջրերի վրայ: Արածանիի ջրերը, գետն էր հազար գոյներով ժպտում: Հայոց Գողթան երգիչները լոյսն էին փառաբանում՝ «Թող վարդեն յիշողութեան նուագները, մոռացումի քարանձաւներից դուրս կորչեն, ծուխները ասքերգութեան»: Բագաւանի Ամանոր ու Վանատուր մեհեանների հրապարակում, արքան, իշխանները աշխարհական մարդիկ Վանատուրի ու Ամանորի հանդէս տօնախմբում: Գողթան աշխարհի երգիչներ երգեր են հնչում, երգեր, որոնց հնչիւնների արձագանգները հասել Միհրի Գառնի տաճար, որտեղ արեւային քրմուհիներ ինչքան անուշ են հնչում այն: Թմբուկ զարկում, փողեր հնչում, տարբեր գործիքների լարերից մեղմանուշ հնչիւններ ծորում: Մեհեանի շուրջ բոլորը խարոյկներ էին բոցավառում, որոնց բոցերը ճախրում էր կրակը, գնալու կրակի ու լոյսի աստուած Արա-ին ողջոյնելու, աւետելու նրան իրենց լինելութեան առհաւատչեան, աւետելու նրան կրակի ու լոյսի խորհուրդի յաւերժութիւնը: Շամփուրների վրայ իրենց լեռների լանջերին վազող որսած երէններ էին, խորոված մսի անուշ բոցն էր պատել մեհեանի հրապարակը: Երկու կտրիճ տղաներ, խորոված երէի շամփուրի երկու կողմերից պահած, տանում մատուցելու իրենց արքային: Ամանոր աստուծոյ տօնախմբութեանը առաւել խրախճանալու համար սովորականից կանուխ էին ճաշում: Վանատուր աստուծոյ հիւրընկալ խրճիթներ, սպասարաններ կացարան էին տրամադրում հեռու վայրերից ժամանածներին, մեհեանի բազմակից ժամանակներին, մեհեանի բազմակից ժամներին կենդանիների եփած միս,

նոր բերքի երախայրիքի մրգեր հիւրասիրում, կարգն էր այդպէս: Արմին-հայաստան աշխարհում, աստուածների բաշխած բերքի առատութիւն էր: Արմին-Հայ, այդ ինչքան երախտիքի ոգի են քու հին աստուածները լցրել հոգուդ տաճարների բազմակիցին, որ մինչեւ հիմա էլ քու արարչական երկրիդ լեռների ճամբաներին կացարաններ կան... պատուաբեղութեամբ անցորդներին, փառք առհաւատչեայ լինելութեանդ:

Աշխարհական մարդիկ, արքան, արքունիքը, իշխանական տները, մեհեանի հրապարակում էին: Մեհեանի քրմապետն է այսպէս խօսել:

-Արմինա աշխարհի արքայ, ողջ լեր: Ողջոյն Արմինա երկրի իշխաններին, աշխարհական մարդկանց: Տօն է այսօր՝ Հայ-ա աստուծոյ որդի՝ Հայկ Նահապետի յաղթանակի, Արամազդ աստուածաձօր, ամենաբերդից Անահիտի, Ամանոր ու Վանատուր աստուածների յիշատակութեան: Տօն է՝ Ամանոր աստուծոյ, բնութեան ծաղկունքի լինելութեան, Արմին-հայերի նոր տարին անձնաւորող «նոր պտուղների ամենաբեր» բերքի ու ուրախութեան: Տօն է Նաւասարդի՝ երբ մրգերն են հասունանում, երբ արտերում ցորենի հասկերի ոսկեծուփ հեղեղի հրավառութիւն է: Նաւասարդ, Հայ-ա աստուծոյ որդի Հայկ Նահապետի յաղթանակի օր, Արմինա աշխարհում «Նոր Տար»-ի, Ամանորի ու Վանատուրի յիշողութեան օրն է: Բոլորի սրտերին խրախճանքի խարոյկներ բռնկեն, աշխարհական տօնախմբութիւն լինի, գինի հոսի մեհեանի որմերին ու նրա բացատին: Թմկահարներ՝ թմբուկ զարկէ՛ք, երգիչներ, փողահարներ՝ աստուածների յիշատակութեան տաղեր հնչեցէ՛ք, գինի ըմպէ՛ք, շուրջ պարեր լինեն, քաջերի խաղեր լինեն:

Սպիտակ հագուստներով պարմանուհիների բոլորակ շարքն էր հանդերում պարի ելած փերիների նման ելեւէջում, նրանց իրաններից ձիւնի փաթիլներ մաղում: Նրանց շարժումների նագանքից՝ պարմանների սրտերին ովկիանների անդուհների խռովքն էր փոթորկում: Արքան էր կանգնել, բռն ծափահարում: Պարմաններ էին բացատ ելել: Իրենց հատու վերամբարձ շարժումները աստղեր էին վար բերում, որպէս իրենց աստուածների տաճարներից փրցուած ծաղիկներ... պարմանու-

հիներին մեկնում: Թմբուկների զարկերի հետ գետինն էին ուժգին տոփում, կարծես շարքերով թշնամու դէմ մարտի էին ելել: Լանջաբաց երկու կտրիճ պարմաններ, դաշոյնները վեր պահած խոյացել բացատ: Արեւ աստուած Միհրի լոյսն էր դաշոյններից փախնում, գնում պարմանուհիների այտերին վառում: Դաշոյններն էին իրար զարկում, Արմինա աշխարհի փափկասուն կանաչ երկիրը-ծիծաղում էին պարմանները: Մարտ վարելու բազում հնարքներից յետոյ գրկախառնում, Արմինա աշխարհի զոյգապար բռնում: Վերեւ պարզած թաշկինակները թափահարում, Միհրի լոյսի եօթ գոյներն էին ծաղկում մեհեանի որմերին: Նրա բացատում էին թմկահարները, փողահարները, գողթան երգիչները, պարում են, երգում են, թասերով գինի ըմպում, թասերով գինի ցողում պարմանուհիների իրաններին, ճնրադրում, նրանց հանդերձներից ծորած գինի ըմպում: Արքան, արքունիքը, իշխանները այդ օրը խրախճանում էին աշխարհական մարդկանց հետ, դիտում մեհեանի բացատում Ամանորի Նաւասարդեան խաղերի մրցումները, արքան էր ծաղկունքով հիւսուած պսակներով պարզաւարում յաղթողին: Բազում օրեր խրախճանում, քրմապետն էր ազդարարում տօնի աւարտը:

Ամանոր աստուած, Արմին-հայերը բազում դարեր տօնախմբեցին նրա յիշողութիւնը, մի անօրէն մարդու գաւակ, թագաւորի հետ ստիպեցին մարել այն, այրեցին ու փլեցին այն բոլորը, որ կարող էին յիշեցնել նրանց աստուածների իմաստութիւնը: Նրանց աստուածների իմաստութեան տօները վերիմաստաւորեցին նոր հաւատքի ուսմունքին: Իգուր եղաւ նրանց ու յետագայ վայրի ցեղերի յանդիսութիւնը՝ մարելու արարչական մարդկանց ցեղին սրտի ոգին, նրանց հին աստուածների յիշողութիւնը: «Վսեմը հիւսիսային ժողովուրդների» այդ ցեղի մարդկանց ոգու կրակը շարունակեց առկայծել, Արարատի դիմաց կանգնած երկրի աշխարհային մարդիկ սկսել են տօնախմբել իրենց աստուածների ծնունդը, շղթայուած Արտաւազդ թագաւորին բերել հայոց գահին: «Ամանոր» աստուծոյ անուր հասարակ անուն եղաւ, Նաւասարդի հետ շարունակեց խորհրդանշել «Նոր Տարի», «Նաւասարդ», ցեղակից յոյներից փոխառած՝ «կաղանդ»:

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԳ**

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԹՈՐԳՈՄ ՓՕՍԹԱՃԵԱՆ

Ս.Գ.Հ.Կ. ԱՐՍԷՆ ԿԻՏՈՒՐ ՄԱՍՆԱՃԻՂԸ

ԿԸ ՇՆՈՐՀԱԽՈՐԷ ԲՈԼՈՐ ԸՆԿԵՐ-ԸՆԿԵՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԳԻ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴԸ

Հ.Մ.Մ. ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԳԱԿ ՄԱՐՄԻՆԸ

ԿԸ ՇՆՈՐՀԱԽՈՐԷ ԻՐ ԲՈԼՈՐ ԱՆԳԱՄՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴԸ

Ս.Գ.Հ.Կ. ԺԻՐԱՅՐ ՄՈՒՐԱՏ ՄԱՍՆԱՃԻՂԸ ԼՈՒԻԶԻԱՆԱ

ԿԸ ՇՆՈՐՀԱԽՈՐԷ ԲՈԼՈՐ ԸՆԿԵՐ-ԸՆԿԵՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴԸ ՄԱՂԹԵԼՈՎ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆՈՐԱՆՈՐ ՅԱԶՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԻԹՆԵՐՈՎ ՄԵՐ ԼԱԻԱԳՈՅՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՆ ՈՒ ՇՆՈՐՀԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ս.Գ.Հ.Կ. ՀԱՅԿ ԲԺՇԿԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՂ ԼԱՍ ՎԷԿԱՍ

Ս.Գ.Հ.Կ. ՓԱՐԱՄԱԶ ՄԱՍՆԱՃԻՂԸ

ԿԸ ՇՆՈՐՀԱԽՈՐԷ ԲՈԼՈՐ ԸՆԿԵՐ-ԸՆԿԵՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԳԻ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴԸ

Ս.Գ.Հ.Կ. ՍԱՊԱՀ ԳԻԻԼ ՄԱՍՆԱՃԻՂ

ԿԸ ՇՆՈՐՀԱԽՈՐԷ ԲՈԼՈՐ ԸՆԿԵՐ-ԸՆԿԵՐՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԳԻ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴԸ

ՄԱՍԻՍ - 2016

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ
ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԳ**

**ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԳԷՈՐԳ
ՊԱՐՏԱՔՈՒՄ**

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ
ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԳ**

**ՏԻԱՐ ՊՕՂՈՍ ԱՐՄԵՆ
ԼԱԳԻՍԵԱՆ**

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ
ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԳ**

**ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՀՐԱՆԳ
ՍԱՖԱՐԵԱՆ**

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ
ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԳ**

**ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ
ՍԱԼԻՊԵԱՆ**

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ
ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԳ**

**ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԿԱՐՊԻՍ
ՏԱՌՅԵԱՆ**

**ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ
ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԳ**

**ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՃՈՐՃ
ՕԿԱՆԷՍԵԱՆ**

Remember SARF this Holiday season

i helped save a life

SYRIAN ARMENIAN RELIEF FUND TELETHON

For a donation of \$100 or more, you will receive this unique and limited edition ornament* and proudly display it on your family's Christmas Tree".

*While Supplies Last

#HelpSARF #HelpSARF #HelpSARF

MAKE YOUR DONATION BY VISITING www.SARFtelethon.org

save a life
FEBRUARY 21, 2016

#helpSARF

ԿԲԸՍ ՍԱԹԱՄԻԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄ
AGBU SATAMIAN THEATRE GROUP

Կը ներկայացնէ՝

Դրամը Ինչե՛ր Կ'ընէ

ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՄԵԿ ԱՐԱՐՈՎ

Հեղինակ՝ ՐԵՅ ԳՈՒՆԻ Բեմադրիչ՝ ԳՐԻԳՈՐ ՍԱԹԱՄԻԱՆ

Յունուար 9 - 10 - 16 - 17, 2016
Հ.Բ.Ը.Մ. Վաչէ եւ Թամար Մանուկեան Կեդրոն
2495 E. Mountain Street, Pasadena, CA 91104

Յունուար 24 - 30 - 31, 2016
Հ.Բ.Ը.Մ. Մանուկեան-Տենիթեան Վարժարան
6844 Oakdale Avenue, Canoga Park, CA 91306

Շարք օրերը ժամը 8:00-ին / Կիրակի օրերը ժամը 6:00-ին

Տոմսերը կարելի է ապահովել՝
Հ.Բ.Ը.Մ.-ի ԳՐԱՍԵՆՆԱԿԸ (626) 794-7942
ՊԵՐՏ ԳՐԱՏՈՒՆ (818) 244-3830
ԱՊՐԻԼ ԳՐԱՏՈՒՆ (818) 243-4112
ITSMYSEAT.COM/FUNNYMONEY

Մուտքի Լուր՝ \$25

ՄԱՍԻՍ - 2016

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻ՞

Շարունակում էք 29-էն

հետևեալ տեսանկյունը համոզուելու համար թէ որքանով անհաղորդակից ենք անոնց հոգեւոր եւ մշակութային կարիքներուն. https://www.youtube.com/watch?v=xUr4rox2R_4 :

Արդեօ՞ք պէտք կայ յիշեցնելու որ տակաւին մնալուն հոգեւոր հովիւ մը չունի Ս. Կիրակոս Եկեղեցին: Պէտք կա՞յ յիշեցնելու որ Պոլսոյ մեր նուիրապետական Աթոռը ո՛չ մէկ կարեկցութիւն կամ հոգածութիւն ցոյց կու տայ Ս. Կիրակոս Եկեղեցին Առաջնորդական Աթոռի վերածելու եւ աշխուժացնելու շրջանի քրտացած հայերուն վերահայացման աշխատանքը իր լայն հասկացողութեամբ:

Ա՛յս է իսկական Հայ Դատի աշխատանքը: Ա՛յ կը բաւէ մեր ներդրել սպառնք սպարդիւն գոր-

ծունէութեանց մէջ, նամանաւանդ ճանաչում ապահովելու հիւանդագին աշխատանքին մէջ: Այսուհետեւ ինքնաշոյանքով չխրախուսուինք եւ չուրախանանք որ այսինչ կամ այնինչ նահանգը, քաղաքը, արուարձանը կամ գիւղը հայոց ցեղասպանութիւնը ճանչցած է: Հեռու՛ ալլելս ինքնախաբէութենէ: Լծուինք լուրջ աշխատանքի, նամանաւանդ երբ մեր հողերը կորսնցնելու անմիջական վտանգին առջեւ կը գտնուինք:

Անխորտակելի ազգային շարժումի պէտք է վերածենք մեզի ներկայացող այս առիթը եւ համազգային միացեալ աշխատանքով յաղթահարենք մեր առջեւ ցցուած բոլոր քաղաքական, ընկերային եւ հասարակական խոչընդոտները: Վաղը կրնայ յաշտ ըլլալ: Հերթը մի պահ քոնն է հիմա...արթնցիր ո՛վ իմ Հայ ժողովուրդ:

ԱՆՏԻՊ ՆԱՍԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Շարունակում էք 41-էն

Յ. Շիրազէն Պ. Սիմոնեանին իմ սիրելի Պէպօ բանաստեղծ

Ստացայ նամակիս պատասխան նամակդ, այնքան անկեղծ ու բուռն սրտով գրուած, որ կարծես ձկնորս Պէպօն է խօսում լուսնի տակ, մայր Արաքսի մոռալ ափին... Մասիսի առջեւ, որին ուզում է հայոց յոյսի ուռկանով հանել, որպէս ոսկէ ձկնիկ-կետածուկը մեր բախտի: Անչափ շնորհակալութիւն լուրթեանդ սեւ սառուցը կտորելուդ եւ ինձ յիշելուդ համար, բայց խոստացածդ թերթերը, եւ Արարատ Գրականը, ուր իմ գրուածքներն են իբր սպուած՝ տակաւին չեմ ստացած եւ էլի կոյր ու կաղ յոյսով կը սպասեմ... բայց այս ուրկի՞ց էք գտել՝ օրացոյցիդ մէջ սպուած իմ դիմանկարը, թէեւ ջահել, հեռու այս ահելիցս, բայց չար ու հերոստ, կարծես նայում եմ վանդակի մէջ արձանման Մասիսներին..... լաւ չես կրճատել պատգամ պանդուխտ հայութեանը գրուածքս, մի տեղ էլ սխալ է սպուած, որը իր է դառել, պիտի լինէր որ ուժն ունի Դաւթի բազկի... շատ եմ խնդրում իմանաս թէ Սփիւռք շաբաթաթերթի որդի Յովիկն ստացա՞ւ իր ուզած նամակով) Քնար Հայաստանի գիրքս եւ իր նամակի պատասխանս, թէեւ պատուական մարդ է բերողը, բայց էլի լուր չունեմ... այժմ իմբագրուում է՝ գիրքիս երկրորդ հատորը, որ իբր լոյս աշխարհ գայ օր մը, - եթէ բախտիս կամուրջը այս անգամ ալ չեղաւ Մայր Արագի կամուրջի պէս, այլ Հրազդանի՝ փառքի գոտի այս նոր կամուրջին նմանուեց՝ այսինքն եթէ իրաւ լոյս տեսնի երկրորդ գիրքս՝ քեզի ալ կուղարկեմ հատիկ մը, որ կարդաս իմ սրտի միւս կէտն ալ..... ճիշդ եւ դառն է լուրթիւնը, երբ ազգը երկու մասի է բաժանուած, եւ կարօտը մէջներին անդնդանում է, բայց ահա յոյս կայ, որ ազգահաւաքը յորդանայ, ծովանայ Մասիսի շուրջը, եւ ուր է, սակայն, սպասումս մոլորուում ու խելագարուում է իմաստութեան մթնաբաւիղներում, խնդրում եմ կատարես խոստումդ,- եւ համբոյրներս նոյնպէս բոլոր քեզ ամէն օր ու իրիկուն (գիշեր չեմ ասում) հանդիպող հայերին, եղբայրներին, հայուհիներին՝ քոյրերին, ողջ ցրուամոլոր հայութեանը.....

Յովհաննէս Շիրազ

ՇՆՈՐՀԱԻՐՈՒԹԻՒՆ

Պր. Եղուարդ Մանասեան Ընդ Օր. Կարինէ Պէքարեան Ամուսնացեալք 26 Դեկտեմբեր 2015 Փաստօրինա Մեր ջերմ շնորհաւորութիւնները նորապսակ զոյգին, անոնց ընտանեկան համայն պարագաներուն, մասնաւորաբար՝ Տէր եւ Տիկ. Կարօ եւ Անի Պէքարեանին

MEHER BABIAN, D.D.S. General Dentistry 1111 S. Glendale Avenue Suite 206 Glendale, CA 91205 Tel: (818) 547-0884 Tel: (818) 547-0476

DISCOVER ALASKA MAY 14-21, 2016 ARMENIAN FESTIVAL AT SEA ARMENIAN ENTERTAINMENT . MUCH MORE PARTICIPATE IN A MEMORABLE JOURNEY. BOOK NOW 800.994.5538 Arpi Kizirian ARPIKIZIRIAN@FROSCH.COM CST#2118750-50 WILLETT TRAVEL A FROSCH COMPANY ԱՆՏՈՐԱՆԱԿԻ ՆԱԿԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԴԵՊԻ ԱՆԱՍՔԱԶԵՐ ՏԵՐ ՏԵՐԵՐԸ ԱՅՍՕՐ ԻՍԿ ԱՊԱՅՈՎԵՑԵԸ: ԳԵՆԱԶԱՅՆԵՑԵ ԱՐՓԻ-ԻՆ Sailing date is May 14, 2016, 7 nights, roundtrip from Seattle.

ՎԱՐՁՈՒ ՄՐԱԸ ՓԱՍԱՏԻՆԱՅԻ ՄԷՋ (200 ԸՈԳԻ ԸԱՄԱՐ) ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ԱՌԻԹՆԵՐՈՒ ԸԱՄԱՐ 1060 N. ALLEN AVE. PASADENA CA 91104 ՄԱՆՐԱՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ԸՆՈԱԶԱՅՆԵԼ (626) 797-7680

Bedros S. Maronian 818/500-9585 Siamanto B. Maronian 818/269-0909 SERVING THE COMMUNITY SINCE 1975 More locations and more ways to service your insurance and financial needs 6300 Wilshire Blvd. Suite 1900 Los Angeles, CA 90048 805 East Broadway Glendale, CA 91205 300 N. Lake Ave. Suite 500 Pasadena, CA 91101 Life Insurance, Health Insurance, Group & Individual, Long Term Care, Disability, Estate Planning, Will & Living Trust, Full Annual Review, Mortgage Protection, College Planning, Workman's Compensation, Employee Benefits, Annuity, IRA, 401K & 403B A.B.A. INSURANCE SERVICES Insurance coverage can help you financially! Ապահովագրութիւնը Անհրաժեղտ է Coverage & Protection should be on the top of your priority list.

ՄՐՏԱԳԻՆ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԲՈԼՈՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ
ՄԱՂԹԵԼՈՎ ԱՆՈՆՑ
ԵՐՉԱՆԻԿ ՈՒ ԲԱՐԵՔԵՐ ՏԱՐԻ ՄԸ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԳ

ՏՕՔԹ. ԳՐԻԳՈՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ